

AHas

Historycz no-polityczno-chronologiczno-genealogiczny przez

Marje Regine Korzeniowska

FA8311

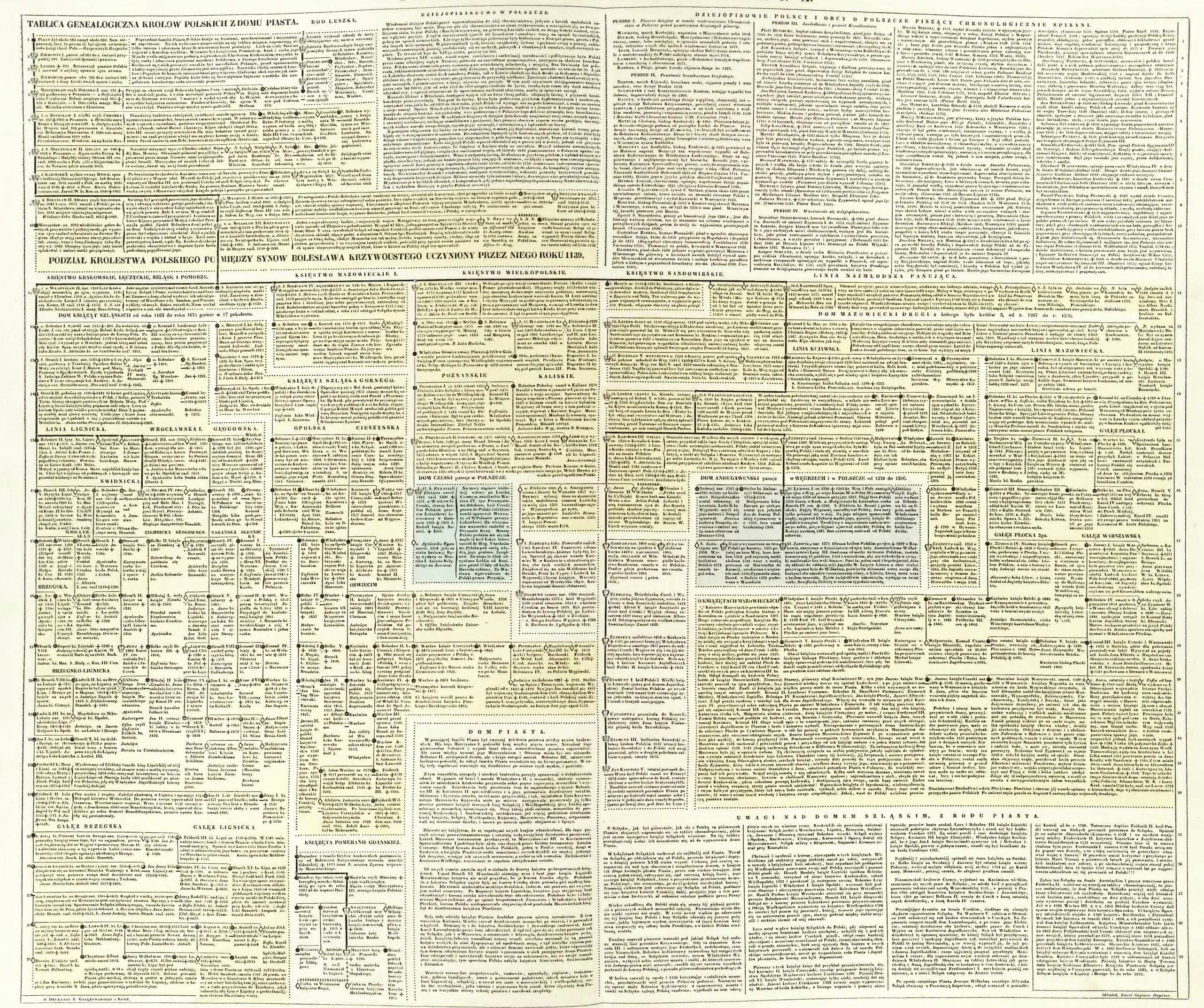

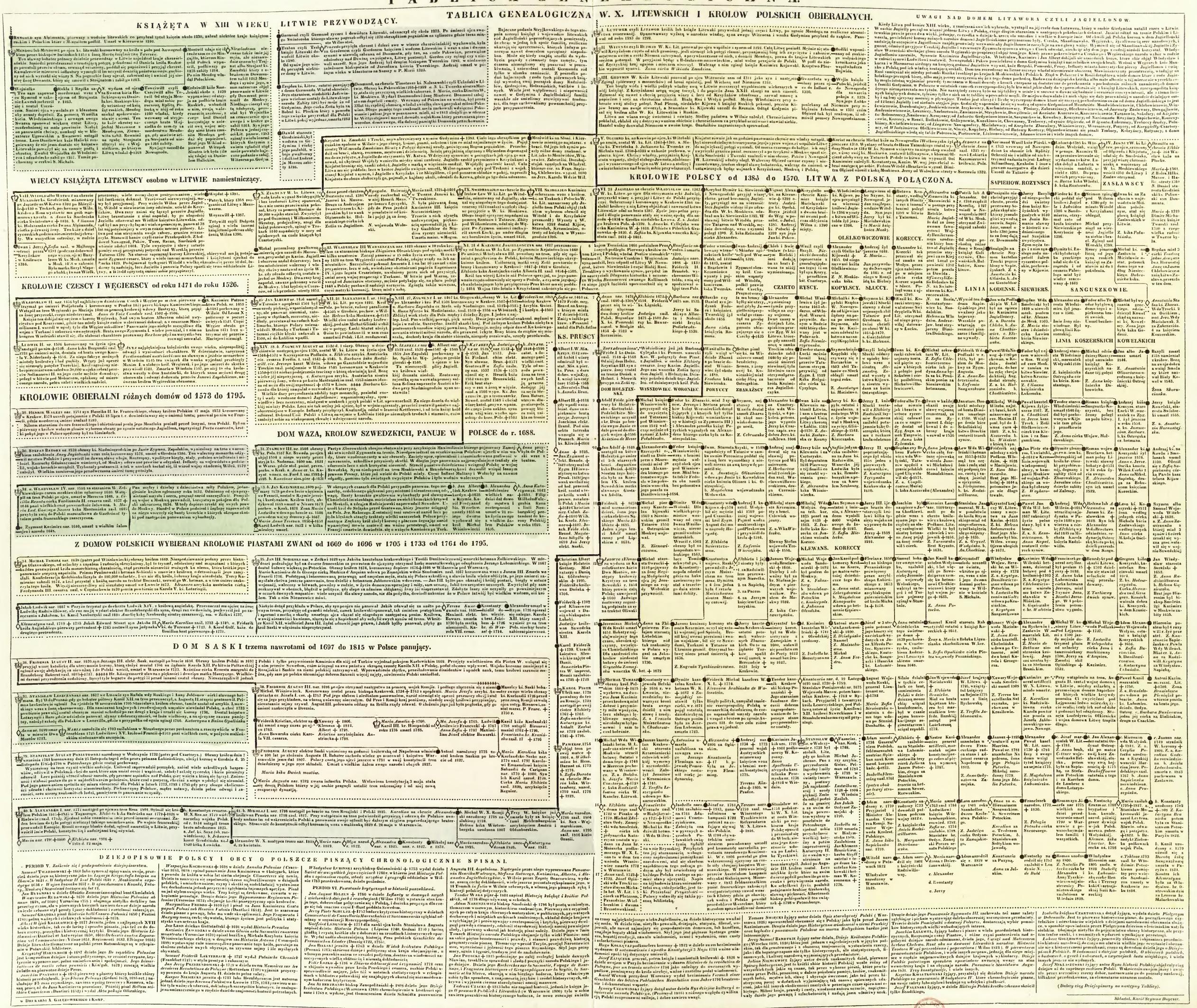
"To://rcinoro.o/

R 24256131

TABLICA CHRONOLOGICZNA.

		TABLICACHR		GICZNA	1.			
SŁAWIANIE KOŁO ODRY.	POLANI CHROBATOWIE.	MAZOWSZANIE I KUJAWIANIE.	POMORZANIE.	SŁA	WIANIE WSCHODNI.	PRUSY. IN		O KSIĘSTWACH RUSKICH.
O LUTIKACHI OBOTRITACH. Seawianie kolo Odry dzielili się na bardzo liczne ludy; o tych które u dolnéj Odry przesiadywały, a które bliżéj Polske interesują to jest o Pomorzanach ;	Leszek Wanda Leszek O CHROBACH BIAŁEJ.	O MAZOWSZANACH I KUJAWACH. Muzowszanie czyli Mazury byli jednym z Lechickich narodów. Posady ich w polnoc rozciągały się do rzeki Ossy	O POMORZU. Pomorzem nazywano całą krajnę od ujścia Odry do	CHROBACI CZERWONI.	THE THE RUSE		NFLANTACII z familii Rurika b wielkiego kaięcia wielkiego kaięcia	niami i włościami panowały. Książęta właściwie nie byli dziedziczni tylko brani. Sprawowali władze namiestniczny albo od miast wybierani, albo od a naznaczani. Wszyscy ci książęta i miasta uznawały zwierzchnictwo a w Kipowie siedzacego. Polityka Bogolubskiego i Długoszkiego poczęta
się w innéj kratce, tu się wzmiankuje o Lutikach i Obotritach. — Luticy ze czterech złożeni narodow od ujścia Odry do Rugii siedzący, przez czas niedługi I zwierzchnictwo uznawali. Rozciągnaj nad nimi władze Bolesław krzywousty, a za Bolesława kędzierzawego, Sasi i inni Niemcy przez wyprawy krzyżowe prze Lutików. Luticy ci, najdużćj i najzacięcić swojego bronili balwochwalstwa. Ich ziemie po części zajęli margrabiowie brandeburscy a powiększej części k Pomorscy, gdzie się z czasem udziały książat na Wolgascie potworzyły. — Obotrici był to jeden z tych ludów które w dzisiejszym Meklemburgskim siedziały.	chamali siażęta Popiel I. Chrobatowie po obustronach Karpatowie po obu	i do srodka dzisiejszey Warmii; czyli Kujawianów od początku do Mazowsza liczyć można i godzi się wątpić. Krolowie Polscy wprzód musieli Kujawy opanować nim zdobyli Mazowsze. Ziemowit stracił z tronu Popiela w Kruszwicz kujawskim mieście. Kiedy wiec dziastia Piastów panować poczynala, Kujawy składaly cześć królestwa Polscy	ujścia Wisly. Miala ta krajna dość handlowne miasta, rozmaite ludy i ich naczelników. Ludy liczyly się do	Chrobacii część która patrzy na wschód zwi ła się Czerwoną czyli Czerwińskiem. Część ta Sławianszczyzny musiała być dawni	dzanie, Połoczanie, Krywiczanie z miastem Smoleńskiem. Dregowiczanie, Drewlanie z miastem Kijowem, Siewierzanie i inni. Osigdali miedzonie z miastem Kijowem, Siewierzanie i inni. Osigdali miedzonie i miastem faber	Literoski, Au- Li Indania	a później Inflantami zwana, za- a hyla od Estonow, Licow czy- powsta aca i od n	ch zaleskich na granicach Azii inne wielkie księstwa stolice swoje w Su- rzu nad Klazma i Moskwie mające. Rozerwała się Rus dawna z nowo nowo powstałej przesładowana była. Kijów zlupiony i poniżony cornz opór i przestawał być spójnia Rusi. Swohody miast upadaly od wielkich
ich Polski orgż nieujarzmit. Królowie Obotritow stawali się potężnemi i ustalili wtej stronie panowanie swoje, bo książęta Meklemburgscy od nich pochod: O POLANACH CZYLI POLAKACH I LECHITACH.	wielkiéj było miasto Kraków, i rządzili ni Wojewodowie. Jednym ztych Wojewodów był Krakus.	skiego. Lecz i Mazowsze wczesnie od krójó Polskich zdobyte było, gdyż Bolesław wielki już go znalazł być czą- stką Polski. Długo Mazury byli Polakom niechętni, ztąd w czasie zamiegzania Mariawowi nietrudno było swe pano-	ticzby Lechickich narodów. Między naczelnikami Pomo- rzan był Ismar czyli Wizimirz ktáry wojował z Dnúczy- kami. Dnúczycy za Kanuta w padli do tych pobrzeżów;	jak ich sąsiedzi Dulebi. Ale od upadku Obrzino	odtąd cała ta przestrzch Sławiańska <i>Kusią</i> nazwana została, a Sławianie Rusinami nazwani władzę	ludów, obie strony ujścia Pregla, Nie- Dźwiną nad nowie. Kie	yszóre; a na boku téj krajiny za nad Wiudawa siedzieli Anro- Kiedy nastały przedsięwzięcia nad inne w połudi	h przesładowane. Rozwiązana dawna Rusi jedność najściem Tatarow doznając, odrożniła jeszcze Ruś południowa od północnej. Podniosto się dniowej księstwo Halickie i miejsce Kijowskiego zajęto. Przenikał tej
Polanów naród znany jest we dwóch miejscach. Jeden nad Dnieprem z miastem Kijowem, i ten z innemi wziął imie Rusinów; drugi nad Wartą zm Poznaniem i Gnieznem a ten liczył się do Lechitów.	piem sweim Swietopelk król Morawii 880	wane władzowszu założyc. Władystąw Herman polnoli mazowsze i kojawy i rad był tam przebywał. Lecz w woj- nie domowej Zbigniew znalazt tam stronników i wydział swój otrzymał. Kruszwica sprzyjająca mu zburzoną zo- stala. Lecz i Bolesław krzywousty chętnie bawił w Mazowszu ztąd bowiem łatwiej czuwał nad całością granić od strony Pomorzan.	poczęła część Pomorza bliższa Wisły z miastem Gdań-	piero Włodzimirz wielki na czele Rusi i Ware	862 Rurik POLOCK	Prusacy główne siedlisko mieli w Sam- bii i w jej okolicy. Kiedy wyprawy Liwonów i wycznesty w XII, wieku te	z kupcami Bremeńskiemi do kuleją cała ta Rus i naukę chrześciańską im o- Było założone miasto Riga, i Smoleńsk ze wszy	alicza do Kijowa i aż za Dniepr duch narodowości Polskiéj; jakoż rożną łuś południowa w Polskę się przemieniła. W połnocnej Rusi, miasta Smo- sków, Nuwogrod, obroniły swych swobód i wiązały się z Litwą. Połock szystkiemi okolicznemi miastami i księstwami uległy wpływowi Litwy i znią
Polityka królów Polskich umiała bądź orężem bądź układami związać pod jedno berło rozliczne Lechitów, Chrobatów i innych Sławian ludy. Rozne zde niechęciły te ludy między sobą, albo krępowały między nimi braterskiej jedności wezły. Ztad różne wynikały zajścia. Zawsze jednak uaród Polski zkrólami 1900 na czele tej ludów jedności stał. Przy rozdziałe królestwa między synów Krzywonstego; Polska właściwa osobne księstwo stanowić poczęła. Wtedy duta pojedynczym berłem Piastów zostające prowincie Polski rozsypały się. Razem uważane nosiły imie Lechii do której się i księstwo Polskie liczyło. Ale w	środku	W podziałach między synów Krzywoustego, Mazowsze z Kujawami stały się wydziałem jednego z nich to jest Bolesława kędzierzawego. Leszek biały dzieląc się z bratem Konradem krajami Lechii, jeszcze mu więcej wydzielik albowiem oprócz Mazowsza i Kujaw, przydał Łęczyckie i Sieradzkie ziemie, które wraz z Kujawami i czastka Ma-	stem Szczecinem, Kolobrzega, Kaminem, Belgradem.	Czerwonej. Królowie Polscy Bolesławowie usite	the tree-	ludy, w tedy Prosacy nabyli w odporze takiéj spzeżystości że stali się dla są- takiej spzeżystości że stali się dla są- takiej prosacy nabyli w odporze takiej spzeżystości że stali się dla są- takiej spzeżystości że stali się dla są- pożystości spzeżystości ze spzeżystości	, rozpoczał szereg biskupów nione wyrzekły się kupów Rigskich. Rouie Meinbarda, 1199 został	zemienily; Nowogrod wielki i Psków na czyste rzeczypospolite zamie się pieczy Litewskiej i uległy polityce wielkich kniaziów zaleskich czy- stolicę swą z Włodzimirza do Moskwy przenieśli.
Polski w Gnieznie pozostał arcybiskup wszystkich Lechii biskupów, w Gnieznie były złożone królewskie korony i miejsce koronacii, Polska nareszcie w osobie mystawa poczęta w jedno spająć rozerwane prowincie, i powoływać niejako ludy Lechickie do odnowienia braterskiej spojni: tymsposobem inie Polski państwu wrócone było i ludy rozmatie imie Polsków przybraty. Odtad Polske właściwa nazwano Wielko Polske a prowincie Krakowską i Sandomirską, Malo Polske właściwa nazwano w katolicznych polske polske.	przy- 62 Mieczysław I. stwo ją Polskie spoił.	żniej samo Mozowsza stanowiło drugą dzielnicę czyli kaięstwo Mazowieckie, które dłużej od korony oddzielone było. Lecz wówczas naród Prusaków z kryjowek swojich to jest Sambii, wypadał na Mazowsze i nieslychanie so pa-	i ochrzeil. Odtąd podlegała Polsce. Ale Kazimirz sprą- wiedliwy wydzielił w okolicy Szczecina cząstkę któ-	jednat të piçkna, krainë dla Polski.	945 Swiatosław Rochwolod 978 Oleg	Kourad Mazowiecki chcąc ich na- paści jakakolwiek tamę polożyć, chcial wal zakonka zu podlegali	Albert de Bunboff i zafundo- kuwalerów mieczowych. Zra- gali oni arcybiskupom Rigi.	
Kojawianie, nimi téż byli. Nieróżnili się od nich mieszkańcy Szląska ani Chrobatowie, ale tego imienia dopóty nie przybierali, dopóki nieweszli w jeden p Polskiego związek.	992 Bolesław Wielki, zwyczajnie Chrobrym zwany.	ciskal, na jego ziemiach szukał posad i luyn. Uciśnione Mazowsze widziało się być uszczuplonem, bo strony pólno- cne jego zajęli i posiedli Sudawi albo Prusacy pod imieniem Warnów, Galindek, Pomezanów, Krwane Menyów, Pomezanów, Pomezanów, Krwane Menyów, Pomezanów, Pom	*******************************	983	980 Jaropelk 980 Włodzimir wielki 988 Izasław	Dobrzyńskich. Ale ich wycięli Prusa- cy. Wtychże czasach upadala sprawa władzy arcy	im połączyli, nietylko z pod rcybiskupiej wyzwolili, ale na-	UPI BISKUPI U W A G A.
1000		kami utarczki, które dostarczały rozlicznych kronikom Pra- skim podaniem przechowanych gminnych powieści, brały swój koniec gdy sprowadzeni Niemcy Krzyżacy 1227, i ziemią Chel-	ra osobnym książetom Bogusławowi i Kazimierzowi po-		1001 Braczesiaw	miecki braci szpitalnych N. M. P. Syoń- skiej czyli Krzyżaków przeniosł się do Europy tych więc do poslugi wezwal wie mieczow	tymże czasie kiedy kawatero- tymże czasie kiedy kawatero- zowi swe zalory mozwijali.	nty 1000 Poppo blicy jest naoczne wyrażenie współczesności książąt na da-
O SZLĄSKU PRZED ODŁĄCZENIEM SIĘ JEGO OD POLSKI.		mińską od księcia Mazowieckiego obdarzeni, Pruskie kraje, a z niemi i dawne północne Mazowszanów ziemie zdobywać po- ezęli. Rzucili się nawet Krzyżacy na Kujawy i to zdobyć			1015 Swiatopelk 1018 Jaroslaw wielki O LITWIE.	Koorad i bogatém uposaženiem i ob- szernym ziemi Chelmińskiej nadaniem opatrzył, aly Prusaków zwojowali. Z czel udy ują	y. y już miejscowe bałwochwal-	anych ziemiach Polskich panu- jących: potomków Piasta, Kuri- ka, Gedymina i innych. Ponie- waż w takiém poboczném ich
W stronie górnéj rzeki Odry rozliczne siedziały ludy. Luzicy czyli Luzacy, Diedesi, Boberanie, Slązanie, Opalini, i inni. Wdzierali się do tej kra- iny Morawcy, potém Czesi i Polanie czyli Polacy. Już Mieczysław część znaczną posiadał, kiedy Bolesław II, Czeski 992. wiekszą resztę z miastem Wro- cławiem opanował. Bolesław wielki król Polski wydarł to Czechom, nawet same Czechy w swoje państwo włączyć zamysłał. Od tego czasu obszerne zie- nie po obustronach Odry rozciągle poczęty, składać jedną prowincią, która się ściśle w braterstwie i jedanści z Polską trzymała, a za Władysława Her-	1026 Mieczysław II. gnuśny	Z Kujawskich książąt, podrobnieni książęta postępując na monarchią i tron królewski, sprawili że ziemie dzielnice. Kujaw	do Rugii, poczęli więcéj daleko Niemcom być przychyl- ni, aż na ostatek zupelnie od Polski odpadli. Wresz-		Litwa długo w sąsiedz- twie Zmudzi ukryta, na- brała sprzężystości w tedy.	pomocą Polską powiodło się Niemcom że w krótce prawie calkiem Pruskie ziemie opanowali. Tylko utrzymać je było im długi czas trudno. Swiętopełk Estonia i pr	alerów mieczowych z chrze- Duńczykami, Pskowianami, pri z Rusia i balwochwaleza	następstwa wyrażeniu, wiele bardzo próżnego miejsca w wie- kach XIV. XVI. XVII i
mana jedno wielkorządstwo składala. Kiedy Władysław Herman dzielił państwo swoje między synów, dostala się Bolesławował iz prowincia od Szlażanów, Sz <i>łąskiem</i> nazywać się poczela. Bolesław krzywousty wydzielając dla synów księstwa, zachował ją z inzemi obszérnemi zie- mianii przy koronic, i zapewnił z ingemi ziemiami i prowinciami pajstarszemu synowi Władysławowi. Po wypedzeniu Władysława z kraju , Bolesław kę-	1034 zamięszanie (Rixa) 1040 Kazimirz I. restaurator	1035 Masław 1041	cie Pomeranii Kaszubskiéj czyli Gdańskiej, tenże Kazi- mirz sprawiedliwy ustanowił wielkorządcę czyli namie- stnika. W powszechnym Lechii rozerwaniu, namiestnik	PRZEMYSL	KIJOW gdy pogaębieni Prusacy i Lotysze u niej schronienia SMOLENSK	ksiaże Pomorski z jednej strony, z in- nie nanowan	vanie swoje.	1032 Rachelin XVIII. pozostaje: a zatym za- pelnione zostalo wspólezesnemi stopnia senatyrskiego urzędni-
dzierzawy synom jego wydzielił posiadłości na Szłasku i w Luzacii, i to stało się zadatkiem do odpadnienia téj obszernéj prowincii. Trzej książęta od dziedzierzenia korony Polskiej oddaleni nie zaniedbali żadnej pory do uzupełnienia posiadłości swojich, a ich stryjowie, Bolesław kędzierzawy i Kazimirz Sprawiedliwy, odstępowali im zamki i powinty które uzupełniały ich księstwa. Podzielili się Szląskiem tak iż górny dostał się Mieczysławowi, dolny Konradowi, a średni z miastem Wrocławiem Bolesławowi wysokiemu. Gdy Konrad umarł bezpotomny. Bolosław wysoki sąsiedni sobie udział jego Szląska	1050 Bolesław II.	Polskim narodem položeniu, jak nieraz stawało się drogą na- paściom Litwy, na Polskę latwość otwierającą; tak z drugić miały czyli szczodry strony stawało się pośredniczącem do zbliżenia i zjednenia obu	taki osobnym się książęciem uczynił 1220, Tymsposobem cala Pomerania od Wisly do Rugii na dwa albo trzy	WEODZIMIRZ 1055 Rościsław 1065 Jaropelk Iza- sławicz 1065 Wolodar	1054 Izaslaw Jaroslawicz narodów balwochwalstwo u-	téż mocniej swojej niepodległości bro- W.M. krzyża	yżaków Albert 1513 wziąwszy li opłatę wyzwolił mistrza ka- lieczowego Waltera Pletten 1059 Piotr	kami , którzy przed innymi w dziejach często są wspominani, jako to: marszalków wielkich,
dolnego z Luzacią zagarnął i posiadł, tak iż do niego Mieczysław tratić nie mógł. Od tych dwóch książąt Bolesława i Mieczysława rozrodzili się książ żęta, dolnego i górnego Szłąska i różne osobne tworzyli księstwa jakto tu zaraz widać.		narodów Litewskiego z Polskim. Wiązało się przymierzami i pokrewieństwem z Litwą a niemogło się wyrzec wspólnego z Polskim rodu i politycznego wczła. W Mazowszu więcej niż w któ-	księstws podzieloną zo ^s tąła.	1086 Dawid	Pierwsi książęta Litew- 1077 Wszewłod Jarosłąwicz Scy byli dowódzcy wojowni- ków w obronie wolności Portowieze- 1078 Mscisław I.	pelnego nad Prusami dopiąwszy pano- wania, godził z jednej strony na Kuja- cej pomocy	K. M. zagrożeni byli wzra- otegą Moskwy. Szukali ob- cy w Polszcze, Danii, Szwe-	kanclerzów, podkanclerzów, podskarbich i hetmanów tak wielkich jako i polnych. Przy
Magnus wielkorządca czyli namiestnik (1097 Bolesław krzywousty)		réjkolwiek prowincii Polskiéj utrzymała się ludu swoboda, mniéj było możnych panów, a tłum drobnéj szlachty przy swéj ziemi i przywilejach utrzymał się. Ta szlachta Mazowiecka rozbie- gala się po Polszcze po Litwie i Rusi i napełniała narodem			stojących. Dopiero familia 1093 Swiatopelk Michał Lutuwera poczęla tworzyć państwo Litewskie które u- 1095 Izasł. Włodzim	Asialania bawalarów mieczowych z In- Mashus wa	attenda Vottlera a Polska u	1071 Stanisław takiem wypisaniu tych dostoj- ników, a na innéj tablicy wy- 1079 Lambert pisaniu marszalków sejmowych
1100	1102 Bolesław krzywousty	Polskim ziemie rzeczypospolitéj. Kiedy po zaszléj unii Litwy z Polska jeszcze się zjawiały zajścia u miejsce wspólnych obu narodów obrad, jeszcze Mazowsze stało się do jedności pośre-	- Control of the cont	I100 Jaroslaw II. HALICZ Jaroslaw Swiatpolko		cił swą moc i środki działania, i od Polski upokorzony został. Naostatek Prusy były 1525 sekularyzowane i w Szwedzi osac	ręce Palskie innanty i two- ne rzeczypospolitéj Polskiéj Kurlandii i Semiralii: ale	zdawało się być przyzwoitą i potrzebną nawet rzeczą dolą- tiloj (zesław (administrator) – czyć szereg Arcybiskupów gnie
Piotr z Danii wielkorządca czyli namiestnik POLSKA CZYLI LECHIA MIEDZ	Y SYNOW KRZYWOUSTEGO PODZ	state stolica królestwa, obraly swe siedlisko w Mazowszu i w mieście jego Warszawie. Tymposobow Polstwa z w mieście jego Warszawie. Tymposobow Polstwa z w mieście jego w mieście jego w mieście jego w mieście jego w mieście królestwa, obrały swe siedlisko w Mazowszu i w mieście jego w mieście w mieś	i 1136 Ratibor	1119 Roman 1119 Audrzej 1124 Rości- slaw H. mirz Wole	stwemi książętami jako Su- ii 1125 Mscisław wielki wereny władnący. Zmudź	księstwo Pruskie czyli Królewieckie zamienione. Odziedziczył to księstwo 1618 dom elektorski brandeburgski, od	akiś wdawała się do spraw ch aż naostatek prawa jej do ianych okolic, opiatą 1853 1118 Jakób z Znina	1103 Baldwin . znienskich, którzy nietylko na- 1108 Maurus - czelnikami kościola polskiego, 1118 Radost Gaudenty - primasami byli, ale nadto in-
PULSKA VATLI LEUHIA MIĘDZ	POLSKA SANDOMIRZ POLSKA SANDOMIRZ 1139 Władysław 1148 Mieczysław 1148 Henrik 1148 Bolestaw IV	II. przeniosta się niejako nad Wislę. Mazowsze stato się sercem MAZOWSZE rzeczypospolitéj, a usposobienie i charakter téj prowincii wpły. kedzierzawy wał nieodzownie nader mocno na losy catéj Polski, co rowne		1134 Izaslaw II. darowicz 1142 Swiatoslaw 1146 Włodzim. Andrzej	1/35 Jaropelk II. 1139 Winczesł 1139 Wszewi II narodem Litewskim przy- 1146 Igor II. stapiła: ale na swoich pra-	holdu należnego Polszcze 1657 uwol- nił się, i w królestwo 1700 zamienił. Tytułu królestwa długo nie przyzna	ały się przedmiotom calowie lski ze Szwecią bojów.	terrejami i zawsze pierwszą po królu w narodzie osobą. Zde- li42 Robert wało się także stosowną być
S D E D N I 1164 Konrad Laskonogi 1164 Micczysław czyli Mieszko	stary 1261 Kazimirz spra- wiedliwy	zac jest nistorykow obowiązkiem.	GDANSKIE	1149 Swiatopelk 1154 Włodz. Mscisław 1156 Jarosław III. 1156 Mscisław	I. 1155 Jerzy Dolgoruki wach: tak iz Gedymina roz- 1157 Izasław Dawidowicz porządzenia do niej się nie 1161 Wołodar 1159 Roman	wala rzeczpospolita Polska, sż dopie- ro 1701.	1141 Piotr II. 1152 Janik	dolączenie książat Siewierskich i Warmińskich którzy w swoich księstwach panującemi byli: to
No. 1179	(Otto) 1173 Mieczysław I	1185	1177 Sambor 1179 Boguslaw i Kazimirz	1156 Wiodz, Jaroslaw	1165 Micislaw Izasławicz 1171 Hleb Jurewicz 1172 Jarosław Izasławicz 1176 Roman Rościsławicz 1176 Roman Rościsławicz 1175 Jaropelk		1167 Bogumil	jest, biskupów Krakowskich i Warmińskich, tymburdziej że Warmińscy biskupi byli preze-
	1190 Mieczysław III. 1194 Leszek biały. 1200 Mieczysław III.		Mestwi n 1188 Boguslaw II.	1189 Wazewolod 1189 Roman Andrzej kr. Wegier 1188 Włodzim.Jarosławicz Andrzej kr. Wegier 1188 Włodzim.Jarosławic 1196 Roman	1177 Swiatosł. Wszewłodowicz 1180 Dawid 11. 1181 Braczesław Wasilkowicz		WALEROWIE MIECZOWI.	sami stanów prowincii Pruskiéj. 1186 Pelka
1200 Henrik brodaty 1211 Kazimirz		11 207 Konrad K U J A W Y	1207 Duńczycy opanowali częś Pomorza	Daniel 1206 Daniel 1206 Włodzimirz i Roman Igorewie 1207 Alexander 1209 Andrzej – 1210 Wł	z 1211 Wszewłod czerwony		no Rohrbach	1207 Wincenty syn Kadlubka
1236 Mieczysław II.	1231 1239 Przemy- Bolesław staw pobożny	7 0 A W 1.	1218 Swietopelk 1220 ogłosił się księciem	Daniel – Mscisław wiern 1225 Wasilko 1213 Władysław Koloma	2 1216 Boris 1214 Włodzimirz Rurikowicz 1218 Waczesław 1218 Waczesław 1218 Waczesław 1218 Waczesław	KRZYZACY	win Winterstad 1219 Wincenty do 1234 1230 Fulko	1218 Iwo Odrowąż RISKUPI 1229 Wisław z Kościelca
LIGNICA WROCEAW GLOGOW 1241 Holesiaw 1241 Henrik III 1241 Konrail 13 89 1246 Wladyslaw	sław pobożny 1257 Prze- myslaw	1247 Ziemowit C Z E R S K PŁO C K 1262 Konrad II. 1262 Bole- 1268 Leszek 1268 Włady- 1268 Kazi- 1268 Ziemowysł	1266 Mestwin	12 S Daniel	1239 Michał Wszewiodow 1239 Ruscisław Mscisławicz 1240 Mindowe 1235 Mingajło 1239 Erdziwił	1234 Zjednoc 1239 Poppo Osterna 1245 Henrik	noczenie się z Krzyżakami an Bałk ik Heimburg	WARMINSCY. 1242 Prandota z Białaczowa 1242 Anzelm
1266Henrik IV	pogrobek	1262 Konrad II. 1262 Bole- slaw II. 1268 Leszek 1268 Włady- aław łokie- tek 1268 Kazi- mirz 1268 Ziemomysł	Wraci- slaw	1266 Swarno 1266 Lew I.	Towciwił Wszewolod 1247 Hleb	1255 Gerhard Hirzberg 1255 Eberhard 1257 Hartman Grumbach 1258 Hanno S	z. hr. Staurland	t261 Henrik
1278 Henrik V SWIDNICA otaly 0 PO LE CIESZ YN RA	1278 - 1279 Leszek czarny CIBOR 5 Prze- 1289 Henrik probus		WOLGAST SZCZECIN 1278 Boguslaw IV. 1278 Otto	1307 Sak Wilderinitz	1264 Wojsielko 1267 zamięszanie	1203 Ludwik Baldersheim 1264 Jerzy E 1267 Werner 1271 Teodorik Gatterslehen Lutterhurg	er Breithausen. 1269 Otto 1278 Marcin II.	1266 Pawel z Przemankowa
The state of the s	P O L S K A	1294			1283 Lutuwer 1291 Witenes	1277 Konrad Thierberg 1279 Konrad Feuchtwangen 1230 Mangold Sternburg Ernst Rosbur	Rodensheim. 1274 Andrzej 1273 Walter Nordeck. 1278 burg. 1279 Konrad Feucht- 51 Wilhelm Schurberg. 1287	ński
1300	1296 Władysław łokietek 1300 Waciaw czeski 1305 Władysław łokietek po drugi raz	1307 Wlady	Objal tę kra- inęPrzemysław;	1289 Mscislaw Dani- lowicz 1301 Lew II. i Andrzej	1300 Wasil 1299 1295 Alexander	I257 Mencko Querevord Konr. hr. Herz genbach, 128	rezogenstein. 1259 Otto Ho- 1294 Henrik Dumpeshagen. . 1298 Gotfrid Roga.	1293 Prokop Rusin 1295 Jan Muskata 1300 Eberhard
1313 Bolko II	Leszek	1313 Trojden i Ziemowit 1323 Włady sław 1323 Włady	utrzymać jej Ło kietek nieumiał. Poszarpali ją i rozerwali krzy- 1326 Bar- 1 1326 Bogu-	1301 Włodzimirz Lwo- wicz 1319	Riedor 1315 Gedymin Wojn Parali	1302 Helwik Goldbach 1303 Kourad Saccus 1309 Henrik Plotzke	ud Jokke 1307 Janislaw Sulima	1320 Nanker
1326 Bolko II 1335 Czcsi 1334 Henrik IX. żelazny BRZEG Bolko III	1333 Kazimirz wielki	1330 Bole- slaw 1335 1337 1339 1353 Wla-	żacy i sąsiedni książęta Pumor-	Zdnbyl Gedymin, w czę- sci, a w części od Ru- skich kśżąt posiadane z Haliczem przyszedł do 1336 Bolesław	1333 Jan	WIELCY MISTRZOWIE- 1309 Sigfrid Feuchtwangen 1311 Karol Beffart	ALVE VALUE	1326 Jan Grot 1326 Jordan 1328 Henrik II. Wagenak 1334 Herman Libenstein
		1354 Ziemowit starszy	1345 Barmin III	M O L D A W A A	1340 Jawanta 1342 Olgerd 1359 Swiatoslaw	1320 Fridrik Wildenburg 1325 Werner d'Urseln 1330 Luder książe brunswicki 1335 Dittrich hrabia Oldenburg	ard Manuheim	1317 Piotr Falkowski:
1369 Bolko III 1368 Karól IV Luxemburski 1364 Rupert 1369 bracia Henrikowie X. XI. 1368 Władysław 1358 Przemysław	1370 Ludwik andegawenski	MARSZAŁKO. W. K. Dobiesław Fredro 1366 Jan ze Strzeice Suchy wilk 1362 Jan z Czarnkowa Dimitr I	slaw VI. 1368 Swa-	(WoŁOSZA) 1330 Bazarad O WOŁOSZY		1341 Rudolf König 1345 Heorik Dusner 1351 Winrich Kniprode	n Erika	cki 1348 Bodzanta z Jankowa 1350 Jan z Misnii 1353 Jan II. Streiffrok
odziedziczył i Nwidnica zo- stała do koro- ny Czeskić i	1382 bezkrólewie. 1384 Jadwiga 1386 Władysław Jagello	PŁOCK WARSZAWA 1351 Ziemowit 1381 Jan Micolaj z Brzezicz Suchy wilk 1373 Micolaj Zaklika z Międzygorza 1378 Jan z Radlie 1381	1368 mirz +1377) Boguslaw VIII + 1417 Wareislaw	1359 Stefan I. 1359 Piotr I. Alexander I. 1371 Lacko	1377 Jagello 1387 Jerzy	1360 Arnold F 1363 Wilhelm 1374 Lobens H	lm hr. Frejmershejn	1366 Florian Mokrski 1372 Henrik III. Sorbohm
przyłączona 1390 · · · · · l 1396 Henrik VII krésowaty 1397 Henrik XIII.		Rafał Tarnowski 1391 Dimitr z Goraja 1399 Zaklika z Międzygorza 1389 Mikuł z Moskorzow. 1397 Klemens z Moskorzowa 1392 Hincza 1392 1400.	1000	1382 Pietr II. 1393 Roman 1395 Stefan II. Wołoski naród w XIV wieku przybywał z za Dn	1387 Skirgello 1392 Witowt lub Witold 1396 Witowt	1392 Kourad Zolner 1390 Kourad Wallenrod		i 382 Jan Radlicki 6. opolski. 1392 Piotr Wisz
1410 Jan 1400 Ludwik 11 1403 bracus Kon- radowie 111. 1V. V. 1410 Bolesław 1401 Kazimirz 1401 Kazimi		Zbigniew z Brzezia. Wojciech Jastrzębiec Mikolaj Trąba 1403 Piotr Dunin	1405 War- 1401 Bogu- cisi IX slaw IX	1405 Roman 1407 Alexander II. uaju i usiadal na ziemiąci kolo Prutu i Mołdawy należących do Łsięstwa	1355 Romae 1400 Jerzy	1393 Konrad Jungingen 1407 Ulrik Jungingen 1404 Konrad I	mar Brüggen 1394 Dobrogost Nawod d Fittinghoff 1402 Mikolaj Kurowski	
1429 Czesi 1436 Ludwik III 1437 Bolko V 1437 Bolko V 1438 Wacław Z A	TOR emysław 1434 Władysław III warneński	Jan z Koniecuala Wincenty Kot do 1437	429 z Lubienia	Halickiego, gdzie obiera 1432 Eliasz I. sobie wojewodę uznające- go zwierzchnictwo ksia		1410 Henrik Plauen 1413 Michal Küchmeister 1414 Teodorik		
1443 Wilhelm 1442 Jan 1450 bracia Kon- radowie VI, VII Jan	1414 bezkrólewie 1417 Kazimirz Jsgiellończyk	do 1440 Mikolaj z Brzezia H 1458 Mikolaj z Brzezia H 1458 Andrzej Jakob z I Tom. z Strzemp.do 1455	x Brzezia 1440 Lubienia 449	i žąt Halickich. Kiedy Ka- žąt Halickich. Kiedy Ka- zimirz wielki księstwo Ha-		1428 Zische R 1441 Konrad Erlichshausen 1437 Franc Ko 1449 Ludwik Erlichshausen 1439 Henrik B	Ruttemberg Kersdorf 1436 Wincenty II. Dollar	
1467 Henrik XV 1471 Konrad VIII 1460 Mikolaj 1457		slaw 1462 1462 1462 1462 1462 1462 1462 1462	aroslawia 1469 przyński 1471	1450 Bogdan 1450 Piotr IV. 1451 Alexander III. 1456 Piotr V. w Moldawii wojewodowie	został królem Polskim 1417	1442 Heidenre 1451 Jan Men	nreich Finke 1448 Władysław Oporo 1453 Jan V. z Sprowy	1455 Tomasz Strzempiński 1457 Eneas Sylvius
3488 Jan II 1486 Jan 149	4 Jan 4 1492 Jan Albert	Jan z Koniecpola Stanisl. z Kurozw. 1479 Andr. Oporows. do 1491 Grzegorz Deitarus Piotr z K	Szydlow, 1480	1458 Berendy 1460 Stefan IV. powinni byli ikróla Pol skiego za zwierzchnika u- znać.		1407 Henrik hrabia Riterburg 1477 Marcia Truchses 1477 Bernhard	ersen 1473 Jakób III. Sienins	1452 Jan Gruszczyńsk. 1864 Jan Lutekus 1471 Jan Rzeszowski 1471 Mikolaj a Tungen
1500 pione.	1501 Alexander	Piotr Kmita Krzeslaw z Kurozwęk H 1495 Wacław Przerębski Jakúb z S	zydłowca	Jakoż poczęli hold od- dawać. Obowiązywali się	1492 Alexander Został królem Polskim 1501. Odląd tytuł i władza Wielkiego księcia Litewskiego stałe w osobie króla zostawała. Ostateczna unia Litwy z Polską nastalu r. 1569.	1489 Jan Tiefen 1486 Jan Frei 1495 Fridrik książe Saski		
O SZLĄSKU PO WYGASNIENIU KSIĄ- ZĄT PIASTOW. HE T WIEL	MANOWIE LITEWSCY	Stanisław Piotr Myszkows. +1507 Stanisław z Chodcza Piotr Myszkows. +1507 Jan Łaski do 1510 Mac. Drzewicki do 1510 Mac. Drzewicki do 1513 Kryszt. Szydłow, do 1518 And. Koss		1304 Bogdan jednooki 1517 Stefan V. 1530 Petrylo. 1539 Ste- fan VI. 1541 Alexan		1511 Albert margrabia brandeburgski	1503 Andrz. Boryzszew 1510 Jan VII. Łąski	
Ponieważ książęta Szląscy przylączyli się do korony Cze-skiej a przeto ich księstwa + 1532 - 1532 Waciaw A-dam + 1532 + 1532 - 1532 - 1532 Waciaw A-dam + 1532	8 Stanislaw Biaty Kiszka 1 + 1508 Jerzy Radziwiłł	+ 1529 Piotr Kmita + 1532 Jan Choinki + 1537 In Chical to the state of the state	1520 Jerzy 1523 Bar-	der IV. 1541 Petryjo, 1546 Elisaz II. 1551 Ste- fan VII. 1552 Alexan. V 1564 Jan Jakob Hera 1564 Jan Jakob Hera	WIELCY LITEWSCY LITEWSCY Mikoł, Radziwiłł 1506 Mikołaj Radziwiłł	KSIESTWO PRUSKIE. 1525 Albert	an Brugenes 1531 Maciej Drzewieck	1523 Piotr Tomicki 1523 Maurycy Ferber
weiclone byly do Czech i wraz z Czechami przeszły pod pa- nowanie donu Austriackiego, 1547 Fridr. III 1547 Jerzy II HETMANOWIE KORONNI WIELCY. POLNI.	Jan Radziwill do 1541 542 Piotr Stanislaw Kiszka - 1544 1548 Zyzmunt A	ugust + 1551 Tomasz Sobocki + 1547 Wikolaj Grabia + 1548 Spytek z 2	či o 1549 Zakliczyna o do 1556	klid. 1563 Tomža. 1563 Alexander V — Bogdan. 1572 Iwonia. 1574 Jan. 1574 Patrylo. 1574 Pok. udzielać Polskiemu bago	Jan Chlebowicz	1536 Herman 1549 Jan Rec	1537 Jan VIII. Latalsl 1510 Piotr IV. Gamrat Recke 1545 Mikolaj III. Dzier	İski 1537 Jan Chojeński 1537 Jan IV. Dantiszek
i zostawały w jego posiadłości do 1740, w którym to roku król Pruski ze swymi wystapił pre-	Roman Sanguszko Unia Po	Jan Firlej Jan Firlej Jan Firlej Jan Przerębski do 1559 Jan Przerębski do 1559 Filip Podniowski 1560 Walenty Debiúski Walenty Debiúski	nowski do 1563 ebiński do 1563 obok L. 1560	kowa. 1578 Jankula. 1594 Aaron 1595 Stefan VIII. Dniestrem niestawiac zam-	+ 1551 Mikolaj Radziwit od 1569 od 1569	1559 Gottard	k Fürstenberg rd Kettler 1559 Jan IX. Przeręhs	
tensiami. Zasadzaly się one na dwóch głównych powodach. L. Jerzy na Schellenbergn 1576 Fridr. IV 1586 Jonchim 1586 Jonchim 1586 Jonchim 1586 Jonchim 1588 Jonchim	do 1599	1575 Stefan Batory 1593 Stanis, Praviena 1595 Stanis, Praviena 1595 Stanis Praviena 1595 Stanis Praviena 1595 Stanis Praviena 1595 Jan Borakowski do 1576 Jan Borakowski do 1576 Jan Borakowski do 1585 Jan Borakowski do 1585 Jan Borakowski do 1585	konowa. + 1550 Fridrik	1595 Jeremiasz Mohila 1599 Michał Woloski 1600 Jeremiasz Mohila nadsyłać królowi 400 wo-	Jan Chodkiewicz Hikolaj Radziwilł Eustachy Wolowicz Jan Miko. Naruszewicz + 1573	KURLA.		
margrabia brandehurski z przy zwolenia Ludwika króla Czeskiego i Węgierskiego kupil 1600 Jan Zamojski Stanisław Zolkiewski Krysztof Radziwiłł 1596 1602 Jan Christophur	do 1603	Prokop Sieniaws. +1596 Mikol.Zebrydows.dol601 Woj. Baranows. do 1590 Jan Tarnowski do 1593	1592 Filip Julius	lów na kuchnią, 200 fur		1587 Fridrik	ik	kowski 1591 Jerzy Radziwill 1600 Bernard Maciejowski 1598 Piotr Tylicki
1524 ksiystwo Jägerndorf. Syn dolf stian Stanislaw Zolkiewski Stanislaw Koniecpolski 1617FriderikWilled Jan Karol Chodkie jego Jerzy Friderik odstapil go Joachimowi Friderikowi Elektrowi brandelnikwi Elektrowi Elektrowi brandelnikwi Elektrowi brandelnik Elektrowi Elektrowi brandelnik Elektrowi brand	wicz Krysztof Radziwiłł	Zygmant Myszkowski + 1605 Mac. Pstrokońskido 1609 Wawrze. Gębicki do 1603 Wawrze. Gębicki do 1603 Yelix Kryski do 1612 Mikolaj Wolski Pitrokoń do 1603 Sta Miński + 1607. Wa- Stanis. Wo	islaws. + 1610	1609 Szymon Mohita 1610 Michał Mohita 1611 Stofan Tomda winni byli osobiście dla	+ 1603 Krysztof Mikolaj Doro- hostajski - 1615 Hieronim Wolowicz		1603 Jan X. Tarnowsi 1606 Bernard Macicjov	jowski
lektorowi brandeburskiemu, który go oddał synowi Jano- wi Jerzemu. Gdy Jan Jerzy 1633 był z jongerjum wywołany	do 1633 Janusz Kiszka	Stan. Zolkowski + 1620 Andrzej Lipski do 1629 Wact Legy do 1618. And Lip-	lanifowicz 1624 Ligoza Boguslaw XIV.	1611 Konstanty Mohila 1612 Michal Tomża 1615 Alexander Mohila 1616 Michaa Woloski Węgrzy potym Turcy,	Fiotr Wiesiolowski Hier. Wolowicz. do 1620 do 1618 Jan Stanislaw Saniela Stanislaw Albrycht Powel Saniela Saniela Stanislaw Albrycht Powel Saniela Saniela Stanislaw Albrycht	1618 Jan Zygmunt 1619 Fridrich Wilhelm	1608 Woje. Hl. Baran 1615 Wawrzenier Gebi 1621 Henrik Hl. Firle 1626 Jan XI. Weżyk	anowski bicki rlej 1616 Marcin Szyszkowski 1623 Jan Albert Waza k
1623 byt z imperiou wywoiany, cesarz księstwo Jägerndorf 1653 Ludwi, IV Histolaj Potocki + 1651 Marcio Kaliaows. + 1652 Janusz Kiszka Stanisław Potocki + 1651 Stanisław Potocki + 1652 Janusz Kadziwili - 1653 Ludwi, IV Janusz Kadziwili - 1653 Ludwi, IV Janusz Kadziwili - 1654 Janusz Kadziwili - 1655 Janusz Kadziwili -	Janusz Radziwił Janusz Radziwił Janusz Radziwił Janusz Radziwi	Tom. Zamujski + 1638 Czyr. no 1624. Stan. f.u - Jan Danik Piotr Gebicki do 1642 Jerzy Ossoliúski 1 1455 dzik do 1629. Toma. Za-	owicz 1637.	1616 Kucper Gratziani Wolosi bywali na fakcie rozerwani; stawali się nie- wiernemi. Różne stronni-	+ 1635 Radziwiłł + 1635 Stefan Pac do 1635 Stefan Pac do 1635 Stefan Pac do 1635 Stefan Pac do 1635 Holding Tryzna 1639 Holding Tryzna 1635 Holding Tryzna 1635	1639 Wilhelm 1640 Jakob	elm	ki 1630 Andrzej Lipski 1631 Jan Albert Waza 1631 Mikolaj II. Szyszkowski icński 1634 Jakób Zadzik
brandeburgskie niezważając protestacie, Friderik Wilhelm elektor brandeburgski r. 1686 Lan Subjeski do 1874 Jan Subjeski do 1874 Michol Par	+ 1662 Michal Pac do 1667 Wiederlan Walson 1668 Michal Wis	Stefan Korycińs. + 1658 Jin. do 1638. Jerzy Osso- Bogusl. Le Jin. do 1635. Alex. Trze- Jan Kazim Jan Leszczyński do 1877 Jan Kazim Jan Leszczyński do 1877 Jan Kazim J	szczy, do 1658 t. Krasiński	ct wa popierala rzeczpos- nolita Polyka: allo zna-	+ 1654 Krysztot Zawisza Krysztot Pac Lew Kazimirz Sapieha H 1659 Gede Mich Tryzna 1618 Buguslaw Sluszka 1652 Buguslaw Sluszka 1652	1657 uwolniony od holdu	1652 Andrzej III. Les 1658 Waclaw Leszczy 1666 Mikoloj IV. Pra 1673 Kgz. Flor, kś Cze	zyński 1612 Piotr Gębicki 1643 Jan VI. Karol Konopacki 1643 Waciaw Leszczynski 1657 Andrzej Trzebicki
zrzekt się pretensii do Jügern- dorfu, i zato otrzymat cyrkul Schwiebus. Ale król Fride- Dimitr Wiszniowiecki + 1682 Stanislaw Jablonowski Dimitr Wiszniow. do 1676 Stanis. Jablonowski – 1682 Mikol. Sieniawski + 1684 Andrzej Potocki + 1692 Kazimirz Sapieba	Michat Radziwill + 1680 Kazim. Sapieha do 1682 Jan Ogiński + 1684	Stanislaw Lubomirski Jan Wielopolski Jan Wielopolski Jan Andrzo ryciń, do 1652, Stef. Ko- ryciń, do 1652, And. Trze hlo 1658, Bogus, Lesz.	Ostatni książe Pomorski Boguslaw XIV. umari wciągu trzydziesto letnie	1683 Demetr. Kanta- hazen silowali Moldawią osadzać wojewodąmi Polsce wier-	+ 1669 Alexander Polubiński + 1679 Stanislaw Badii-111 - 1689 Mich.Kazim.Radziwill + 1680 Hiero. Kryszpio do 1676 + 1680 Benedykt Sapieha	1000 E. L. L.	1674 Andrzej IV. Olsza 1677 Jan XIII Stefan	szowski
2. Friderik książe Brzegu, Ligniey i Wolawy zawarł 1537 z Joachimem II Elektorem brandeburgskim umowę, zapewnia-	+ 1701	1666, And Olszow dot677 Marcin Zar	mojski + 1689 wojny. Byly wielokrotne między knią- zytami Pomorskiemi a margrabiami Bran- deburskiemi zawierane pakta, zapewnia-	huzen nemi. Już od Zygmunta I	Tan Karal Dulahi Lagar Marcin Ogiński + 1690 do 1090	1688 Fridrik 1700 KROLESTWO. 1698 Fridrik	1686 Stefan Wierzbow 1686 Michal Radziejov	owaki 1687 Jan VIII. Zbąski
jącą spadek księstw swoich na dom brandeburgski, do czego hył umocowany on, i przodkowie jego przywilejami w latach 1329, 1505, 1511, 1522, 1524, 1529 od królów Czeskich udzie- lonemi. Ferdinand I, cesarz 1546 skassował te przywileje jącą spadek księstw swoich na dom brandeburgski, do czego + 1702 Felix Potocki + 1702 Hieron.Lubomirski do 1702 Hieron.Lubomirsk, +1706 Adam Sieniawski do 1706 Stanisław Rzewuski Grzegorz Ogiński +	Grzegorz Ogiński do 1708	H 1702 Júzef Lubomirs. + 1703 Andrz Zebodi Jerzy Dönhoff do 1688. do	jąco dziedziczenie caléj Pomeranii gdy- by dom panujący wygast, przez dom bran- deburski. Od r. 1528 na znak prawa odzie- czyń 4 1703	i utwierdzanie wojewodów	do 1703 Karol Radziwitt Sianisław Szczuka + 1702 Marcian Wołowicz + 1711 + 1710 Ludwik Pocicji 1709		1706 Stanisław II. Szer	1702 Kazimez Lubiński
i umowy: ale Friderik II. powoływał się na dawne pakta. Korzystając tedy z przykrego Marii Teressy położenia, gdy (a o spadek wielu koron po ojcu swojm dopominać się mu-	1700	szczyński Jan Szembek do 1711 Jan Przebe szczyński Jan Linuki Jan Linuki 1723	czyń + 1703 sudowski stwem wstępujących na tron książąt, o- becni zawsze brandeburscy poslowie do- tykali się choragwi, i elektorowie tytul	pokojem Chocimskim 1621 zdal to zvpelnie na Tur-	Júzef Mniszech Michał Wiszniowiecki Kazim. Czartoryski Michał Kazim. Kociell 1722	1713 Fridrik Wilhelm 1711 Ferdina		1711 Tendor Potocki
siała, zajechał nietylko Jägerndorf, Brzeg, Lignieg i Wolawe ale prawie cały Szląsk. Orgżem szczęśliwie popart napaść swoję i wyjednał pokój we Wrocławiu 1742 wraz zatwierdzo-	do 1714 Michał Massalski do 1762	Franciszek Bieliński Jan Malachowski Jan Kanty I	Ossoliński książat Pomorskich przybierali. Ale po 2gonie Bogustawa XIV. dom brandebur- ski nie do catéi trafit Pomeranii. Przy	cią. Tak stopniami Mol- dawia przeszła pod Tu- reckie panowanie.	Pawel Sanguszko Fridrik Sapicha 1731 Sollohub		: Jan Biron ik ká, lüneburg : księciu 1741 Krysztof Szembe 1748 Adam Komorowsk	hek 1746 Andr. Stanis, Zaluski
ny w Berlinie, ktorym prócz cząstki górnego Szląska który przy Austrii pozostał, wreszcie Prosom odstąpiony. Ponowiona 1744 wojna, nowym pokojem w Dreznie 1745, nabytek + 1774 do 1773	Alexander Sapicha do 1775 Jázef Sosnowski 4780	gust Poniatowski + 1766 Stanisław Lubow - Andrzej Zamojski 1767 Andrzej Zamojski 1767 Stanisław Lubow - Andrzej Zamojski 1767	howski 1744 pnkoju Westfalskim 1648 r. przeważni podówczas na polu wojennem Szwedzi zatrzymali sobie większą jéj część, resz-	99 18	Ignacy Ogiński Fridrik Michał Czarto- ryski Antoni Przezdziecki Michał Brzostowski + 1772	1758 Karol S 1763 Ernst Ja 1770 Pintr	Saski 1759 Władysław Łubie Jan Biron	ieński
zapewniała. Trzecia 1756 siedm lat trwająca pokojem Hubertsburgskim 1763, ostatecznie Szląsk Prusom zabespie- czyla. Franc. Nawery Branicki Sewerin Rzewuski do 1792 vacca do 1794 Szymon Kossakowski	Indwik Tyszkiewicz do 1791 vacat 1793	Hichal Mniszech Michal Mniszech Michal Mniszech Michal Mniszech Michal Mniszech Michal Mniszech Michal Mniszech Jan Borch do 1780 Onufry Okęcki do 1780 Jazek Malnchows. 1780 Jazek Malnchows. 1780 Jan Borch do 1780 Adam Poni	1790 część Pemeranii z wyspą Rugią posia-		+ 1781 Józef Gurowski 1 2707	1770 Pantr	1776 Antoni Ostrowski	
W DREKARNI A. GALEZOWSKIEGO I KOMP.	Jözef Zabietlo 1794. 1795 (ostateczny 1				T Th 4 12 2000	1797 Fridrik Wilhelm III.	·Rossya zajęla + 1794	Skladal, Karol Szymon Dayczer.
	1							All Seguine Paytees

NAS.

W. X. LITEWSKIE.

P. Lida G. S.
P. Wilkomirz G. S.
P. Braslaw G. S.

P. Kowno G. S.

ewieżu, inne powiaty u siebie.

P. Kroże P. Tendziagola P. Jaswony P. Szawle

P. Korszew P. Szawdów

P. Potumsze

P Polaga
P. Powenden
P. Medyngiany

P. Mozyr G. S.

KURLANDIA.

LICZBA

OD RZECZYPO SPOLITEJ.

PRZED 1764.

Koronne razem

Aby dopelnilo liczbe 65000

ojsko wielkiego ksiestwa Litewskiego w jeździe i piechocie

P. Wielkie Dyrwian P. Male Dyrwiany
P. Beržany
P. Uzwenta
P. Telsze

P. Upita G. so sejmikuje w Trokach, powiat Upit

SADY I SADOWNICTWO. ZAMOZNOSC I PRODUKTA KRAJU. DUCHOWIENSTWO. POLITYCZNY PODZIAŁ SKARB. POLITYCZNY PODZIAŁ Przed wicki, kiedy jedno tylko prawo krajowe było w Polszcze, królo- ciw starostom i dzierżawcom, i różne z dóbr królewskich czyli narodowych Kraina Polska liczyła się do krajów z przyrodzenia zamożnych. Jeśli ich przedawała, że w czasach dla jej handlu najmniej sprzyjających, billan NA WOJEWODZTWA, ZIEMIE I POWIATY NA WOJEWODZTWA, ZIEMIE I POWIATY W. woiewodztwo, P. powiat, G. grod, S. seimiki. WIELKOPOLSKA. Powiaty tego wojewodztwa wileńskiego sejmikuja 1 W. Poznańskie P. Poznań G. * P. Kościan G. * P. Walecz G. P. Naklo G. P. Keyn G. * Dwa te województwa, poznańskie i kaliskie, miewaj ejmiki wspólnie w Srodzie. Do generatu wietkopolskie o należy grodów siedm (gwiazdkami oznaczonych) Roku 1768 od wojewodztwa kaliskiego na osobne woje viaty: Gniezno, Naklo i Kcyn. k. W. Sieradzkie P. Sieradź G. P. Piotrków G. P. Szadek P. Radomsk P. Ostrzeszów G. 5. W. Leczyckie P. Leczyca G. 6. W. Brzeskie ku- P. Brześć G. jawskie P. Kowale G. Oba te województwa Brzeskie i Inowrocławskie mie-P. Zorany Dawniéj mniéj powiatów liczono, do mniejszéj liczby waja se miki wspólnie w Radziejowie. P. Dobrzyń. P. Rypin. Z. Dobrzyńska nieliczono tylko jeden, a w XVI wieku Zmudz dzielila Ta ziemia sejmikuje w Lipnie, ma swój gród w Bobro-| W KORONJE. | W LITWIE. | 2,666,666 - 20, 1,333,333 - 10 | 10 | 151,241 - 20 | Wojsko - 6,290,000 - Departament marszalkowski | 60,000 - Departament skarchowy | 642,000 - Departament skarbowy | 642,000 - S30,000 - Willie, a powiatu Starodubowskiego w Olicie. | 5, W. Nowogródz - P. Nowogródz - P. Nowogródz - P. Sionim G. S. | P. Sionim G. S. | P. Sionim G. S. | P. Wolkowysk G. S. | Księstwo Słuckie | Starostwo grodowe w Wilnie, a powiatu Starodubowskiego w Olicie. | P. Sionim G. S. | P. Sionim G. S. | P. Wolkowysk G. S. | Księstwo Słuckie | Starostwo grodowe w Wilnie, a powiatu Starodubowskiego w Wilnie, a powiatu Starodubowskiego w Olicie. | P. Starostwo Grodowe tytularne bo cale województwo od-padlo 1654. Exulanci sejmikują, powiatu Smoleńskiego w Wilnie, a powiatu Starostwo grodowe tytularne bo cale województwo od-padlo 1654. Exulanci sejmikują, powiatu Smoleńskiego w Wilnie, a powiatu Starostwo grodowe tytularne bo cale województwo od-padlo 1654. Exulanci sejmikują, powiatu Smoleńskiego w Wilnie, a powiatu Starostwo grodowe tytularne bo cale województwo od-padlo 1654. Exulanci sejmikują, powiatu Smoleńskiego w Wilnie, a powiatu Starostwo grodowe tytularne bo cale województwo od-padlo 1654. Exulanci sejmikują, powiatu Smoleńskiego w Wilnie, a powiatu Starostwo grodowe w Wilnie, 9. W. Plockie . . P. Plock G. P. Bielsk P. Raciaż S. Z. Zawskrzyń-Mlana 10. W. Mazowie- P. Czersk G ckie. Z. Czerska S. . Warszawski G.) P. Blonie Z. Warszaw-P. Tarczyn ... ska S. Rok 1791 dopelniając wielkich przedsiewzieć, a do wiekszych sie 8. W. Brzeskie li- P. Brzeski G. S. gotując, widzac potrzebę pomnożenia wojska jesti nie do 100,000, to tews. P. Piński G. S. przynajmniej do 65,000, znalazł się znowu w trudném polożeniu. Sejm, uchwalił podatek 10go grosza na dobra szlacheckie, podjął tych dobr lustracie, podjął nowe starostw lustracie i zdulował kwartę, a jednak jeszcze nie znajdował dostatecznych dochodów jakich rzeczposta. W. Mińskie P. Mińsk G. S. swolita potrzederzyka. Z. Wyszogród G.S ska S. tego, że dochody swoje do 17,500,000 i do 18 milionów podniosła wtym 1791 roku, dochód swój, więcej niż podwoiła, a to w sposób następujący. P. Rzeczyca G. S. 11. W. Inflanckie P. Dyneburgski G. S. To województwo Inflanckie jest Litwie i koronie P. Ciechanow G. . Z. Ciechanow P Lomza G. DOCHODY RZECZYPOSPOLITEJ 1791. P. Kolno · · · · · · P. Zambrów · · · · Smoleńskie Z. Łomżyńska S RZEKI. RZEKI. II, Arcybiskup-II, Arcybiskupwo Lwowskie oejmuje: ZZ. Lwoska, Żydaczewa, Halicka i cząKijowskie ... ZZ. Przemyska, Sanocka, województwa Belzkiego. Od rzeki Słucz do Dniepru. PODATKI. WKORON. W.X.LIT. RAZEM. . Ostroleka . . . stwo Lwowskie DO MORZA P. Rožan G. ... Z. Rožańska S. BALTYCKIKGO · HIERBY TCHODZĄCE HERBY Z. Liwska G. S. Uswinta Obol Polota MALO-POLSKIE III. Biskupstwo Warmińskie, zależało prosto od Rzymu, obej W tym województwie Mazowieckim, każda ziemia sejmikuje u siebie, a wspólnie miewaja generala w Warszawie. Do starosty Wiskiego należy gród Wasoski; do Łomżyńskiego, gródy, Kolao, Zambrów, Ostrojeka; do Rozańskiego, gród Maków; do Nurskiego, gród Naków; do Nurskiego, gród Kamieńczyk i Ostrów. 11. W. Rawskie P. Rawa G. S. Z. Rawska P. Rawska P. Rawa G. S. Z. Rawska z lewej. Suchodotka POZNANSKI KALISKI SIERADZKI Ewest czyli Labba ROKU 1793 UCHWALONY BYŁ PODZIAŁ TAK. Zlota Lipa z lewej. INTRATA Z ROŻNYCH DOCHODOW. Gobza czy Kasola grody Kamieńczyk i Ostrów. 11. W. Rawskie P. Rawa G. S. · · · } Z. Rawska Cło szlacheckie, kupieckie, od soli, składne winne, czopowe zagraniczne, pobory z korony, spławne i łądowe litewskie. 4,136,000 Stępel, papiéru, kart, kalendarzy, żydowskich ksiąg i sygillaty przywilejów. 711,000 Biskupów i Opatów i innych pralatów stanowi król. Wszakże go. hodei do mo P. Rawa G.S. P. Bielsk P. Sochaczew G.S. P. Mszczonów P. Gostynin G. P. Gabin S. Z. Gostyńska Sereja p. apituly różnie zachowały formę dawnych elekcij. Niektórzy biskupi niejako po dwie katedry mieli. Biskup Łucki, był razem Brzeskim; biskup Kijowski, Czerniechowskim; Poznański, Varszawskim. Mieli swoje katedry pospolicie w głównych tegoż nadulień, kowel, VI. Lubelskie: p. lubel. stężycki, krasno-staw.; każde z tych wdztwo mialo obierać po 6 poslow na Uszacz Uszyca aczny prowent 1,206,779 ria 300,000 cmż. nurska; VII. Warszawskie; z warsz, czerską, li Tabaczny prowent. 1,206,719 Loteria 300,000 Miasta Gdańsk i Toruń 339,600 Most warszawski 50,000 Z biskupstwa krakowskiego 605,042 Z dóbr Ostrogskich 300,000 Prowizia od summ pogalicijskich 112,000 Od skór spodziewać się można 340,000 Subsidium charitatiyum 700,000 WIELUNSKI LECZYCKI waszka miastach w Gnieżuie, we Lwowie, w Krakowie, w Wilnie, w Poznaniu, w Płocku, w Łucku, w Kamieńcu, w Przemysłu; ale biskupi: Warmiński miał katedrę we Fraumburgu; Kujawski we Wrocławku; General tego wojewodztwa w Bolimowie. Muraszka czyli Murawka PRUSY KROLEWSKIE. Warmiński miał katedrę we Fraumburgu; Rujawski we Wrociawku; Chelmiński w Chelmży; Chelmski w Krasnymstawie; K ijowski w Żyto-mirzu; Zmudzki w Miednikach czyli Worniach; Inflancki w Dünebur-rza Baltyckie-Kamienna Jahorlik 12. W. Chelmiń-P. Toruń skie P. Grudziądz ... P. Brodnica ... P. Wichałowska To województwo Chelmińskie odbywa sejmiki przedsejmowe w Kowalewie, deputackie w Radzynie. Starostwo Grodowe w Kowalewie. R. 1764 pomnożona była liczba powiatów tak: Chelmiński, Toruński, Grudziąski, Radzyński, Kowalewski, Brodnicki, Nowomiejski. 13. W. Malborskie Kiszbork G. Sztum G. S. Z. Chelmińska Z. Chelmińska P. Rodziądz ... Z. Michałowska S. Miektórzy mają tytuły książat: gnieznieński jest księciem Łowickim; Warmiński Warmiński Warmiński Siewierski w swojich księstwach panowali. Kapitula Płocka szczyciła się szczególniej książcą dostojnością, bo zawsze w niej zasiadali: sam biskup Płocki książe Pułtuski, arcybiskup gnieznieński który był z kanonii płocki książe Pułtuski, arcybiskup gnieznieński który był z kanonii płocki książe produckim, i proboszcz Sieluński, tytuł księcia Sieluńskiego mający. Wielu biskupów, oprócz miejsc katedralnych mieli osobne rezydencie swoje. Gnieznieński, albo w Skierniewicach albo w Łowiczu, w 12. W. Chelmiá- P. Toruá work Z prawj. ROHU Subsidium charitativum. 700,000 Pólprocentu z dóbr pojezuickich w Litwie 58,903 Dochód leśny 18,000 Berezyna Kotra Mereczanka Wilia Zhar, Zharezyk BRZESKI KUJ INOWROCŁAWSKI RUSKI ŻYDACZEWSKI Boh SENATOROW, STAROSTOW, POSLOW, WYDATEK. uch odzi do mo- / Kodyma 1 DEPUTOWANYCH PRZED 1764. ra a Czarnego Lista cywilna 6,263,246 2,887,914 9,151,160 Sztum G. S. Ale gród sztumski zależy od starosty Kiszborku. R. 1764 województwo to było podzielone na cztery powiaty: Sztumski, Kiszporski, Elbląski i Malborski. Księstwo Warmińskie jest pod absolutnym swego bi Księstwo Warmińskie jest pod absolutnym swego bi-BANDERY. Przenosi tedy wydatek nad dochód 4,995 592. To deficyt pokryt zostanie uchwalonym na jeden raz kominowym, składkami dobrowol nemi, oraz zasiągnieniem 10,000,000 długu na koronę a 3,000,000 na łuckiej i tak dalej. z prawej Wop 14. W. Pomorskie P. Tczew S. DOCHODY KROLEWSKIE. LICZONO KOŚCIOŁOW PARAFIALNYCH: OKOŁO 4570. P. Tuchol S Za czasów Jagiellońskich, oddzielił się dochód królewski o W DIECEZIACH. lochodu rzeczypospolitéj, a za Zygmunta Illgo ściślej go opisano. Z. Roku 1589 na stół królewski były przeznaczone, w Litwie ekonomie: W Grodzieńska, Szawelska, Brzeska, Kobryńska, Olitska i Mohilewska, W Lososna Gnieznieńskiej 878 Przemyskiej 158 Lwowskiej 103 Zmudzkiej 56 Krakowskiej 1054 Chełmińskiej 160 P. Puck S. Powiaty Gdański, Nowski i Starogrodzki licza sie raz dawne ceł dochody. W koronie zaś roku 1590 wyżnaczono dla róla wielkorządy krakowskie, zupy solne w krakowskiem Wielickie Bochskie oraz na Rusi wywarzana, miny Olkuskie; ekonomie: San-Tczewskiego. Powiaty Lemburski i Bytowski od r. 1657 wręku króla Pruskiego. Sejmiki przedsejmowe każdy Krakovskiej. 1054 Cheiminskiej. 105 Kujawskiej. 294 Cheimskiéj. 81 Wileńskiéj. 500 Kijowskiéj. 26 Poznańskiéj. 598 Kamienieckiéj. 40 Plockiéj. 311 Inflanckiéj. 22 Warmińskiéj. 90 Smoleńskiéj. 40 z prawej. MAZOWIECKI RAWSKI powiat u siebie odprawia, po których zieżdzają sie ramiriką, Samborską, Malborską, Regozińską, i Czczewską; cła ko-nne i cuskie, tudzież zmiast Gdańską, Elblaga i Rygi, zostawując zzytém w całości dawniejsze intraty z menaic i zopłat za podwody, których Władysław IV. utworzył poczty. W Malborskie • W Malborskie • CHELMSKI WOLYNSKI zem do Starogrodu, z kad poslów na general wysyłaj. Sejmik deputacki także w Starogrodzie. Starostwo gr dowe w Skarszewie. R. 1764 województwo na dziesię Skawinka, Łuckiej · · · · · · 195 których Władysław IV. utworzył poczty. Dochody te jedne się podnosić mogły, inne podupadały. Jeżeli epsze zagospodarowania ekonomij dochody podnieść mogły, dochody t dóbr wielkorządów krakowskich zmalały. Miny Olkuskie zalane, nennica zamknięta; niedole kraiu i w cie i wszystkich dochodach od powiatów podzielone było: Tczewski, Nowski, Gdań · { Poprad ki. Swiecki, Tucholski, Czluchowski, Mirachowski ZAKONY. Wisloka Horyn p ... Slucz Pucki, Kościerzyński, Skarszewski. Sejmikowało czterech miejscach, w Pucku, w Tucholi, w Czlucho Colbuszowka Dawnych zakonów klasztory i opactwa, były daleko liczniejsz Polszcze niż w Litwie; innych zakonów klasztory, dość równo roz . Wisloka 1 Dniepr. i w Swieciu, dopiéro na generalik zgromadza sie do Sta-Ubort p. Ptycz I. . . Oreza p cone byly i na różne prowincie się dzielity. asu do czasu uszczerbek sprawialy. Z odpadzieniem krajów, stra rogrodu, i ztad na general i na sejm poslów wysyla. Trzy Pruskie województwa po odprawionych u siebie sejmikach i generalika pomorskim, jadą na general Pruski, raz do Grudziądza, drugi raz do Malborga, a MALOPOLSKA. me były dochody z Rygi, a w roku 1772 wiele ekonomij i zupy sol 2. Rzeczpospolita wynagradzając ten uszczerbek uczyniła 1775 ofia 3. przeznaczając z dochodów swojich 4,000,000 złotych dodatku. rza Czarnego OPACTWA. Muchawiec PODOLSKI LUBELSKI Benedyktyńskie od r. 1000 już powstawaly, byly te: S Krzyż czyli Łysagóra. Troki Sieciechów Horodyszcz e Lsna p. późniejszém postanowieniem, poraz trzeci do Gniewia. Jeżeli który sejmik niestanie, generala nie bywa; a jeśli się generał zerwie, postowie na sejm nie jadą. Miał tedy król. 1. pozostale w koronie i w Litvie ekonomie; od Nurzec p. Liwiec I. rzeczypospolitéj rocznie 4,000,000, pocztę, mennicę, trzeci grosz z cel od wszelkich towarów kupieckich w koronie i w Litwie; przyjączono nadto do ekonomij grodzieńskiéj i brzeskiéj znaczne dobra pojezu-ickie funduszu edukacijnego, z których król do kassy edukacijnej po Mogilna Nieśwież Suprasi p. Biebrza p. zewszystkim······ Klasztorów Benedyktynek Cystersi w prowadzeni 1140. ich opactwa: Pisza p. Unawa 1 lo ekonomij litewskich dokupić. — Z tych rozmaitych źrzódet tyle niewał król dochodu, że ten wynosił blisko polowę tego co miała sa-MALOPOLSKA. Narew . . Szczkwan Stuchna Peplin Wisla Bledziejów Lenda czyli Ląd ma rzeczpospolita. Zawiadywaniem skarbu i dobr królewskich tru-I. W. Krakowskie P. Kraków G. l Olszanka p PODLASHI BELZKI nili się podskarbiowie nadworni. Od roku 1781 ustanowiona była ommissia ekonomiczna, zawiadywać mająca wszystkiemi dochodami, cydatkami i interessami prawnemi, tak stołu królewskiego, jako Mogila Wystrycz Wkra .. Rosawa 1. Wechra p. P. Sacz G. P. Biecz G. P. Proszowice S. P. Książ Tasmin kiego. Drweca Ossa Braclawskie Pokrzywnica czyli Koprzywnica z lewéj. Wechra p Ostr 1. Turya 1. ze wszystkim · · · · · · · · · · · · · 16 dobr dziedzicznych królewskich tyczącemi się. Nogat ramie prawe Wisty. Cystersek klasztorów Kanonicy regularni S. Norberta czyli premonstratensi, mie-. X. LITEWSKI P. Lelów P. Szczyrzyce V. Wileńskie 2. Ksiestwa·····Z. Oświecimska G RZEKI SPŁAWNE SĄ: Dzwina, Windawa, Nie-men, Wilia, Swięta Szoja, Wisła, Bug, Narew, Wieprz, Wisłoka, San, Dunajec, Nida, Pilica, Brda, Nidzica Nida Schodnia Z. Zatorska S. actwa: Trzemeszna i Czerwińsk...... SIŁA ZBROJNA I WOJSKO. Spiskie starostwo Księstwo Siewierskie, zostaje pod władzą biskupa Wilkomirski Kanonicy S. Augustyna, stróże grobu bożego w Miechowie, iechowici TROCKI ZMUDZKI SMOLENSKI NOWOGRODZKI POLOCKI WITERSID. BRZESKI LIT MSCISŁAWSKI MINSKI INFLANCKI BRAC LAWSKI CZERNIECHO Warta, Prośna, Noteć, Duiepr, Berezyna, Prypeć Jasiołda, Styr, Horyń, Slucz, Soż. Wiele innych mo krakowskiego. Starosta Krakowski jest generalem m Kamienna Radomka KLASZTORY. opolskim. 3, W. Sandomir- P. Sandomirz G. Czarna p. Wolborka l. oby być równie spławnych gdyby z nich usunąć z Kanonicy regularni S. Augustyna Penitenci weszli do Pol-Kowienski . Sila zbrojna z dawna zależała na rycerstwie obowiązaném służbę ojenną na koń, *w pospolitem ruszeniu*. Dla utrzymania gotowości boju odbywały się okazki czyli rewie, które odprawiać obowiąz-Pilica vody. Dniestr w wielu miejscach dla skal trudne ma P. Radom G. P. Checiny G. eprawy. Na Dnieprze poroby przerywaią żegługę. rócz Wisly i kilku rzekdo niej wpadających, oraz iestru, które biorą początek z gór karpackich; ci roku 1257 | Drzewica p Kanonicy regularni S. Augustyna Hospitalni, zwani zakonem P. Opoczno G kiem było wojewodów. Prócz téj siły narodowej było wojsko stałe. zystkie inne z wyższych tylko mieysc wytrzyskują Wojsko składalo się z krajowego i cudzoziemskiego. Podług u-Augustynianie Eremici od roku 1352...... 19 a po plaszczy znach, czesto bardzo slabero snach u iak jest bieg Prypeci. Bo kraj calej Polski stawy 1717 wynosilo: st prawie bez gór. Prócz pogranicznych Karpatów W koronie. Augustynianki. Dominikanie, zakon kaznodzie ski w prowadzony 1222.....156 4. W. Kijowskie P. Kijów P. Zytomirz G. S. P. Owrucz G. S. kijowskie se DAWNY LITEW SZEASKI GEOGOWSKI LICNICH-BRZEG SWIDNICKI RACIBORSKI CIESZYNSKI POMORSKI KASZUBSKI KRZYŻACKI MOLDAWSKI SZWEDZKI MOSKIEWSKI Motlawa ramie lewe Wisty o Sandomirskie sejmikuje w Opatow Wolkowyski . Witebskie . Franciszkanie od roku 1187 6 ry. Jednak są rzeki wcałe bystro płynące KANALY Kanał Ogińskiego łączy z pólnocy na-19 kompanii lekkich Ulanow 100 łudnie Szczarę z Jasiotdą; i Muchawiecki z zacho-na wschód łączy Muchawiec z Piną. To województwo kijowskie sejmikuje na przemie w Zytomirzu i w Owruczu. 5. Ruskie P. Z. Żydaczew G. Z. Lwowska G. Bernardynki 22 uchodzi do O-Franciszkanie ściślejszej obserwancii Reformatami zwani, od roku 1600 67 Franciszkanie Kapucyni od 1694 15 kiego Glda czyli . Mscislawskie dry, a Odra do (Obra 1. kompanie Wegierskie 30 JEZIORA. Po różnych stronach Polski sa nie ma éj wielkości. Gopło w Kujawach; Switeź na Polisiu disko Bugu; na Podlasiu polnocném, i wojew. Tro-kim blisko granic Pruskich znaczne i liczne jeziora; kompania Janezarów 10 P. Przemyśl G. Z. Przemyska W Litwie Karmelici trzewiczkowi od 1186 6 Drawa czyl V. Inflanckie . Karmelitki kompanii Ussarów 400 To województwo miéwa sejmik generalny w Wi néi cześci Litwy, w Bracławskim, Dziśneń HERBY STRACONYCH KRAJOW, LUB KRÓTKO POLĄCZONYCH. 6 kompanii Pancernych czyli Petyhorców 20 0 kompanii lekkich 7 na który i poslowie Haliccy przybywają. R. 1764 o tego uwolnieni Haliccy, a dla innych ziem otworzył się sejmiki we Lwowie, w Żydaczewie, w Przemyślu, Trynitarze wykupywania niewolników od roku 1685..... 1 Bylo tedy z trzech prowincij. - Senatorów większych Kartuzi Kameduli od 1000 niejszych 49, razem wszystkich 136 - Poslów 184 nie ORDYNACIE czyli majoraty, różni panowie w Polszcze w XVI wieku za przykladem cudzoziemskim tworzyć w imionach swojich przedsiębu zachecka, Jakoż and imionach swojich zachecka, Jakoż and imionach swojich zachecka, Jakoż and imionach swojich zachecka, Jakoż and imionach swojeki zachecka, Jakoż and imionach zachecka, Jakoż u zachecka, Jakoż and imionach ORDYNACIE czyli majoraty, różni panowie w Polszcze w XVI wie- ORDERY. - Władysław Łokiet, miał w 1325 ustanowie order Orta białe cząc w to Pruskich, którzy nie mając liczby oznaczo j, z trzech województw czasem po 70 się zbierali.—Ja MUNDURY WOJSKOWE. MUNDURY OBYWATELSKIE. Paulini wprowadzeni 1380 2 Bonifratrzy zakon S. Jana bożego od 1609 e od r. 1764 odmiany w senacie i izbie poselskići o poczęcia..... Do tego liczyć należy. Mundury obywatelskie, województw, ziem i powiatów zaprowadzone z cznéj, gdzie obie te izby sa skréslone. nowe; hussarze majacy kontusze karmazynowe, żupany granatowe staly kolo roku 1777. Ulegty one niejakim odmianom. Zrazu noszono szlify pospolicie żołte, tylko województwa: pozn. kalis. gniezń. płoc. krak. podl. bracł. inflant. oraz rzeczycki powiat miały srebrne; województwo kijowskie pie Z Ordynacii Ostrogskiéj jazdy 300 1 Sakramentki dragoni w kapeluszach i frakach niemieckim krojem granatowych, z bialem spodniami; piechota, w niemieckich téż frakach, różnie przybrana; janczary piechoty 360 Z Ordynacji Zamojski cj. 200 P. Wlodzimir GS. P. Krzemieniec.GS ZGROMADZENIA. pasowo ubrani. Jezuici od 1565 do 1772106 niało na nich wypisane: Wojewodztwo Kijowskie. Ale już 1778 szlify tla ekonomiki zarzucać poczęto i wnet zupelnie zaniedbane zostały. Guzi-ci szlifom odpowiadały: mazow. miały na sobie litery W.M., rawskie R. Skla-lat się mundur z kontusza i żupana. Żupan powszechnie zaprowadzono bia-KRAJE ODPADŁE Ostatecznie 1789, organizacia zmieniła pancernych i hussarzów w kawa nizony!które są obowiązani utrzymywać starostowie. W wołyńskim województwie sejmik deputacki w ka Ojcowie Oratorii S. Filippa Neri ria narodową; dragonów, w lekką kawalerią, niektóre pulki jazdy w pie-note obróciła; z janczarów chorągwie buław utworzyła; w ubraniu kurtki dskim krojem powszechnie zaprowadzone zostały, dla oficerów w piechocie ilicia wojewodztw Kijowskiego i Bracławskiego. dym powiecie osobno, ale sejmik przedsejmowy, tylk Książe Kurlandii jazdy 200 \ piechoty 300 \ narze od 1651 2 w Łucku. 9. W. Podolskie · · P. Kamieniec. G.S. ly; tyko w kujawach brzeski i inowe, oraz smol. starodub. poloc, imogło być 12. W owe czasy działalność szłachty osłabia, znamienitszych były granatowe; a płock mazow, chelm. upitski i słonimski palie; trocki czerniechowski i woloc, móżnych poloc, imogło być 12. W owe czasy działalność szłachty osłabia, znamienitszych go ostatniego zame, i wyłogów jego, zrazu było tak: pozn. kal. gniezń. płock brack, jasno-szafirowy z pasowemi; sieradz. Jeczyc, brzeskokuj. inowr. kijow. upitski, smoleń, starodub. poloc, mozyr, karmazynowy, ale u jednego były logami; podłas. brzeski lit. i piński szafrowy z palie wyłogóm, u drugiego czarne; mazowy. isłonim. szafirowy z palie wyłogami; podłas. brzeski lit. i piński szafrowy z pasowemi; suleżnie domirski bładoblękitny z pasowemi; podłaski majowy z czarnemi; rzeczycki, amarantowy z białemi. Pasowy kotautsz, mia półku ordynackiego na obronę rzeczypospolitej. Wszakże ordynacia ta w krak. białe, w lubel. trockim, grodzień. zielone, w żmudz. błękitne. Zielone kontusze czworakie wyłogi miały, w chelmskim czarne, w orszańskie. W roku trockim, grodzień. zielone, w wondzakiem czarne, w orszańskie ska, która 1758 przerwana została. Aż w łatach 1766, 1773 rozdzieli i obudził wielką sprawę o ordynacia ska, która 1758 przerwana została. Aż w łatach 1766, 1774 zaszly rozpoy; tylko w kujawach brzeski i inowr. oraz smol. starodub. połoc, i mo Roku 1790, chciała mięć Rzeczpospolita wojska stotysięcy, le-Teatyni do roku 1775 caki, a mundury co do kolorów przepisane: Dla gwardii kor. konnéj pas, z wyłog niebiesk, guziki żółte, spodnie bia-ę, a dla pieszej wyłogi granatowe spodnie palie. Dla gwardii Lit. kon. i piesz. pas, z wyłogami granat, guzikami żółtemi, P. Latyczew G. P. Czerwonygród na predce tych sił wystawić nie zdołała. Tymczasem 1791 wystawija Starosta Kamieniecki zwany generałem ziem podol skich, miał oraz pod swem sądownictwem gród Laty Szlusk oderwal się za Łokietka, traktatami odstapio-za Kazimirza Wielkiego. Luzacia i Nowa Marchia, zastawami i grabieża są Brygady kawalerii narodowej w liczbie 10 miały granat, z karmazynowe Szare siostry od 1652 1 10.1 W. Lubelskie P. Lublin G. S. ednią odpadły w polowie XIII. wieku. Morawy, stracone po zgonie Mieczysława II. Chrobacia zakarpacka stracona po ustępie Bolesła-OBRZADEK GRECKI UNIACKI. P. Urzedów 11. W. Belzkie - P. Belz G. S. Pulki lekkie jazdy, trzy koronne, miały granat, wylogi pasowe, guzi lte, spodnie granat; dwa inne, były zielone z wyłog. czaru. guzikami także BISKUPSTW 9. P. Grahowiec G. P. Horodlo G. ite, spoonie granat, twa mie, by Aferica Itemi, ale spodnie jednego žólte, drugiego białe. Pułki lekkie jazdy Lit. wszystkie pięć granatowe zwylogami pąsowem Arcybiskup metropolita Kijowski. Arcybiskup Połocki. Pomerania oderwala sie od Polski wXIII wieku. 135 koni, majacy głów ze sztabem 1099 5495 Influenty stracone przez zabór Szwedów w latach 1617 1625, odstąpione traktatem Oliwskim 1660. Nowogrod wielki straciła Litwa 1479. demi guzikami, a granatowemi spodniami. Artylleria i inżynierowie mundury zielone z wylogami czarnemi, guzik. temi, spodniami białemi. Arcybiskup Smoleński. Piechota. 12. W. Podlaskie · · · · · · Z Drohicka G. S. Z. Mielnicka G. S. Biskup Chelmski Piński tusz granat. wylogi i zupan karmaz ; w krakow. kontusz granat. wylogi i zupan karmaz ; w krakow. kontusz granat. bez wylog. z kolnierzem i lapkami amarantow, a guzikami zlotemi; w kijowskim, kontusz turkusowy wylogi ezarne; w wylojskim, kontusz turkusowy wylogi ezarne; w bracław. zmieniono kontusz na granat. W Litwie liczniej sze zaszły zmiany: orszański i wolkowy. kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczyci, kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczycki, kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczycki, kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczycki, kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczyki, kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczyki, kontusz posowy, z wylo, i żupa. szafrowemi: miński. możyrki i rzeczyki, kontusz posowy, z wylo, z izdon. żych posowy, z wylo, z izdon. żych posowy z wylo, z izdon. żych posowy z wylo, z izdon. żych posowowy z wylo, z izdon. żych polowa posowy z wylo, z izdon. żych posowowy z wylo, z izdon. żych posowowy z wylo, z izdon. żych posowowy z wylo, z izdon. żych polowa posowy z wylo, z izdon. żych posowowy z wylo, z izdon. żych polowa polowa posowowy z wylo, z izdon. żych polowa polow Lwowski Pskow postradala Litwa 1460. Regimenta piesze kor. w liczbie 12, miały mundury granatowe, spodni P. Branski G. S. vnierowie 96 Część wschodnią Rusi białej, z Wiazmą, Drohobu-em, straciła Litwa 1514. Smoleńsk, stracony ostatecznie 1654. Z. Bielska OPACTW 16. P. Suraz 4 regimentów, każdego 8 kompanii od 176 głów, na 2 bataliony dzielący się, ze sztabem 1440 głów ma P Tykocin Dermań Dubno Leszczyn 13.W.Braclawskie P. Braclaw P. Winnica G. S. P. Zwinogród Starodub, Czernicchow, Siewierszczyzna, Kijów zadnieprska Ukrajna stracone 1667 za Jana Kazimi Żydyczyn Mielc Grodno Mielc Klasztorów Bazyliańskich liczono 110, choragwie Wegierskie 14. W. Czernie- P. Czerniechów r. 1866 pozostala przy Turkach. Bessarabii częśc zagarneli Torcy 1881. Moldawia zewszystkiem 1819, 1821 stracosa, trakta tami Buczackim i Chocinsten, Turkom zopelnie odsta

Parafii obrządku uniackiego przeszło 9000.

Arcybiskupstwo Ormiańskie jest we Lwowie, ziednoczone roki

ORMIANSKI OBRZADEK.

To wojewodztwo Czerniechowskie sejmikuje we Wło

dzimirzu na Wołyniu, a starostów grodowych liczy Czerniechowskiego i Nowogrodzkiego. Ale ziemie tego województwa zupełnie odpadły jeszcze 1667.

OKOP ELEKCIJNY.

SEJMY 1 ZNAMIENITSZE KONFEDERACIE Z WYMIENIENIEM CZYNNOSCI I MARSZAŁKOW

WLADYSLAW I. LOKIETEK

1331 Checiny Prawodawczy.

KAZIMIRZ WIELKI. 1339 Kraków · · · · · · O następstwo. 1343 Inowroclaw . . . Zatwierdzenie traktatu kaliskiego. 1347 Wislien Prawodawstwo 1355 Kraków · · · · Następstwo i przywileje. 1353 Kraków · · · · Sądy miejskie urządzone.

1369 Krakowssess LUDWIK.

1374 Koszyce Nastepstwo i przywileje. 1382 Radomsk ····· Konfederacia koptur wielkopolska. 1382 Wisliea ····· Konfederacia kaptur malopolska.

WEADYSEAW II, JAGIELLO. 1404 Korczin Podatek, sejmiki przed scjmem. 1413 Horodto·····Związek z Litwą, jej przywilej. 1420 Warta·····Prawodawstwo. 1422 Czerwińsk···Prawodawstwo, przywilej.

1426 Brzesć kujaws. · O nastepstwo Leczyca · · · · · O następstwo. 1430 Jedłna · · · · · Następstwo, przywileje zapownione.

1432 Sieradž ----- O następstwo. 1433 Kraków ---- Następstwo i przy wileje zatwierdzone. WŁADYSŁAW III, WARNENSKI

1434 Kraków ----- O koronacią spor. 1436 Brzesc kujawa - Traktaty. 1438 Korczyn -----

1135 Korczyn · · · · · Konfederacia. KAZIMIRZ JAGIELLONCZYK.

1135 Piotrków

1146 Sieradž Elekcia Kazimirza. 1116 Piotrkow Elekcia Bolesiawa. i 116 Parczów Rozszedł się bo król nie przybył. 1417 Piotrkow Prawodawczy. 1418 Lubliu W spolny koronny i litewski o unii. 1151 Parrzow Koronny i litewski o unii. 1451 Korczin · · · · · Prawodawczy . 1452 Piotrków · · · · · O zaprzysiężenie królewskie.

1453 Parczow · · · · · · · · D zaprzysiężenie. 1453 Piotrków · · · · · Dziewięciodniowy: król przysiągł. 1454 Nieszawa · · · · · Prawodawczy. 1454 Opoczno · · · · · Prawodawczy. 1456 Nowykorczyn · · Prawodawczy. 1458 Piotrków Skargi na Litwe, na króla.

1165 Nowy-korczyn O sądownictwie. 1468 Nowy-korczyn Podatek: na poprzednich sejmikach postowie na sejm wybiérani.
1474 Opatowiec...Prawodawczy.

JAN ALBERT

1493 Piotrków Ustawy czasowe na lat trzy. 1496 Piotrków · · · · Prawodawczy. 1499 Krakow.....Przymierzez Tatarami, sprawy Moldaw.

ALEXANDER. 1501 Piotrków · · · · · Elekcia. 1501 Protrkow·····Elekcia.
1501 Kruków······Koronacia.
1503 Piotrkow······Prawodawczy: bez królewskiej obecności
1504 Piotrkow······Prawodawczy.
1505 Radom·······Prawodawczy, zatwierdzenio, przy wile.
1506 Lubliu·········O sejmowaniu, o służbio wojencej, o

ZYGNUNT I. 1506 Piotrków · · · · · Elekcia. 1507 Kraków · · · · · · Koronacia, prawodawstwo

1520 Bydgoszcz · · · Prawodawczy.

1520 Torun Prawodawczy.

510 Piotrkow Prawodawczy. 1511 Piotrków Prawodawczy. 1515 Kraków Podróż króla do Wiednia uchwalona. 1516 Mielnik O bespieczenstwie granic. 1518 Krakow Podatek. 1519 Piotrków Prawodawczy.

1523 Piotrków Prawodawczy 1525 Piotrków Prawodawczy 1529 Kraków Prawodawczy 529 Pintrków · · · · · Elekcia Zygmunta Augusta. 1530 Krakow · · · · · · Koronacia Zygmanta Augusta. 1532 Kraków · · · · · Prawodawczy. 1533 Piotrków · · · · · Burżliwy, bez wielkopolskich posłów uchwalił podatek.

1534 Piotrków · · · · · Wnieobecności królewskiej, podatek. siggt, w nieladzie się rozbieg t.

1537 Lwów ······ Rokosz. 1536 Krakow Prawodawczy, Zygmunt August pczy 1537 Lwów • · · · · · · Rokosz.
1538 Piotrków · · · · Prawodawczy, podatki.
1539 Krakow · · · · · Prawodawczy, podatki.
1540 Krakow · · · · · Prawodawczy.
1542 Piotrków · · · · · W nieobecności króla, podatk'.

1543 Kraków····· Prawodawstwo, podatek. 1544 Piotrków···· Wojenne nrządzenia. 1545 Krakow···· Prawodawczy, fakciami magnatów sku-1547 Piotrków Ska

ZYGMUNT AUGUST.

Zugwodu malżeństwa królewskiego ska-20ny.
1550 Piotrków....Rozszedł się.
1552 Piotrków.....Sądownictwo biskupów, podatki.
1553 Krakow......Koronacia Katarzyny królowej. 1559 Krasnystaw · · · Dla niezwyklości miejsca rozszedł się.

1562 Piotrków · · · · Naprawa rzeczy pospolitej. 1562 Lomża · · · · · Przenosi się do Warszawy, 1563 Warszawa ... O unii, naprawa. 1564 Parczów ... Rozszedł się, Marszalek Mikolaj Sie-NICKI podkom. Cheimski.

1565 Piotrków····Prawodawczy.

1566 Lublin·····Dla opóżnienia się Litwy, rozszedł się. 1567 Piotrków · · · · · Prawodawczy · 1569 Lublin · · · · · · · · · · Luia, hold, Marszalek Sgdziwó j Czarn-

Kowski, referend, koronny.

1570 Warszawa... Naprawa, Marszalek Jerzy Bon tura Potworowski sędzia ziemski kaliski. 1572 Kraków·····Zawiązanie kaptura po zgnaie kró-1573 Warszawa · · · · Konwokacia, poslowie per turnum co

racin dissidentow. 1573 pod Kamieniem Prawodawczy, elekcijny, podatki, Marszalek Sedziwoj CZARNKOWSKI re-

HENRYK WALEZY. 1574 Kraków · · · · · Kornnacia.

1575 Warszawa · · · Nie zupelny, naznacza elekcią. 1575 Styżyca · · · · Elekcijny rozchwiał się. 1575 Warszawa ... Konwokacia. 1575 pod Wola ... Elekcia, Marszalek Mikolaj Sienicki podkomorzy cheimski. 1576 Jędrzejów - Poparcie elekcii.

STEFAN BATORY. 1576 Kraków - Koronacia, prawodawczy , Marszałek

Andrzej Firles starosta sandomirsk 1576 Toruń O podatkach i daninach. 1578 Warszawa... Prawodawczy. 1580 Warszawa . . . Podatek. 1581 Warszawa · · · · Prawodawczy, podatek, Marszalek Stu-

nistaw Przyjemski starosta koniński 1582 Warszawa · · · Skażony i rozchwiany, Marszalek Swigtoslaw ORZELSKI staros. radziejowsl 1585 Warszawa Zerwany, Marszaick Zhigniew Ossotti SKI starosta drobicki.
1587 Warszawa....Konwokacia, Marszałek Stanislaw U CHAŃSKI.

1587 pod Wolą·····Elekcia, seissia, Marszalek Pawel ORZECHOWSKI CZEŚNIK Chelmski.

ZYGMUNT III. WAZA.

1588 Kraków · · · · · · Koronacia, prawodawstwo, Marszalek Pawel URZECHOWSKI cześnik chetmsk 1539 Warszawa · · · Prawodawczy. 1590 Warszawa Rozchwiał się . Marszalek Hieronum 1590 Warszawa Roschwint sig. 1591 Warszawa · · · · Prawodawczy

1592 Warszawa · · · · · Rozchwiał się. 1593 Warszawa · · · · Prawodawczy, beśpieczeństwo, i podróż krolewska, Marszałek Mikolaj Da-NILOWICZ.
1595 Kraków · · · · · Podatek, Marszalek Stanisław Sasia KARSMICKI sedzia sieradzki 1596 Warszaug Prawodawczy, podatek, Marszaick Piot.

Myszkowski. 1597 Warszawa · · · · Zerwany. 1595 Warszawa · · · · Prawodawczy, podatki, podróż królewska, Marszalek Florian Gomotinski

podkomorzy sieradzki. 1600 Warszawa...Zerwany, Marszatek Swirski podko morzy brzeski lit. 1601 Warszawa . . . Prawodawczy, podatki, Marszalek Zbi gniew Ossolanski starosta drobieki. 1603 Kraków ... Skużony, podatki, Marszatek Fetic KRYSKI referendarz koronoy. 1605 Warszawa · · · · Zerwany, Marszalek Jan Stanisław BiaŁozon poakomorzy upitski. 1606 Warszawa · · · · Zerwany, podatek. 1606 Stelyca · · · · · Rokoza, skargi spisane, dowodzi Miko-

kowski i Jan Radziwill. 1606 Lublin Rokoszanie. koronny.

1607 Warszawa . . . Prawodawczy, podatki, Marszaick Mikolaj MIŁLŻYKSKI Kaztelan koningki 1607 Jedzejów····Rokosz odnowiony, pod Czerskiem, pod Jezierna. 1609 Warszawa . . . Prawodawczy, amnestia, podatek, Marnik wileńsk 1611 Warszawa . . . Prowodawczy, nodatek, hold, Marsza

lai Zebrzydowski wojewoda kra-

łek Jan Swoszowski pisarz ziemsk

W DRUKARNI A GALEZOWSKIEGO I KOMP

OBRADY NARODOWE.

SEJM ZWYCZAJNY według prawa co dwa latz przypada. Kiedy do nie-DEJM Z.WYCZAJNY westug prawa co dwa late przypada. Kiesty do nie-go przychodzi, król zwoluje scjniki dla obrania postów. Postowie ci ze swoich ziem, województu i prowinciów otrzymują instrukcie. Na dzień uni-wersalem obwieszczony, zjechawszy się w miejsce sejmowania senat i posto-wie, idą do kościola, z kad po mszy i po kazaniu odprowaczają króla do izby senatorskiej, gdzie stanawszy, marszatek staréj laski czyli przeszłego sejmu, a wjego niebytmości najpierwszy poset téj prowincii zktorej przeszłe-go sejmu marszałek był, z kilku postami przystępuje do króla i o pozwole-

Następuje połączenie izb. 17ba poselska przenosi się do senatu. Marszalek sejmowy przemawia do króla, doprasza się ucalowania ręki. Odupowiada mu kanclerz i do ręki krolewskicj posłow wiedzie. Obu izbom połaczonym odczytane są pakta konwenta, a każdemu posłow i wolno się przydazenowie conaruszone widział Kanclerz czyta potem mowę do stanow, w której wymienia propozycie od tronu, nad któremi mają deliberować. Następuje czytanie pism przeszłego sejmu w recess czyli w tajemnie podanych: dla czego, ustępują arbitrowie z sali. Podobnie relacie posłow do dwarych: dla czego, ustępują arbitrowie z sali. Podobnie relacie posłow do dwarych: dla czego, ustępują arbitrowie z sali. Podobnie relacie posłow do konowie i między sejmami zaszyły. Marszalek po tym wszystkia, dopomina się rozdawnietwa wakansow jesli sa. Krol zaraz wyznacza deputacią do układania koustytucij i delegacie do examinowania wspolaie z deputacia, do wojsk i swoje potrzeby przekładają. Poczem izby się rozlączają i posłowie do swoję powraceją.

Marszalek zaraz mianuje deputacią do układania konstytucij i ezaminowania podskarbich i hetmanów. (2x) li departamentu wojskowego i kommis siów skarbonie deputacią senatu; mianuje razem 12 do sadu wkole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustiów skarbonie i posłowie zdeputowanemi w kole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustiów skarbonie i posłowie zdeputowanemi w kole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustiów skarbonie i posłowie zdeputowanemi w kole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustiów skarbonie i posłowie zdeputowanemi w kole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustiów skarbonie i posłowie zdeputowanemi w kole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustiów skarbonie i posłowie zdeputowanemi w kole stają. Interrej primas po kratkiej przemowie przyklęka i intonustika przemowie przyklęka i intonustika przemowie przyklęka i intonustika przemowie przyklęka i int

Urzednicy wielcy i nadworn

I. A. P. Gnieznicásk

4. B. Kujawski

y. B. Warmiński.

0. B. Przemyski.

t. B. Zmudzki.

2. B Chelmiński.

3. B, Chetniski.

4 B. Kijowski.

6. B. Inflancki.

5. W. Trocki.

7. K. Trocki,

9. S. Zmudzki

s. W. Polocki.

6 W Smoleński.

W. Nowogrodzki

6. W. Brzeski Litews.

z. W. Witepski.

15. W. Rauski.

49. W. Malhorski

22. W. Miński

3. W. Inflancki

52. K. Zmudzķi.

t. K. Połocki.

14. K. Plocki.

K. Witenski

19. K. Brzeski Liter

80. K. Chelmiński.

St. K. Mscimawski

82. K. Elblagski.

st K. Gdański

va. K. Miński.

3. K. Nowogrodzki.

0. W. Braclauski

7. B. Plocki.

. B. Lucki.

90. K. Wislicki

92. K. Rogoznieńsk

94. K. Zawichostsk

96. K. Szremski.

98. K. Malogoski.

100. K. Przemyski.

104. K. Dobrzyński.

106. K. Przemencki

108. K. Czechowski.

110. K. Rozprski.

112. K. Bydgoski.

111. K. Kruświcki.

116 K. Kamiáski.

118. K. Jaowłodzki

120. K. Santocki

124. K. Wizki.

126. K. Sierpski.

128. K. Rypiński.

132. K. Słoński.

130 K. Ciechanowsl

134 K. Konar Siecadz

35. K. Konar Kujaw

(*) Wielcy i nadwor

kretarz duchowny, r

ferendarz duchowny,

viecki, betman wie

ki, hetman polny, pod

komorzy, podskai

nadworny, choraży

miecznik, koniuszy kuchmistrz, stolnik

podezaszy , krajczy

wczy, pisarze wiele

w Litwie trzech wwi

ckich), pisarz polny, strażnik, obożny, ge

rócz tych urzedni

ków byli: choraży na dworny, podkoniuszy

owczy nadworny, ir

stygator czyli proki

egenci, kustosz, stra

polny, sedzia woisko-

wy, pisarz wojskowy, i tak daléj.

żnik polny, obożn

nerał artyllerii. –

chowny i świecki

podstoli, cześnil

ni vrzednicy koron-

122. K. Warszawski

102 K Sanocki.

Anjuroczystase obrady narodowe są sejmy; żeby się zebrać mosty, wprzód obbywają się prowincionalne, wojewodzkie i powiatowe sjazdy, sejmikami lub generalami zwane.

SEMBLY różnie po ziemiach, powiatach i wojewodztwach się odprawiają, jak to wyliczone w politycznym podziałe na tablicy progredicznej wijąży się w powiatowach powiatowe za podziałe na tablicy progredicznej wijąży na za podziałe na tablicy progredicznej wijąży na podziałe na tablicy progredow za podziałe na tablicy progredicznej wijąży na podziałe na tablicy progredicznej w podziałe

Sejmy extruordynarijne, nadzwyczajae, odbywają tym zupełnie porządkiem co i ordynarijne, zwyczajne. Kom co i orujacrijne, zvysagac. Sejm Konwokacijny odbywa się wczasie nastania bezkrólewia. Po zgo-ie królewskim, krolewską niejako władzę obejmuje Primas, z tąd zowie się aterrex, interrej. W raz uwiadamia ziemie, województwa i sądy o smierc z spieszyja a m interrex, interrej. Wraz uwinamia ziemie, wojewodztwa i sądy o smietk króla i zwoluje scjmiki przedsejmowe. Sądy swe czynności zawieszają, a na sejmikach obierani są posłowie i sędziowie kapturowi. Pomiastack zas głownych są wybierani deputowani na sejm. Sejm zwyklym nie zaczyna porządkiem, nabożeństwem w kościole, z kąd

sejmu marszałek był, z kiłku posłami przystępuje do króla i o pozwolenie ndania się do izby poselskiej uprasza. Postowie udaja się do swej izby. Senat wita króla i wiadomości zizby poselskiej oczekuje.

W izbie poselskiej marszałek starej laski, zagaja obrady, zaleceniem obrania nowego marszałka. Obranemu w tymże dniu jak wypada z koleji trzech prowiacij, oddaje laske. Nowy marszałek wysyła deputacią z doniesieniem krolowi i senatowi o swoim obiorze, oraz zzapytaniem: kiedyby do ręki krolewskiej przypuszczeni być mogli. Tymczasem marszałek odbywa rogi tych posłow, którzy są nieprawnie obrania albo pod kondemnatą zostają (Od roku 1765 rugi poruczone zostały starej lasce).

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje połączenie izb. Izba poselska przenosi się do senatu.

Następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje następuje

Urzędnicy wielcy i nadworni

2. A. Lwowski.

3. B Krakowski.

5. B. Wileński.

6. B. Poznański.

18. K. Krakowski

19. W. Krakowski.

20. W. Poznański

21. W. Wileński.

22. W. Sandomirski.

23. K. Wileński

26. W. Sieradzki.

28. W. Łeczyi ki.

30. W. Brzeski Kuj

32. W. Inowroclaws

34. W. Wolyński

5. W. Podolski.

9. W. Belzki.

41. W. Plocki.

47. W. Chelmiński.

55, K. Poznański.

56, K. Sandowirski

57. K. Kaliski.

58. K. Wojnicki.

61. K. Leczycki.

59. K. Gnieżnieński.

63. K. Brzeski Kujav

65. K. Inowrocławsk

66. K. Lwowski.

67. K. Wolyński

70. K. Lubelski.

2. K. Belzki

6. K. Czerski.

83. K. Bracławski.

87. K. Czerniechowal

68. K. Kamieniecki.

54. W. Czerojechowsi

litewscy (*)

89. K. Miedzyrzeck

91. K. Biecki.

93. K. Radomski.

97. K. Żarnowski.

9. K. Wieluński

01. K. Halicki.

03. K. Chelmski.

5. K. Polaniecki.

07. K. Krzywiński

109. K. Nakielski.

I. K. Biechowski.

3. K. Brzeziński

5. K. Oświecimski.

17. K. Spicimirsk

9. K. Kowalski.

21. K. Sochaczewsk

3. K. Gostyáski

5. K. Raciażski.

127. K. Wyszogrodzki

9. K. Zakroczymal

33. K. Lubaczewski

5. K. Konar Leca

Porzadek wielkich

dwoinychurzedni

kine zdawna był ni

steczny i odmie

przeniesli się wr

bie z litewski

ownani) pomiesz eni zostali międz

m. Roku 1775 Por

arbi nadworny prz cell w rząd min

row. Marszaick rad

al miejsce; pod

instygatorow p

enstającej pierw zed – sekretarza

woch Instygator

rzed chorażemi na wornemi. Roku 1770

rzech Generalów i

pektorów kawalerii oicchoty w koronie,

anjsk litewskich ul.

wie do urzednikó

zeni, między in

gatorami i genera-

mi artyllerii pomio

¿ po skan

row, a pisa

. Roku 1768 He

31. K. Liwski.

95. K. Lendaki.

K R Ó L.

Jak Królestwo Polskie zamieniało się w rzeczpospolitę, i w rzeczypospolitéj król na jéj czele pozostał, opowiedziane było na tablicach, na których

Roku 1775 królewska władza niezmiernie ścieśajoną została. Odjęto mu rozdawnictwo starostw i królewszczyzn co się stało sejmów attrybucią. Odjęto mu rozdawnictwo dostojeństw, tak że tylko z kandydatów przez radę nieustającą podanych, mógł osoby do nich przeznaczać: zostało tylko w królewskim szafunku podskarbiostwo nadworne, prelatury, niektóre urzędy ziemskie, służba wojska i ordery. Wyceszcie król stał się tylko prezydującym w tej radzie nieustającej, w której słuchał większości głosów i rówaość głosów rozwiązywał. Memoica i bicie pieniędzy oddano królowi. Roku 1791 przywrócono i pomnożono władzę królewską. Król dziedziczny, miał władzę wykonawczą bez mocy prawolawczej, sądowniczej, tłomaczenia praw, nakładania podatków lub opłat, zaciągania długów, wypowiadania wojny lub zawierania pokoju. Mianowanie senatorow, ministrow, dowólztwo wojska przy królew. Dodana mu rada Strażą praw nawana, w której decyzna królewska przeważać powinas. Rezolucia z tej straży miała moc, gdy była podpisana przez ministra, a jesliby przeciw prawu była, minister odpowiada. Zasiada w tej radzie jako obecny marszałek sejmowy, zmocą zwolania sejmu w przypadkach trudnych. Do porządnego władzy wykonawczej dopelnienia były kommissie: 1, edukacii, 2, policii, 3, wojska, 4, skarbu. udzoziemców przypuszczać.

Roku 1775 królewska władza niezmiernie ścieśajoną została. Odjęto mu rozdawnictwo starostw i królewska władza niezmiernie ścieśajoną została. Odjęto mu rozdawnictwo starostw i królewska władza niezmiernie ścieśajoną została.

4

SENAT

CZYLI

IZBA

SENATORSKA

PRZED R. 1761.

Od poczatku królowie Polscy dobierali sobie do

boku rade, pospolicie z dwonastu złożoną. Wo-

jewoda (Palatia) był w królestwie jeden, ka-

ztelanów wielu. Za synów i wnuków Krzywo-

ustego, mnożyło się wojewodów. Za Kazimi-

rza sprawiedliwego, utworzył się w rozerwa-

néj na kajestwa Lechii , Senat , kolo roku 1177.

Naprzod w nim zasiedli biskupi, a za nimi wa-

ewodowie i urzędnicy. Senat ten coraz rza

dziej w zupełności się zbierał, ponjeważ Le-

chia byla na liczne i njepodlegle ksiestwa ro-

zerwana. Liczba i kolej senatorow zmieniała

przed wojewodą krakowskim pierwszeństwo. -

Kiedy Łokietek spajal krolestwo z polączonych

księstw, senat się pełniejszym stawał. Po-

muażał sie: 1340 przyłaczeniem Rusi; 1451,

1466 przylączeniem Prus. Roku 1506 po zn-

sztych sporach o koléj i miejsce, porządel

zowieccy 1526; wkrótce Litewsey, ktorych ko-

léi i miejsce 1569 przy unii oznaczone zostalo.

Między 1582 a 1660 zasiedli biskupi, wojewo-

dowie i kanztelanowie Inflantscy; 1635, 1641,

Czerniechowscy i Smoleńscy. Za Władysta-

wa IV. senat był najpełniejszy. - Od tego cza-

su liczba laflantskich zmniejszona była. Roku

1764 przydano do mniejszych kasztelana Bu-

skiego. Roku 1768 przydani wojewoda Gnie-

źnieński i kasztelan Mazowiecki. Roku 1775

jeszcze trzech kasztelanów mniejszych weszło,

to jest: Łukowski, Zytomirski i Owracki; nad-

to do urzędu senatorskiego rzedu, przypuszcze-

ni 1768 Hetmani wielcy, zasiedli między mar-

szałkiem i kanclerzem, a polni za marszałka-

mi nadwornemi; a 1775 Podskarbiowie nadwor

ni zasiedli za betmanami polnemi. Ale od 1775

ubyło 4 biskupów przez odpadnienie wielu kra-

jów od rzeczypospolitéj. Tymsposobem pod

koniec panowania Stanislawa Augusta, senat

Kiedy 1775 arcybiskuo lwowski, biskuni war-

miński, przemyski i chelmiński ustąpili z se-

natu: wtedy wojewoda gnieżnichski miał po

czerniechowskim ostatnie wojewody miejsce po

lewéj stronie; kasztelan mazowiecki, zajął po

inflanckim ostatnie kasztelana większego miej

sce, także po lewej stronje. Z tej zas lewej stro-

ny przesiedli się na stronę prawą w koléj swoję.

kasztelanowie: kijowski, czerski, podlaski i

R. 1793 pozostało kilku hiskupow, a z nowych

dziesieciu województw koronnych a nymin li-

tewskich, miało senat składać po jednym woje

OBJASNIENIE.

MINISTROWIE.

W. Wojewoda

Koronni.

wodzie i pojednym kasztelanie z każdego.

skladal sie ze 154 osób.

czernicchowski.

P. Primas.

Litewscy

Arcybiskup.

zasiadaniu był wprowadzony. Przybyli Ma-

się. Kolo roku 1250 kasztelan krakowski, wziął

Jak Królestwo Polskie zamieniało się w rzeczpospolitę, i w rzeczypospolitej krol na jej czere pozostat, opowedziałe syn a testeczy a kolosty pospolitej postaku. W rzeczypospolitej król był uważany za pierwszego między wszystkimi, za głowę rzeczypospolitej, za stan między trzema rzeczpospolite akladającemi, (to jest: król, senat i rycerstwo), za Monarchę w zupelnej majestatu powadze przy królewskim znaczeniu, i krolewskim dworze. Mogł krol wszystko debre czynić a nic zlego. Wszystkia czynności rzeczypospolitej w jego się odbywały imieniu dopelnienie ustaw, wyroki sądów, ogłaszenie praw, traktowanie z obcemi mocarstwami, cudzoziemcom może tytuły hrabiów, margrahiow i baronów rozdawać. Król przyjunje posiów mocarstw obcych, naznacza wanie z obcemi mocarstwami, cudzociemcom może tytuły hrabiów, margrahiow i baronów rozdawać. Król przyjunje posiów mocarstw obcych, naznacza wanie z obcemi mocarstwami, cudzociemcom może tytuły hrabiów, margrahiow i baronów rozdawać. Król przyjuny, kore tylko w jego obecności stanowic mojest do nich posebstwa, w przypadku wojny, gdy chee, może wojsku przywadzić. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic mojest. Król sam w sądach sejmowych i zadwornych relacijnych przywadzić. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nojest. Król sam w sądach sejmowych i zadwornych relacijnych przywadzić. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nojestwa w sądach sejmowych i zadwornych relacijnych przywadzić. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nojestwa w sądach sejmowych i zadwornych relacijnych przywadzić. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nojestwo przywadzić na królewszanie obecności stanowic nojestwa zwolenie stanowic najest do kana, na do zadwornych przypuszczać.

Wal ; Row. Marszalka krzesta senackie SZOPA Mas sejan. krzesta sennckio Prymase interreis dla poslów i = arbitróv rów. Marszalek seimowy Brama Wielkopolska. Litewska Brama. K 0 L 0 plac rycerski. krzesla dla Senatorów r o w. Stanowisko Malopolskićj prowincii

Długość szopy lokci 70 szcrokość 25; - długość kola lokci 140 szcrokość przeszio 50; dingose okopu przeszło 230 lokci, szerokość 115.

Od poludnia.

RZECZPOSPOLITA I JEJ KONSTYTUCIA.

Skład rzeczypospolitéj i jéj konstytucia stopniami się rozwijaly od czasów Lokietka. Władza prawodawc Skład rzeczypospolitéj i jéj konstytucia stopniami się rozwijały od czasów Lokietka. Władza prawodawcza w sejmach. Scienicinie władzy krolewskiej, a wzrost szlacheckiej następowały stopniami jak to wobrazie dziejów polskich widzić można. Roku 1496 (1454) i 1505 zawarowano, że krol nie czynie nie może bez sejmików i sejmu. W tychże czasach nieszlacheckie stany od znaczenia politycznego usuwane były. W sejmuch zaś cała moc przenosiła się do sawej izby poselskiej. Roku 1573 na sejmie elekcijnym, uchwalono artykuły zustrzegające elekcij i władze sejmową, z warunkiem że narod znajdzie się wolnym od posłuszeństwa i przysięgi król prawo przestąpi. Te artykuły przy każdych paktach kouwentach zaprzysięgane, stały się główną w rzeczypospolitej konstytucii posadą. Roku 1575. ISSI przez ustanowienie trybuadów, król sądownictwa prawie się wyrzekł, a sądownictwo stało się niepodłeglę. Od roku 1652 jednomysłność w przwodawstwie konieczną się stała. Dyssydenci od posług publicznych usuwani byli, a roku 1733 ustawą znaczenie polityczne stracili. Roku 1764 veto i władze ministerialne okreslone. Roku 1775 dysydentów w znaczenie polityczne okwarofano; króle się wodawstowo stanostwa dostonioństw miete: iero władze radz nieustająca skrenowana: 1765 prawa karkrolowi rozdawnictwo starostw i dostojeństw odjęte; jego władza radą nieustojąca skrępowana; 1765 prawa kar dynalac i materic status oznaczone. Roku 1791 na dniu 3 maja ogłoszona i przyjęta ustawa rządowa, podzielił dzę wykonawczą królowi i straży oddała; władzę sądowniczą włuściwym sądom zostawiła. Troudziedziczny paoującą relikią katolicką, i króla katolika, calość przywilejów i praw szlacheckich, zbliżenie do staun szla checkiego mieszczan, oraz w reprezentacii mieszczan znaczenie polityczne, a klassę włosciańską pod opiekę pra-wa wzietą miec chciała. W roku 1793 ustawa ta uchyloua została. Dokładniejsze składu i koustytucii rzeczy-

SEJMY I ZNAMIENITSZE KONFEDERACIE, Z WYMIENIENIEM CZYNNOŚCI I MARSZAŁKOW.

pospolitej spisanie znajduje się pod tytułami: krot, szlachta, obrady narodowe.

1613 W	arszawa · · · Prawodawczy, podatek, Marszalek Mu-
	ximitian Przekerski starosta piotr- kowski.
1613 W	arszawa Nadzwyczajny, rzeczy skarbowe, Mar-
	nzatek Alexander Korwin GASIEWSEI referendarz litewski.
1615 W	arszawa • • · Zerwany, Marszalek Jun Swiętoakaw-
	SKI referendarz koronny.
1616 W	auszawa · · · Podatki, poupolite ruszenie, Marszalek Jakob Szczawiński.
1618 Wa	arszawa · · · Prawodawczy, podatki, pokój z Moskwą
	Marazalek Chrisstofor Wiestonow-
	nat stolník litewskí, piérwszy uchwa- ly sejmowe podpisal.
1619 Wa	arszawa · · · Podatek, Marszalek Jan Swiftoslaw-
Ican W.	ski referendarz koronny. arszawa Prawodawczy, podatek, pospolitę rusze-
	nie Marazalek Jakob Szczawinski.
1621 W	arszawa Sprawa wojenna, skarbowa, podatek
	Marszalek Jan Sokoliński pisarz polny litewski,
1623 W	arszawa Prawodawczy, rzecz skarbowa, Marsza-
1004 150	lek Jakob Sobieski wojewoda lubels
	arszawa···Prawodawczy, podatek, Marszalek Jan Łowicki starosta brzeski kujawski.
1625 W	arszawa • • • Obrona obmysłona bez podatku, Marsza-
	tek Jan Sokottišski, pisarz polny li- tewski.
1626 W	arszawa · · · Podatki, Marszalck Jakob Sorieski wo-
	jevoda lubelski.
1626 10	ruń • • • • • • • • · · · · · · · · · · ·
	redzia ziemski wsebowski.
1627 W	arszawaPodatki. pospolite ruszenie, Marszalek Atexander Chalkcki marszalek po-
	wisto lidykiego
1628 W	arszawa Nudewyczujny, podatki, Marszałek Ja-
	Kob Sobieski wojewodzie lubelski starouta krasnostawski.
1629 W	arszawa · · · Podatki, Marazalek Mateusz Maniecki
	podkomorzy poznański arszawa Umowy ze Szwedami, podatki, pospolite
1629 11	ruszenie, Marszalck Stefan Pac refe-
	randary litewski.
1631 W	arszawa • • • Zatwierdzenie przywilejów, podatki, u- rządzenia, Marszalek <i>Jerzy - z Tęczy</i> -
	then the Pt modulati Laranhy.
1632 W	arnzawa · · · · · · · · · · · · · · · · · ·
	remarkant this
1632 W	arazawa Konwokacia, Marazalek Chrisztof RA.
	nziwith hetman polny litewski. d WolaElekcia, Marszalek Jakób Sabieski
roax line	krajezy koronny, starosta krasnostaw.
	WEADYSEAW IV.
1622 K-	aków Koronacia, podatki, urządzenia, Mar-
1033 K	szatek Mikolaj Ostronos podstoli
	L oracle D V

1631 Warszawa · · · Nadzwyczajny, podatki, pospolite ro szenie, Marszatek Gedeon Micha TRIZNA stofnik litewski. 1635 Warszawa · · · · Prawodawczy, podatki, o pokój ze Szw cia. Marazalek Jerzy Ossolinski pod ta, naturanda karanya podkomorzy zakreczymski. 1637 Warszawa · · · Rozwiącany, Marszaick Lew Sapiel pisarz wielki litewski. 1637 Warszawa•••Pospolite ruszenie, posmożenie wojska, Marszałek *Jan Stanisław* Jancosow-1638 Warszawa - . · Podatki, urządzenia, Marszałek *Lukas* z E Unina OPALINSKI starosta powie 1639 Warszawa . . . Rozehwiol się. Marszulek Władysłow Kirndel pisarz grodzieński. 1640 Warszawa - Obrona kraju, Marszalek Jan Stanislar JABI.ONOWSKI miecznik karonny. JABLONOWSKI BIECZAIS AM MATSZAICK 1641 Warszawa · · · Prawodawczy, urządzenia, Marszaick Hogustow Leszczyński wojewodzie belzki. Nadzwyczajny, rzeczy skarbowe, Mar-szalek Chrisztafor na Buksztach Za-wisza pisarz litewski starosta ediski

1613 Warszawa · · · Rzeczy skarbowe, Marszaick Jerty Li Bomirski starosta sandecki.

1645 Warszawa . . . Bezczynnie się rozchwiał, Marszalel Hicronym Radziejowski starosta łomżyński. 1646 Warszawa...Podatki, Marszałek Jun Mikołuj Stan-KIEWICZ pisarz ziemski żmudzki 1647 Warszawa. . . Nadzwyczajny, prawodawczy, polatki, Marszałek Stanislaw Sarbikwski starosta grahowiecki. 1648 Warszawa . . . Konwokacia, podatki, pospolite ruszenie general wielkopolski. 1648 pod Wola. . . . Elekcia, Marszalek Filip Kazimirs O BUCHOWICZ wojski mozyrski.

JAN KAZIMIRZ. 1649 Kraków · · · · · Koronacia, podatek, pospolite ruszenie Marszalck Franciszek Dubrawski podkomorzy przemyski. 1649 Warszawa · · · Podatki, urządzenia, Marszalek Roguslaw Leszczyński general wielkopol. 1659 Warszawa -- Nadswyczajny, polatki, skarbowość, Marszałek Wincenty Korwin GA-SIEWSKI stolnik litewsk 1652 Warszawa · · · Zerwany przez veto pojedyńczego posla Sicińskiego, Marszatek Andrzej Maaymilian Fredrick stolnik lwowski.
1652 Warszawn i • Krol chorował w Ujazdowie, podatki,
ujazdów. akarbowosé. Marszarek Alexander
Sielski starosta stężycki. 1653 Brześć lit. . . . Prawodawczy, Marszalek Christof Pat choraży litewski. 1654 Warszawa · · · Zerwany przez Bonkowskiego i pruskie poslow, Marszalek Franciszek De BRAWSKI podkomorzy przemyski. 1654 Warszawa · · · Podatki, skarbowość, pospolite rusze nie, Marszatek Krisztof Grzymuż. Towski podkomorzy kaliski 1655 Warszawa · · · Pudatki, skarbowość, wojenne urządze nia, pospolite ruszenie, Marszałck Jan Kazimies Umiastowski sędzia brzeski litewski. 1656 Tyszowco · · · Konfederacia, bez marszałków pod kie-runkiem hetmanów Potockiego i LANCKORONSKIEGO. 1658 Warszawa ... Podlatki, urządzenia, traktaty, M rs.a-iek Władysław Li Bowilcki sędzia ziemski krakowski. 1659 Warszawa - . Skarbowosć, traktaty, Murszalek Jan GNINSKI podkomoryy pomorski. 1660 Warszawa . . . Bez krola zwołany, zatwierdza trukta oliwski, marszalek tenże. 1661 Warszawa · · · Podatki, skarbowość, propozycia elekcii Marszalek Michal Kazimirz Radzi-Wit. czesnik litewski. 1662 Warszawa . . . Nadzwyczajny, podatki, skarbowość, Marszalek Jun Wiklopolski starosta biecki. 1661 Warazawa · · · Zerwany przez protestacie Zabokrzyc-kiego i innych poslów, Marszalck Jar GNINSKI podkomorzy pomorski. 665 Warszawa . . . Zerwał Władysław Los stotnik płocki,

Marcin Onorski starosta liwski. 66 Warszawa · · · Zerwud Kacper Miaskowski, Marszalek Jan Odrowąż Pieniażek starosta oświecimski. 1667 Warszawa · · · Podatki, skarbowość, urządzenia, traktat. amnestia, Marszalek Andrzej Kor-WICZ pisarz fitewski. 1668 Warszawa . . . Rozszedt sie, Marszalek Karol Czar-TORVSKI podkomorzy krakowski. 1668 Warszawa...Abdykacia, Marszajek Stefan Sarnow-8KI podkomorzy lęczycki.

• Konwokacia, Marszałek Jan Antoni

CHRAPOWICKI podkomorzy smoleński

666 Warszawa . . . Zerwat Teodor Lukomski, Marszalek

MICHAE WISZNIOWIECKI.

1669 pnd Wola . . . Elekcia, Marszalek Felician Potocki

69 Kraków · · · · · Koronacijny, zerwał Adam Olizar posel nolyński, Marszalek Andrzej KRZY CKI podkomorzy kaliski. 1670 Warszawa . . . Zerwał Benedykt Zabiocki, Marszałek Jan Kazimirz KIERDEJ marszatek powiatu grodzieńskiego.

OBRADY NARODOWE.

je wezwanie ducha świętego, poczem dawszy błogostawieństwo, senatorów ków z obu narodów: wszakże bywaty z pojedynezym marszałkiem, a czaje wezwanie ducha świętego, poczem dawszy błogosławieństwo, senatorów i posiow ziemskich z deputowanemi miast do ich województwa na okół wpewnej posiow ziemskich z deputowanemi miast do ich województwa na okół wpewnej do konfederacii i same sobie hetmanio obiersty, oznaczalkow dowodzili. Było że wojska osobno przystę-od okopn odległości pod namiotami rozłożone, siadają na koń i pod chorągwiami swymi występują oddzielnie województwami: Małopolska od południa okopu. Wielkopolska od zachodu, Litwa od wschodu. Senatorowie, posłowie i deputowani połączywazy się ze szlachtą województwa swego, jedan z senatorów w każdym województwi, województwa swego, kreśki za kandydatem zalecanym przez siebie zbiera i zanosi marszałkowi sejnowowana do kola. Po zebraniu głosów podsuwają się województwa ku okopoma do kola. Po zebraniu głosów podsuwają się województwa ku okopoma po obliczenia głosów, intercej siada na konia i objeżdża województwa, każde po trzyknoe pytając: czy zgoda na obranego króla? Gdy się nikt nie sprzeciwia obwieszcza króla, a marszałek wielki koronny, w kolo placu elekcijnego u wszystkich trzech bram trzem prowinciom ogłasza. Wezwany noro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta konoro obramy król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta novo obrany król, albo jego umocowani, zaprzysięgają prawa i pakta kon-wenta. Zaraz czas koronacii oznacza się i wszyscy spieszą do kościola Sgo Jana dla odspiewania piesni: Ciebie Panie. Putem wszystko się rozjeż-

Sejm Koronacijny i wjego ciągu uroczystość koronacii dopiéro kończą bezkrólewie. Król nowo obrany wjeżdża uroczyście do Krakowa, (dopiéro Stanisłow August w Warszawie koronneią odbył,) następuje pogrzeb zaszlego króla, a w kilka dni koronacia. Zaczym król zaczyna być królem i lata panowania liczyć zaczyna, poczyna władać, przez co i kaptnrowi korica udziene. nec potozoay.

Po koronacii zaczyna się i odprawia zwyczajnym sposobem sejm, stany przysięcę wietności skłudają, król prawa, wolności i przywileja zatwierdza. Czyoności sejmów konwokacijnego i elekcijnego zostają potwierdzane, i potrzebne urządzenia i ustawy napisane.

Jeszcze i na tym sejmie moga się znajdować deputowani miast i przystępnją do nealowania ręki królewskićj. Ta na sejmach konwokacijnym, elekcijnym i koronacijnym, miast reprezentacia, ograniczala się do miast: Krakowa, Warszawy, Wilna, Poznania i do miast Pruskich, Gdańska, To-

kie tedy sejmów w konfederacją zawiązanie, stawało się banadcem przeciw zrywaniu sejmów, bo żadne veto zerwać go nie mogło. Konfederacia. Było to wiazanie się pewnéj części narodu dla zabeśpieczenia praw, swobod i całości ojczyzny. Jeszcze roku 1352 w Wielkiéjpolszacze zawiązana były konfederacia na nieprzyjaciela domowego, roku 1352 zawiązane były konfederacie kapturem zwane za córkami zmarlego króla Ludwika, oraz dla wzajemnéj pomocy przeciwko burzycielom praw i spokojności. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy pod krzyżackim pano-kci. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorscy, Pruscy polaczeniu się obu izb na-początku sejmu, odczytani są kandydaci, to jest: senat cały i podający się ze skanu rycerskiego. Przy połączeniu się obu izb na-początku sejmu, odczytani są kandydaci, to jest: senat cały i podającyci z rzech biskupów, jedenastu senatorów świeckich, z czterech prowneniu skanu rycerskiego, Przy połączeniu się obu izb na-początku sejmu, odczytanie sanu rycerskiego. Przy połączeniu się obu izb na-początku sejmu, odczytanie sanu rycerskiego, a nazajutrz następuje kreskowanie na nich, ztym krantym i początku sejmu, odczytani są kandydaci, to jest: senat cały i podającenie i sanu rycerskiego, a nazajutrz n po innych Europy krajach doświadczace, były na wpół jawne, w reszcie do tojemnych bractw podobniejsze. Były jednakże niejakim zadatkiem tych konfederacij które jawnie i otwarcie się tworzyły, w czasach gdy swobody

konfederacij które jawnie i otwarcie się tworzyły, w czasach gdy swobody rzeczypospolitej w calej zupelności stancły.
Własciwie konfederacie poczęły się w czasie bezkrólewiów, i na każdéj konwokacii stawała konfederacia kaptur. Zaraz téż po zgonie Zygmunta Augusta stanęła konfederacia powszechni różniących się w wierze. Bywały i inne w czasie bezkrólewia konfederacie.

Bunty nieplatnego wojska za Zygmunta III. roku 1611 i za Jana Kazimirza roku 1662 nazwane były konfederaciami. Ale te poburzenia usmierzane albo przebaczeniem pokryte, niemiały politycznego znaczenia jak te konfederacie o których mówimy.

Pierwszy przy kład konfederacii w ciągu panowania, był za Jana Kazimirza w konfederacii Tyszowieckiej 1656. Ale w tedy króla niebyło w kraju, król był od narodu opuszczony i naród tym aktem do króla powracał.

Za Michala pod bukiem króla i niejako wspólnie z królem utworzyła się konfederacia w Gotębiu. A za Angusta II. rozwinąt się do swojej zupełności zwyczaj konfederaciów, w catéj ich rozmaitości. Równie on napełnil nosci zwyczaj konfederaciów, w catéj ich rozmaitości. Równie on napelnil panowanie Stanisława Augusta. Wiele z tąd dobrego doznała rzeczpospolita ale może więcej zlego. W konfederaciach upadek swój zanlazła. Przepisów na zawiązywanie konfederacii nie było: dla tego były kon-federacie prawie bez przewodników, jednak powiany były mićwać marszal-

szlacheckiej ustawa 1791 zrujnowanej

Rokusz, był to wyraz z Wegier do Polski przybyły, oznaczał powszechu Rokosz, był to wyraz z Węgier do Polski przybyły, oznaczał powszechne narodu szlachty pod gołym niebem zebranie się dla okazania powszechnego nieokontentowania z nadużyć władzy. Rokosze niemiały na celu wojny ani krwi rozlewa ale wzbieru stutysiączań Judności na wolnym powietrzu, spisywały grawamina, domagały się słuszności, i całości praw, a do swoich narzekań resztę narodu powoływały. Dwa tylko przykłady takowego poruszenia dostarczają dzieje Polskie: jeden za Zygmunta I. drugi za Zygmunta III. W drugim razie krwi rozlew był przypadkowy, niezgodny z powszechném noruszeniem.

poruszeniem. Dwakrotne te bez skutka poruszenia, gdy naród swój wigor tracił wię Dwakrotne te bez skutka poruszenia, gdy naród swój wigor tracił wię-cej niebyły ponawiane. Owszem, drugie poruszenie od Zebrzydowskiego źle kierowane, sprawiło że na rokosz rzucono obydę buntu. Wreszcie win-nych razach nazwisko rokoszu było użyte nie właściwie, a liczne konfede-racie w nieszczęśliwem polożeniu i w przykrych narodu uczuciach, wybor-nie zastąpiły miejsce powatania, rokoszu, buntu.

RADY SENACKIEJ, zasięgali królowie i przy boku swojém miewali tym-końcem senatorów. Roku 1513 obwarowano, że z kużdego sejmu po 16 sena-torów wysadzano do koléjnego siedzenia przy królu. Roku 1644, 28 na ten w rożnych razach a nadewszystko po sejmach, zwołany był senat w ca-Sejm Konfederacki miéwal zwykły sejmowemu porządek, tylko nabywal wiasności konfederacii. Zdarzało się to wtedy, kiedy wczasie trwa jącej konfederacii stany pod kasiem tej konfederacii zwołane zostają; albo kiedy zebrani na sejm posłowie przed sejmem, albo wczasie sejmu konfederacii zwajązali. Pospolicie ciż sami marszalkowie którzy byli marszałkami konfederacii, samrszalkowali razem sejmowi. Jnk w konfederacii wszystki wszystki wajątki pod końcem wzywanych. Te walne rady, złożone nietylko z senatu, ale i z posłow tym stanowiła większość glosów i veto mocy niemiało, tak na sojmach, pod końcem wzywanych. Te walne rady w różnych rozporządzeniach zastenoracią zawiązati. Pospolicie ciż sami marszałkowie którzy byli marszałkami końcencii, marszałkowii razem sejmowi. Jnk w konfederacii wszystko stanowiła większość głosów i veto mocy niemiało, tak na sejmach policie wzywanych. Te walne rady w różnych rozporządzeniach zastęposłem konfederacii odbywanych, konfederacka większość głosów stanowiła. Takie tedy sejmów w konfederacja zawisznie głosów stanowiła. Takie tedy sejmów się w sejm zamie-kie tedy sejmów się w sejm zamie-kie tedy sejmów się w sejmów

RADA NIEUSTAJACA trwala od r. 1775 do 1790. Skladala się z trzech

skiego. Dzieli się na pięć departamentów: 1. interesów cudzoziemskich , 2. po-licii , 3. wojskowy, 4. sprawiedliwosci, 5. skarbowy. A jako najwyższa od sejmu do sejmu magistratura ma ohowiązok: czuwać mad spokujnością i be-spieczeństwem powszechném, nad ścistem praw dopelnieniem, dawać pieczę uciśnionym i krzywdzonym, pilnować dochowania przymierzy rzeczypospo-litéj z innymi mocorstwami, wybierac kandydatów do dostojeństwo od króla szafowanych, radzie nad powszechném dobrém, gotować projekta na sejm. Roku 1776 zobowiązaną zostala, aby niedozwoliła jurisdikciom tłómaczyć pra-wo, ale sama uzyskala moc rozwiązywać zachodzące watpliwości. Jeżeli-by kto widział, że rada w czemkolwiek występuje z pomienionej władzy swoéj, može na nia skarge na sejm zauješć, o czém sejm większościa glosó stanow.

Trzy dwory ościenne gwarantowały tę radę nieustającą, a sejm cztórole-tni 1790 zniósł ją, sejm Grodzieński 1793 przywracał.

STRAŻ PRAWA. Roku 1791 ustanowiona rada , złożona: I. z prymasa lul zastępującego biskupa, 2. zpięciu ministrów: policii, pieczęci , wojny, skar-bu i spraw zagranicznych; 3. zdwóch sekretarzów; 4. zobecnego bez głosn marszałka sejmowego. Rada ta właściwie miała moc tyłko doradzczą.

SZLACIITA.

Szlachta czyli stan rycerski, stanowił rzeczpospolite Polską. Szlachta wybiera królów, ze szlachty królowie, senatorowie, pralaci, dignitarze, urze-Szlachta czyni stan rycerski, stanowił rzeczpospolitę Polską. Szlachta wybiera królów, że szlachty królówie, senatorowie, pranaci, ogontarze, urzędowie, posłowie. Przez sejmy, senat i urzędy wszystka władza przy nich Sami tylko szlachta mogą posiadać ziemskie dobra, stanostwa, dzierzawy i prelutny, (z małymi dla plebejów czyli stanu nieszlacheckiego wyjątkami). Nad swojimi poddanymi mają zwyczajem umocnwaną jurisdikcią: jednak za zabójstwo poddanego, szlachcie prawem odpowiada. Niemoże być więziony, chyba prawem przekonany, albo na gorącym uczynku przytrzymany. Obowiązkiem stanu szlacheckiego jest przy swojich prawach obstawać, radzić nad losem ojczyzny i bronić jej calości i niepodległości. Jest to stan rycerski zawsze gotowy do boju, siadać na koń i w pospolitém ruszeniu występować. Jeden nad drugiego niema się wynosić, bo aniędzy szlachta braterska iest równość. Przed zasem wolno było nieszlachtę do swego kłejnotu, herbu i imienia przypuszczać i nszlachcać. Wzbroniły tego ustawy 1602, 1633 a pozyskanie szlachczwa polskiego dla nieszlachty przez nobilitacie, a dla szlachty cudzoziemskiej przez indygenaty, tylko zgodą sejmową dozwoliły usta-

Szczycac się wielorakiemi prerogatywami, szlachta, niema używać żadnych znamion, ani orderów, któreby różnicę czynily; niema używać innych t Szczycze się wielorakiemi prerogatywami, sztachta, niema używać żadnych znamion, ani orderów, któreby rozmice czynity; niema nzywać imiych tytułow jak szlachcica. Wszakże jeszcze 1638 i następnie 1641, 1675, 1699, przyzwoliły stany na niektóre tytuły kniaziów, książąt, a Teoczyńskim i Ossolińskim tytuły hrabstwa pozwoliły. Za Sasów ordery bez oporu rozdawane być poczęły. Roku 1764, 1775, stany same tytułu książecego udzielać poczęły. Zawsze jednak cudzoziemskim księstwem lub hrabstwem bez obrazy klejnotu szlacheckiego szczycić się niegodziło; a ustawa 1673 na tych, którzyby nazwisk cudzoziemskich, berbów i pieczęci, równość obywatelską przechodzących zażywać smieli, karą wieczniej niestawy przepisuje.

Wszakże tak jest zaszczyt szlachectwa wrodzony że trudno go stracić. Traci go, podejmujący handel albo szyuk, tokciem lub garcem mierzący, ale to dopóty, dopóki tego przemysłu nie porzuci: wtedy wraca do swych prerogatyw. Traci go gdy ulegnie niesławie czyli infamii, która jednak odjąć mu go nie może skoro się z niej uwolni. R. 1768 za zabójatwo równie na szlachtę, prawo glowę za głowę przepisało. Roku 1791 stanowi miejskiemu do szlachectwa przystęp ulatwiouo, stan szlachecki niektórych prerogatyw swojich na korzyść króla odstępował. Roku 1793 koafederacia. Targowicka stanęta w obronie złotej wolności

41 Czersk Piock arszaw a Pińsk 4 Wilno Oszmiara K aków Zator Oświe. Sandomirz alternata mirz 21 Kijow 6 IZBAPOSELSKA. PRZED R. 1764 ****** Wisk 2 On czasu jak Łokietek do Checin 1331 wieca czyli sejm zwolał, zjazdy sejmowe poczynały być eoraz częstsze i czynniejsze. Wspólnie z senatem, zbierali się różai urzędnicy i obywatele o sprawie publicznej radzić. Roku 1404 odprawily się sejaniki przed sejmem, i umocowani urzędnicy lub o bywatele z sejmików na sejm jechali. Odtąd poprzedzały sejm sejmiki, a roku 1468 na nich poslów na seja wybiérać poczęto. Od tego czasu poczęla się tworzyć Izba poselska, która między 1496 a 1506 zupelnie się od senatu oddzieliła i osobną utworzyła izbę. Izba poselska liczniejszą się stala przylączeniem Prus 1454 a 1466, i księstw Mazowieckich 1462 do 1526. Liczba po słów nie była oznaczona aż roku 1552. Od tego czasu same tylko Prussy nieograniczoną liczbe zachowały. Roku 1560 Litwa otrzymała swoję izbę poselską, a przy unii 1569 izba poselska litewska z Polską się polączyla, w kolej i porządek uszykowala. Póżniej jeszcze przybyli do niej posłowie Inflantscy, Czerniechowscy i Smoleńscy. Od tego czasu nieprzestały zachodzić niejakie w liczbie postów odmiany. Roku 1654 Lubelskie uzyskało 3 postów. Roku 1736 weszło do izby 2 z księstw Zatorskiego i Oświecimskiego, a liczba Sandomirskich z 6 do 7 podniesiona. Roku 1764 licaba poslów dużo pomnożoną została, to jest: Krakowskich 8, Płockich 6, Zmudzkich 3, Lubelskich 6, Belzkich 5, Zydaczewski 1, zasiadł między Lwowskim i Przemyskim. Za to oznaczeni byli Pruscy do liczby 38, tak, że z Chelmińskiego 14, z Malborskiego 8, z Pomorskiego 16. Roku 1768 przybyło 4 gnieznieńskich. Lecz roku 1775 wypróżniła się, izba razem z 60 posłów z ziem Pruskich, Ruskich i Litewskich od rzeczypospolitej odpadlych, to jest: Pruskich 38, Ruskich 13, Belzkich 5, Mscislawskich 2, i Witepskich 2. Rokn 1776 pomnożono liczbę Zmudzkich do 6, a roku 1787 Poznańskich do 8; Kaliskich do 8. Roku 1791. Deputowani miast zasiedli w izbie. Roku 1793 nowa i ostateczna nastąpiła zmiana, która do czynności nie weszla. Przez tę zmiane, z dziesięciu nowego podziału województw koronnych i z ośmiu litewskich, z których każde dzieliło się na trzy powiaty, miało być po sześciu posłow. tak iż 60. koronnych 48. litewskich, razem 108 izbę poselską składać mialo. Kiedy r. 1768 liczba poslów Pruskich oznaczoną została, wtedy z każdego powiatu podwóch asiadać miało, tym sposobem. Z wejewództwa Chelmińskicgo: Chelmińskich, Tornúskich, Grudziadzkich, Radzyńskich, Kowalewskich, Brodnickick, Nowomiejskich; z Malborgskiego: Sztumskich Kiszporgskich, Elblagskich, Malborgskich; z Pomorskiego: Tezewskich, Gdańskich, Nowskich, 1764 pod Wola . . . Elekcia. Marszalek Josef Sosnowsk Swieckich, Tucholskich, Czluchowskich, Mirachowskich, Puckich. Długo reprezentacia narodu bez głosowania, powszechném przyzwoleniem lub wrzawą decydowata. Za Zygmunta Starego 1536 wrzawa większości zrywala obrady. Kiedy nawet wielka liczba posłów opór wzniecala, lub sejm opuszczała, i to ciągogło za sobą rozchwianie się sejmu, bo nie była powszechnego przyzwolenia. Ale zczasem wymagana była jednomyślność. Ztego wyniklo że pojedynczo poseł, nietylko rzecz wdiskussii, ale calkiem, sejmowe obrady przez swoje veto 14 Upita 2 mógł zatamować i ważność jego uchwał mógł zniszczyć. Pierwszy tego przykład był za Jana Kazimirza 1652 i coraz to częściej się ponawiał. Zważnych, lub płonych powodow, rozchwianych ub zerwanych i zniweczonych sejmów, było, za Zygmunta Starego 3; za Zygmunta Augusta 5; za Batorego 2; za Zygmunta III. 9; za Władysława IV. 3. Za Jana Kazimirza, z 19 sejmów, zepsutych było 7; z szesciu Michała 4; z dwónastu za Sobieskiego 6; z osmaastu za Augusta II, 11; z jedenastu za Angusta III. 10. Wołyń PORZADEK URZĘDNIKOW ZIEMSKICH. W Koronie: podkomorzy, starosta sądowy czyli grodowy, chorąży, sędzia ziemski, stolnik, Rzeczyc podczaszy, podsędok, podstoli, cześnik, łowczy, wojski ziemski większy, pisarz ziemski, miecznik, wojski grodzki mniejszy, skarbnik W Litwie: ciwom, marszalek, podkomorzy, starosta grodzki, chorąży, sędzia ziemski, wojski, strożnik, stolnik, podstoli, horodniczy, skarbnik, łowczy, miecznik, koniuszy, obożny, krajczy, mostowniczy, budowniczy. W Praticch: podkomorzy, choraży, sędzia, assessor, pisarz. 29 Podole MARSZAŁEK Deputacia do ukladanio Deputacin do ukladania SEJMOW . konstytucij 67 Inflanty kanstytucij Pomers iekretar nia seimony Brzese Lujaw. Inowroclaw Dobrzin

SEJMY I ZNAMIENITSZE KONFEDERACIE Z WYMIENIEM CZYNNOŚCI I MARSZAŁKOW

1670 Warszáwa • • • Pogodzenie, potwierdzenie praw, podatki, Marszalek Stanisław I t Romanski podstoli koronny.
1672 Warszawa • • • · Zerwał Kazimirz Gradziński rawiania udający się zą posła podolskiego. Mar-szalek *Marcin* Obonski starosta liws. *Nadzwyczajny*, z*ermal* Stanislaw U-bysz choraży gosinski, Marszałek *Ga*brief Sokoliński pisarz litewski.

1623 Golab Konfederatia w obronie krola, Marsza-lek Stefan Stanislaw Czarniewki pisarz polny korouny.
- Pogodzenie, podatki, skarhowość, obronakraju, Marszalek Stefun Stanisław CZANECKI pisarz polny koromy «Konwokacia, urządzenia, Marszalek Franciszek Bieliński miecznik ko-

ronny. 1674 pod Wołą....Elekcia, Marszalek Renedykt Sapieha JAN III. SOBIESKI. 1676 Kraków · · · · · · Koronacia, podatki, urządzenia, Mar

szalek Mikolaj z Granowa Sieniaw ski chorąży koronny:
1677 Warszawa · · · · Podatki, urządzenia, Marszalek Władysław Michal Skonzewski chorąży poznański. 1679 Grodno.....Urządzenia, Marszulek Franciszck SA Pieta koninezy litewski. 1681 Warsżawa····*Trzymiesięczny*, z*erwał* Andrzej Przy

jemski wojewodzie chelmiński, Mar szalek *Hieronym* La Bomikski choražy koronny. 1683 Warszawa····Traktaty, urządzenia, Marszalck *Raful* Leszczyński chorąży koronny. 1685 Warszawa····Traktaty, urządzenia, Marszalek An-drzej Gielotio pisarz litewski. 1688 Grodno····-Zerwał Dombrowski podczasy litewski

i inni postowie, przed obraniem mar • Zerwał Solkowski podstoli wilkomir ski, Marszalek Stanisław Szczyka referendarz koronny. 1690 Warszawa · · · · Podatki, skarbowość, obrona, urządze-

nia, Marszallek Tomasz Działyński krajczy koronny, • Rozszedł się za przywodem lęczyckich poslów, Marszalek Michał Krisyin de Kirszenszykin pisarz polny litewski • W nicobeeności królewskiej, pod mar-azatkiem staréj leski, rozszedt stę za przywodem postów litewskich.

1095 Warszawa....Za przywodem litewskich postów roz chwiał się. 1696 Warszawa····Konwokacijny, zerwał Horodyński posel czerniechowski, konfederaci Marszalek Stefan HI MIECKI podstoli podolski. 1697 pod Wolą····Elekcia, scissia. Marszalek *Kazimir*:

BILLINSKI podkomorzy koronny. 1697 Warszawa····Poparcie, rokosz Marszalek Stefan Hi AUGUST II.

1697 Kraków · · · · · · Koronacia. Marszalek Krisztof Stievislaw na Buksztach Zawisza staro sta miński.

Zerwany, przed obraniem marszalka, 1698 Warszawa... przez postów witepskich. 1699 Warszawa · · · · Pacifikacia, traktaty, urzadzenia, Marzalek Stunislaw Szczeka refe

darz koronny.
1700 Olkieniki · · · · · Konfederacia litewska. 1701 Warszawa···*Rozszedt się.* 1701 Warszawa···*Zerwat* Kazimirz Pac pisarz litewski, korony.
1703 Lublin. Pospolite ruszenie, Marszalek Michal

Wisniowiecki hetman polny litowski 1701 Warszawa · · · · Konfederacia, Marszalek Piotr Jakob Biowisz starosta py zdrski 1704 Sandomirz · · · · Konfederacia , Marszalek Stanislaw DOENHOFF lowezy litewski 1704 pod Wola · · · · Elekcia, Marszalek Bronisz. STANISLAW LESZCZYNSKI.

705 Warszawa · · · · Koronacia, Marszalek BRONISZ. 1707 Lublin Bezkrólewie ogłoszone, Marszalck Doen

1709 Torná..... Powrót Angusta II. oznajmiony, Mar-AUGUST IL POWRÓCIE.

1710 Warszawa · · · · Poparcie, traktaty, podatek, Marszalck Stanislaw Doenhuff hetman polulitewski.

1712 Warszawa····Nadzwyczajny, skarbowość, zalimitowany. Marszalek Stanisław Doen 1712 Warszawa · · · · Zerwał Michał Puzyna starosta wizski

Marszatek Stanisław Doenhoff. 1712 Tarnogród · · · · Konfederacia , Marszatek Stanislaw LEDUCHOWSKI podkomorzy krzenien 1717 Warszawa····*Niemy*, zgoda i układy, Marszałek *Sta-nislaw* Leduchowski podkomorzy krzemieniecki. 1718 Grodno Potwierdzenie, grożby, limita, Marszalek Krisztof Zawisza starosta miń-

1719 Warszawa. . . . Zerwany przed obraniem marszałka. 1720 Warszawa. . . . Rozszedł się bez marszałka. LINSKI podskarbi nadworny koronny. 1724 Warszawa -- Sprawa Toruńska, limita, Marszalek Stefan Parackt referendary karas Stefan Potock referendarz kor 1726 Grodno····· Urządzenia, Marszalek staréj laski 1728 Grodno···· Zerwany bez marszalka. 1729 Groduo · · · · · · Zericany bez marszatka.

1730 Grodno Zerwany hez marszaika. 1732 Warszawa · · · · Razszedł się bez marszałka. 1733 Warszawa · · · · Konwokacia, Marszałek Jerzy Ożarow-ski obożny koronny. 1733 pod Wolą · · · · · Elekcia krola Leszczy úskiego, Marsza lek Franciszek RADZEWSKI podkom

rzy poznański – scissia 1733 pod Kamieniem. Elekcia Augusta II. Marszalek *Anton* AUGUST HL

17:4 Kraków · · · · · Koronacia, Marszalek Antoni Poninski instygator koronny, 1735 Warszawa - - - Rocszedi się bez marszałka, 1736 Warszawa . . . Pacytikacia, Marszalek II aclaw Rzi

WUSKI pisarz polny koronny. 1738 Warszawa • • • • Rozszedl się, Murszalek Franciszek RUDZINSKI starosta kruszwicki. 1740 Warsyawa Rucszedl sie. Marsyalek Michal Kan Skipisarz liteuski. 1746 Warszawa Rozszedł sie. Marszulek Antoni LURG MIRSKI starosta kazimirski.

1748 Warszawa · · · · Rocszedł się, Marszałek II ojciech Sie

MINSKI starosta dembowiecki. 1750 Warszawa • • • • Zerwał Wydzga poseł bielski, bez marszałka 1752 Groduo••••• Zerwał Morski posel sochaczewski Mar szalek Kazimira Massalski obożny litewski. 1754 Warszawa · · · · Zerwal Strawiński posel starodubowski bez marszałka. 1758 Warszawa · · · · Zer*wal* Podhorski posel wolyński Mar

szalek Adam MALACHOWSKI krajcz; koronny. 1760 Warszawą · · · · Z*crioat* I.użeński poset podolski bez mar szałka. 1761 Warszawa · · · · Nadzwyczajny, zerwany bez marszałka 1762 Warszawa · · · · Zerwał Dylewski posel starodubowski bez marszalka. 1764 Wilno · · · · · · Konfederacia litewska, Marszalek Mi chal Brzostowski. 1764 Warszawa · · · · Konwokacia, konfederacia koronna prawa, urządzenia. Marszałck *Adam* Czyrtoryski general ziem podolski

pisarz wielki litewski STANISLAW AUGUST PONIATOWSKI.

1764 Warszawa Koronacia, prawodawczy, prządzenia Marszałek Jacek Malachowski starosta plotrkowski. 1766 Warszawa • • • • Prawodawczy, Marszałek *Celestyn* Cz.a PLIC. 1767 Torná · · · · · · Konfederacia dissidentska. Marszalel Stanistaw Gourz. 1767 Słuck · · · · · Konfederacia dissidentska. Marszalel Jun GRABOWSKI. 1767 Radom · · · · · · · Konfederacia, Marszalkowie koronny Karol Ranziwille, litewski Stan

slam Buzostowski.

1767 Warszawa ... Konfederacki, ciż marszałkowie.

1768 Bar Konfederacia, Marszałek koronny Michal Krasiński, litewski Pac star sta ziołowski. 1773 Warszawa.... Nadzwyczajny, konfederacki, dologa

Adam Lougia Poninski posel liw ski; litewski Michał Radziwich. 1775 Worszawa · · · · Ciąg dalszy, pr. wodawczy, traktaty, ci marszalkowie. 1776 Warszawa . . . Prawodawczy, marszalkowie: koronny Andrzej Mokranowski general in spektor; litewski Andrzej Oginski

miecznik litewski. 1778 Warszawa · · · · Urzadzenia, Marszalek Ludwik Tysz KiEwicz pisarz wielki litewski. 1780 Warszawa · · · Urządzenia, Marszalck Antoni Mata CHOWSKI sekretarz wielki koronny 1782 Warszawa . . . Urządzenia, Marszalek Kuzimiez KRA-

wery Chomisski.
1786 Warszawa · · · · · Bezczynny, Marszalek Stunislaw G. DOMSKI. 1788 Warszawa · · · · Czteroletni, podwójny, konfederacki prawodawczy, traktóty, limitowany Marszałkowie:koronny Stanistaw Na teceMatachowski referendarz korm

HA general artyllerii. . Konfederacia, Marazalkowie: korono Szczesny Potocki general artyllerii litewski Alexander Sapiena kanclerz 1793 Grodno Nadzwyczajny, konfederacki, prawodawczy, traktaty, Marszalek koronn

Skladal, Karól Szymon Dayczer

RYS DZIEJOW OSWIATY I LITERATURY

PERIOD Iszy OD POLOWY 10 WIEKU DO 1333. Oswiata chrześciańska powolne kroki czyni.

Na obszernéj przestrzeni, gdzie z czasem roztoczyla się jedna poważn zeczpospolita Polska, w wieku jeszcze dziesiątym, bardzo różne obyczaje: eniem istniały narody. Z wyjatkiem Litewskich Judów, wszec eden u nich sławiański jezyk panował, nim wpływem miejscowych i sąsie-lnich stosunków odmicniany, nowych nieutworzył w dialektach różnic. Są syrazne ślady, że przed zajasnieniem pochodni chrześciaństwa, kultura moalna Sławian na dosyć znakomitem była stanowisku. Zycie rolnicze, czy ny i oblity handel, łagodne obyczaje, otwartose i goscinność, ustanowi owarzyskie, zwyczaje i prawa pelne wielkich pomysłów, rozsadnych z wemi wezlami do reszty spoleczności Europejskiej przywiązaln. Wtenezas były dwa głowne obcządki kościół Chrzesciański dzielące, i w miarę to ich wpływu pokolenia Sławiańskie ceche jedności pierwiastkowej tracąc, oso-bny przybierały charakter. Ztąd ludy okolice Dniepru i Wisły zamieszkuze mocno się odszczepiły od siebie, dopoki wypadki polityczne i przewaga kszej oświaty znowa ich nie zbliżyły nawzajem. Ruś, grecki obrządek przyjęła , i u niej słowo Boże w Sławiańskim obją me języku łatwiej się upowszechniając, przyśpieszało utworzenie mie cowego djalektu, ktory przy wpływie bezposrednim Greków, od nich swo-e przybierat formy i na odpowiednich rozwijał się zasadach. Rusini mają ych czasów religijne historyczne i rymotwórcze swego języka pomnik cz wiekszacześć Rusi, ówczesnie wysoka kulture majaca, jest ciągle wnaj dłóższych z Polską stosunkach i kończy zupelnem się znią spojeniem, gdy tiemniej pismiennictwo jej podobnież coraz przemożniejszym Polski nace howane wpływem, Pruskie lub Litewskie rzeczy traktując, odpowiedni przy

Mniei szcześliwi od swoich pobratymeów Polacy nie maja z tych czas pisanych zabytków swej mowy, a pozostały hymu pobożny Bogarodzica, kt ry w swiątyniach Pana i na polach bitwy spiewano, język osobno rozwij cy się obiawia. Łaciński jezyk do kraju razem z obrządkiem wchodz w świątywiach Boga, w przybytkach sprawiedliwości i na dworach xiąz panowal, tak dalece, że pierwsze prawa, akta i przywileje w tym jezyl vniskiego obrządku język łaciński dla nauk i religji był wspólnym, no we i nicznane w Sławiańszczyznie wyobrażenie i porządki, przez cudzo-ziemców do tego upowszechniane, w miejscowym języku zlatwością od razu dnich inastęp. ływoti. Kunegundy; liber benefic Przyjmując chrześciańską wiare Polska, stawala się tém samem członkien

gólnéj Rzeczypospolitéj Europejskiej, któréj wyobrażenia i dażność odtąd szczepiać wsiebie musiała. Nauczyciele religji stali się razem nauczy-ielami nowéj cywilizacji. Czecby, Węgry, i bliższa część Niemców prawie spółcześnie z Polska cywilizowały się, i zbawienuego na nia wpływu wywierać niemogły, dopiero duchowni i zakonnicy z Francji iz Włoch przy-hywający, obok ewangelji, inne starożytne rekopisma i społczesne żywoty i kroniki, równie jak wyobrażenia wieku z sobą przynosili: i kiedy miecz Bo lesławów, granice nowemu państwu zakreslał, a stan rycerski ciągle uzbro jony strzegł je i ubezpieczał, ci zakonnicy w klasztornej ciszy modłom pobożnemu rozmyślaniu oddani, wchwilach spoczynku wypadki czasu spisy wali, lub staranuém kopiowaniem z sobą przyniesionych rękopismów iłość pomnażałi. Do rady i rządzenią krajem użyci znakomitsi duchowni wiadomości w odległych nabyte krajach, do potrzeb wieku i swego powoła nia zastosowywali. Ztąd wowczesnych urządzeniach i rozsypanych usta-wach, najpierwszy jest wpływ prawa kanonicznego, jako najpierwej przynicgo od duchownych. Duchowieństwo pozakladalo szkolki; nawet w szl chetnéj gorliwości wymagali Biskupi, żeby przy każdej paralii była szkole Ale wtych szkolach byty tylko początkowe dla ludu wiadomości, gdy tym zasem w Europie podnosily się nauki, głosnemi stawały się uniwersytet i cheacy powziąć wyższe nauki Polacy udawali sie za granice. Bononie Padwa i Paryż wtenczas szczegolnie w uczonym świecie słynely, i tam właśnie wielu z pierwszych polskich pralatów wyższe odebrato uksztakenie Znajdujący się na naukach Polacy z Niemcami lub Anglikami osobny skla-dali narod. Dla tego Polska liczyła biegłych teologów i prawników, ichlu oila się, że zjęj lona, z miasta Krakowa. Witellio naukę optyki dźwignal Europie z dzieł ważnych się dał poznac. Najglówniejszym przedmiotem pracy naukowej było pisanie kronik: jeśl usini swoim Ruskim pisali jezykiem, biorac na to wzory zgreckich pisa rzów; sami Polacy, lob do nich przybyli cudzoziemcy pisali po łacinie. Zra zu kronikarstwo francuskie stalo się dla nich wzorem, potém niemieckie, a zniem rozniecony duch pobożności, pobudzał do tworzenia legend, które sla-wiąc świątobliwość i surowe cnoty swiętych pańskich, stawały się dzielam

i chrześcian budować. mającemi chrzescian budowac. Pod koniec tego perjodu nieszczęsliwe klęski i zepsute obyczaje w roz dzieloném państwie, przypadły w tych czasach, w których umysł narodow postrzegł się i nad smutnem położeniem zastanowił. Usiłował narod otrza się z pod wpływu cudzoziemskiego, ktory go różnie gnebił, a szuka jąc swę samodzielności, wydobywał z ruin swe starodawne ustanowienia własny narodowy Polski język więcej niż kiedy do nauk używać pocz Jesli niemiał pisarzów, bo wojenne zdarzeuia, które kraj trapily, niesprzy-jały muzom; przynajmniéj miał Indzi uczonych. Przewodniczyli w kościele polskim światli pasterze Jan Grot, Jan z Kepy, Jarosław Bogorya, którzy Lokietka i Kazimierza W. panowanie swietniejszém uczynili.

> PERIOD IIgi on 1333 no 1500. Zywe rozwijanie się oświaty.

Wybrnietym z powodzi nieszczęść w początku 14go wieku Polakom, jaśniało nowej chwały i pomysłuości słońce, które dobroczynnemi promieńm do początku 17go wieku ich ziemi przyświeca. Zrozsypanych zrazu księsty które wewnętrzny nielad i nieprzyjąciel wyniszczał, dzieloz prawica Ło ietka noteżne dźwignela państwo, które w czasach ogólnego nierządu rozdwojenia sąsiednich krain, stoje się dla nich zbawczem ogniwem. Bri taia Rus, wojenna Litwa i Prusy, dobrowolnie w kolei wyłączny swój ba dotychczasowy, współnemu istnicniu pod świctuem godiem Polski poświęcaj Strony jednak tak różne usposobieniem swoim, od razu doskonalej jednos atworzyć niemogły; łecz przy wzrastających ogólnych swobodach, części co-raz wyraźniej zbliżając się ku sobie, przeobrażają się nawzajem. Rozmaito usposobieniem ludy, obok siebie postawione, przez baczne rospatrywanie w sobie, uczuły żądze szlachetnego współzawodnictwa i w krótkim cza-

się olbrzymie uczyniły postępy.
Hardzo różne jest moralne i umysłowe stanowisko tych krajów. Ru
dawno oswojona z Polską, wśród przeciwności i ucisku, dlonią jej pobra
tymczą dzwignięta, znowu pod polskiemi porządkami zakwitla, a handel je wego państwa w zadziwiającej się pomyslnoś rownie jak i catego nazikus, polityczną przewagą lub przemocą oręża od Litwy rokonana, w cywilizacyj jej przewodniczy, i kultura miejscowa zdobywców wyższej sąsiedniej ustąpie musiała: a gdy tym sposobem duch religijny balchwalczy osłabiony, pod przewagą wpływu politycznego upada, język Li zedowym jezykiem. Tym sposobem w Litwie, drogie jeszcze z własnej prze-dości wspomnienja, dyalekt i obyczaj Ruski, i coraz silniejszy wpływ porządkow polskich, wyrażnie odosobniony i żywo zajmujący swoją rozmaitością tworzą charakter. Prusy lubo na Sławiańskiej posadzie, pod wpływon jednąk Niemieckim krzyżaków uksztalcone, łącząc się z Polską, charakter niemiecki z sobą przynoszą, lecz wpływ opiekuńczych instytucji, i otwarte Polski postępowanie, duszą i cisłem do nowéj ojczyzny je przy-wiczują; tak, że odtąd Prusacy, badź w moralnej kluturze, badź w umysto-wych pracach, czy to w Niemieckim, czy Polskim lub lacińskim są języku, stale Polski objawinją charakter. Godna uwagi, że w latach zakwitłych liteotary polskiej, Prusacy mniej w niemieckim, jak w polskim pisali języku, ta po cztery kroć raz poraz drukowana; Kronika P

dy przeciwnie w czasach jej poniżenia, zarzuciwszy Polski, do niemieckie- ska obie w jezyku Polskim i inne dziela całości wynikających, Polska była jeszcze wiele winną popydowi swojego wieku. Mocna politycznem znaczeniem, ubespieczona prawością monarchow i nadawanemi od nich swobodami, wrówni z innemi narodami ku oświacie łążać, a ważne odkrycia i olbrzymie usiłowania z niemi podzielając, nieraz zcześliwiej zuich korzystac mogla. Bibljoteki klasztorne i szkolne w liczbę iag podrastaly, wiek löty howiem był ożywiony nadzwyczajnym zbierani zważać i trafniej pojmować zaczęto, a bystre umysły raz wszczytną dzieności zapuszczone, oderwać sie od niej niemogły. Najznakotisi klassycy łacińscy poznawani i oceniani byli, krainę mysli raz otworzo-ty, coraz obliciej uczęszczano. Prawo. Teologia i inne głębokie umiejętno-ii nauki, z nowego zajaśniały stanowiska. W tych badaniach szeroce roz-wydańod 1534 do 1639. Pieżni, Rotuly i wiele innyc winieta Filologia przewodniczyła. Tajnie mądrości i sztuka wymowy od duchownych przechodzą do swieckich, którzy pod zasłoną opiekuńczych praw i chwały narodowej mogli u siebie bespiecznie wszelkiego rodzaju poecać sie naukom, a do obcych uczeszczając krajów, ztamtąd nowe o kwięcie się natami, a u wystawie i upowszechniac. Genjusz pamijących u-krycia, nowe pomysty przemości i upowszechniac. Genjusz pamijących u-miejący dażenie i potrzeby swojego wieku oceniac, nieprzeszkadzał wzrosto-wi wiatta, powolywat świattych mężów do poslug publicznych, wynagradzał naukę, dźwigat liczniej trwate posatty. Co Kazimicrz W. zacząt, to Jadwiga anne, akwigat atkaniej twate posasy. Co dalmietz w zaczaji to zatwiga opiera: a wierny wykonawca woli małżonki swojej Władysław, założenie niwersytetu Krakowskiego 1400 r. dopelnit. Dwor Kazimierza Jagielonkowali światło; Jan Olbracht na ulepszenie szkół zwracal swą pieczę. Zotworzeniem głównego naukowego w Krakowie zakładu i ulepszeniem stanu zkół, światło i nauki stawały się coraz więcej powszechne i światowe. Wzięli ie wszelkiego stanu świeccy, drogą nauk przez własną gorliwość i pracę, to owisko w społeczności zdobywać, którego im okoliczności lub urodzenie mawiało. Stońce to na horyzoncie ziemi sławiańskiej weszle, rzesistemi kiałła promieńmi napełniło, i z niedostępnych dotąd ustroni wyganiało cie-notę. Wielcy uczeni, gorliwi duchowni, doskonali prawnicy, prawi obyatele w szkołach i uniwersytecie krajowym ukształceni, po całym rozsy piąc się kraju wróżnych odnogach ku publicznemu przykładali się dobru ngac sig kraji wroznych danaca na manaca na projekta na większa jest ciemnota, tem sprężystare i skuteczniejsze bywają, ludzi prawdziwie światłych usiłowania, bo ich wzniosły umysł rażony sprzecznoia prawdy i błędów, za religijną i obywatelska powinność, za pierwsza. erca swojego namiętnośc, tamtej tryunit a tych rosproszenie uważa.

Luciński jezyk będąc w tej epoce spólnym tłumaczem uczonej części improwizator w Wenecii 1584 improwizował właciński uropy, wszystkim prawie umysłowym pracom Polaków przewodniczył. Przez na kwestie theologiczne, filozoficzne i matematyczne; a on pod piórem uczonych pisarzy z barbarzyńskiej średnich wieków cześć Zamojskiego drukowal tamże wiersz swój wiez arwy otrząsa się. Zjawia się tatwość pisania, i płynne w nim swych mysli rozwinięcie, a w wierszowaniu harmonja starożytnym wlaściwa. Kronikar stwo w tedy od Długosza Jaoa poczęło znajdywać latwiejsze pióro do o ania dokładniejszego zdarzeń, i nauki inne mogły być łatwiej w dzielach

Nie zadziwi to jeśli w owym wicku znależli się biegli i pracowici ter . Ale pamiętnem wdziejach chrześciaństwa zostało, jak świetnie na orach Konstancycńskim i Bazylejskim teologowie Polscy w sprawie ko-ła występowali. Niemniej pamiętnem w dziejach uniwersytetu krakowkiego zostanie jak obok starannie posuwanej i pracowicie traktowanej orzez wielu akademików Filozofii scholastycznej, znalazł się pomiedzy niei mlodociany wiekiem a dojrzały nauką i geniuszem Grzegorz z Sanoka, fory wady tej nauki wytykał, zdzierał maskę jej bałamuctw i z gmatwawieków średnich starożytności oczyszczał. Grzegorzowi z Sanoka przyna. Jego de senatore, v też chwala rozniecanja gustu filologiczuego, w oryginale Arystotelesa dla flozoffi, w oryginale Wirgiliusz, Liwiusz, Cicero dla filologii zaczeli być po-znawani. Zastanowienie się glębsze nad językiem łacińskim, pobudzało do zastanowienia się piłniejszego nad własnym Jakóba Parkosza i Stanisława ema Lictoria degrum. niepodlegla i poszukiwać umiejąca mysl budzila i oży

ielnych lub prawnych tłómaczenia, ale te, żywy postęp i latwość użycia zyka okazały. Roski język zdawna piśmienny, w Ruskiej drukarni Świę-pietka Fiol w Krakowie, ulatwione odbieie ważniejszych pism znajdowal. aukowem życiem Krakowa zwabiane, łacióskie drukarnie go odwiedzały. Uniwersytecka nauka prawa niemogla nazbyt świetnych wydawać owo-w, gdzie jedyny jej wykładu przedmiot prawo Rzymskie nie było potrzebne, gdzie własne prawa zasady mogły się obejść bez cudzoziemskiego światła. uli znawcy prawa uczonego, prawa Rzymskiego, stawali sie spólnie z na odem prawodawcami i wlasne narodowe prawo oceniali. Życie narodn Pol-kiego nadto było polityczne, żeby niemiało mieć w każdym czasie wytra-nych statystów, nad stanem i losem narodow i panstw zastanawiających Jan Ostrorog, śmiały i swobodny w pomyslach, w piśmie swojem o po prawie Rzeczypospolitej, wczesnie zwracat baczność zgromadzających się na sejm stanów, do przedmiotów które się zczasem ich obrał główném ryna była uniwersyteckim przedmiotem; dla tego téż w Polsce u

ronych i piszących medyków poczęło się mnożyć. Największą atoli stawę niwersytetowi jednala podówczas przy astrologji astronomja. Wziętość arrologji nadto była ugruntowana i nadto po świecie rozszerzona, żeby docipne żarty Grzegorza z Sanoka mogły ją wywrocić. Kraków głosnym był bieglości astrologów swoich i całej okolicy Polsce, Węgrom, Austrji, Buzie i Wiedniowi swych przepowiedni i swoich kalendarzów udzielał. Wzięta z zadarale i na powiezednie i wyczeska pojnije o bieglości po powiezednie spowiecie spowiecie po powiezednie spowiecie spomiej o bieglości po powiezednie spowiecie spomiej o bieglości po powiezednie spowiecie spo r ta zasadzala się na powszechnej wówczas opinji o bieglości w astro ii krakowskiemu. Marcinowic z Olkusza, Wojciech z Brudze obnicy, i wielu innych razem innemi naukami sławnych. Na ka to byla opierana na obserwacyach i matematyce, a wkrótce odnosiła

POCZET ZNAMIENITSZYCH PISARZOW.

(Rok ze znakiem pytania jest rok w którym się do poznać. Rok bez takiego znaku jest rokiem zgonu 1000? Pisarz żywota Świętego Wojciecha. 1100 ! 1130 ! GALLUS kronikarz, w trzech ksiegach eści wierszuje, chwałca Krzywoustego. 1116 Nestor kronikarz ruski w Kijowis. 1150 ł *Oktawian* Woltzner architekt. 1166 MATEUSZ herbu Cholewa biskup krakows, ki arz, odmienia i kontynuje Galla 1223 WINCENTY Syn KADLUBKA bisk, krak, historic af monarszy, potem zakon:kronik, niezgód braterskich 1226 ! HENRYK *Eotwak* w zakonie kawalerów mieczc ch, kronikarz swego czasn. 1253 Bogufał biskup poznański, historyk. 1273 i *Godsław* Baszku kronikarz. 1278 Marcin STREPA spowiednik papiezki, pisal ki

1290 ! Dzirzwa wypisał z Wincentego. 1292 ! Kronika Wolyńska ruska. 1300 f WITELEIO & Krakowa optyk 1346 JAN z Kępy herbu Louzia biskup poznański a lacińskich piesni. 1347 *Jun*-Grot herbu *Rawicz* biskup krak, prawn 359 ! Jan kronikarz na Szląsku. 376 Janostaw herby *Bogoria* arcyb, gnież, brawi 1437! Jakob Zeglar & Bochnii medyk, 1431 Adam Swinka sekretarz Jagietły. 1440 Jukób Parkosz z Żórawie grammatyk, 1440 ! Jakob z Paradyża teolog.

swinta wielkiej wzietości.

1450? Jan OSTROROG polityk. 1466? Jan Daerowka prawnik i historyk. 1467! Marcin z Olkusza astronom. 467 MARCIN z Olkusza astronom. 477 ! STANISŁAW z Wojcicz teolog. 1477 GRZEGORZ z Sunoku filolog, naprawia gust, unrzedzenin, zabobony, został arcybisk, Lwow 1496 ROUNAKORSI KALLIMACH which nauczyciel kra ewicz, pisał dzieje Włady, warn, i życie Grze, z San 1497 Wojciech z Brudzewa matematyk w uniwe

1507 JAN z Głogowa filozof. 1518? Stanisław Zaborowski prawnik filolog. 1519? Jan ze Stobnicy astronom geograf. 1523 Macies z Miechowa medyk, historik, astrolog 1524 Erazm Clołek biskup płocki mowca. 1525? Baltuzar Orec tłomacz polski. 1525? Franciszek SKORINA tłomacz ruski. 1531 Jan Łaski kanclerz potem arcybiskup gni iki prawnik, wydawca statutow w 1506. 1533 MICHAL & Wrocławia matematyk i filozof,

35 Heruard Wapowski historyk, astronom. 35 ! Stefan Falimirz medyk, pisał i wydał po p 1535 ! Mikolaj JASKIER prawnik wydał: Speculus azonum. 1535 *Piotr* Tomicki bisk, krak, kanel, *ucta tomicia* 1537 *Andrzej* Krzycki nar. 1483 biskup plocki potem cybiskup gnieznicáski; biegly lacianik i poeta laciá-1540 MARCIN z Olkusza astrone

1540! SEBASTIAN z Feliztina muzyk. 1540? Walenty Wrobel thomacz psalmow wielkie ziętości, dziesięć razy przedrukowywane były. 1540? Andrzej Glaben z Kobyli, rożnych dziel tłóm om, matematýk; *system świata* poznał. 1543 *Klemens J*ANICKI nar. 1516 poeta łaciński : mie od papieża Klemensa VII. nwieńczony. 548 Jan Dantiszek Fluschbinder biskup War miński poeta łaciński, 1548! Stanislaw CHW ALCZEWSKI starosta Kobrzyński

1550 ? Grzegorz Szamotulski prawnik 1554 Jakob PRZYŁUSKI prawnik, filolog, układal zbior 1554? Hieronim SPICZYNSKI medyk, autor zielnik zmordowanego bibliografa.

Schmit Abrégé chronologique de l'histoire de Pologne. Vars. 1763 thomaczone na polski przez ski, Pawel Zaorski, i wielu innych. 1556 ! Jan SEKLUCIAN thomacz biblii i autor rożnych lzieł polskich w Królewcu wychodzących. 1556 ? Stanislaw Leowski filolog tłóm. pisarz. grec 1558! Waclaw GRODECKI geograf, skres ski która dawne biedy poprawita, i długo dla g grafów była wzorem.

1560? Bartlomiej Gnotcki prawnik, pisał o praw

zyku polskim pisal. 1550 *Jodohus* Decius historik.

lagdeburgskim miejskim, i przelozył go na polski. 1561 Jan Tarnowski hetman, polityk i prawnik. 1561 ? Jan Leopolita tłómacz biblii 1562 Jozef STRUS medyk i filolog. 1566 Stunist, ORZECHOWSKI nar. 1515 mowca, teol-1568 Mikulaj REJ z Naglowie nar. 1515 moralista Kameduli, benediktini i cistersi pewnie zaczęli uczyć po lacinie czytać i pisać po wprowadzeniu do Polski chrześciaństwa. Lecz i pod wpływem biskupów tworzyly się znamieni tsze szkoły. Uczyli u nich często cudzoziem cy, a coraz wiecćj Niemcy. Uczyli siedmiu sztuk: grammatiki, rhetoriki, dialektiki, aritmetiki, geometrii, astronomii i muzyki. Lecz w uczeniu łaciny wykladali na jęży polski dzieje narodowe przez Gallusa 1110 napisane Wyższych nauką, znamienie duchowni i możniejsi panowie szukali za granicą, po tamecznych uniwersytetach.

W Wielkiej polszcze. Kalisz—Poznań—Toruń—Gdańsk Piotrków — Rawa – Brunsberg — Warszawa — Pultusk — Plotek — Reszel — Grudziądz — Malborg — Chojnice — Lowźw — Jarosław — Przemysł — Ostrog — Stanisławów — Luck — Krasnystaw — Sambor — Krzemieniec — Drohiczyn — Bar — Winnica — Owrucz Zytomirz — Jurowice.

W Litwie. Brzesce Kalisz — Poznań—Toruń—Gdańsk Plotrków — Rawa – Brunsberg — Warszawa — Pultusk — Plotek — Posnań — Plotek — Posnań — Rawa — Brunsberg — Warszawa — Pultusk — Plotek — Rawa – Brunsberg — Warszawa — Pultusk — Plotek — Posnań — Toruń — Gdańsk Plotrków — Rawa – Brunsberg — Warszawa — Pultusk — Plotek — Posnań — Posnań — Posnań — Posnań — Posnań — Plotek — Posnań — Posn octa polski. Wydal: wizerunek żywota człowie

vierszem, wielkiej wziętości. Wydał i wiele innyc zieł, które zachęciły do uprawy języka polskiego d ierszowania. 1568 ! Marcin SIENNIK medyk. 1569 Benedykt Kozminczyk poeta laciński. 1570 ! Andezej Trzecieski poeta, historyk. 1570! LUBELCZYK tłómacz psalmów 1558.

kich którzy natenczas żywi byli 1562 (epigramma

Postulla dla prostakow 1556, 1594, Psalterz Dawide

wjeszych nauk, zaganicą, po tamecznych uniwersytetąch.
wieszukali za granicą, po tamecznych uniwersytetąch.
PERIOD II. szkoły staraniem Biskupow ulkpszane
Mozyr – Illukszta – Nowogrodek – Postawy – Zodziszki. 570! Andrzej Frycz Modrzewski polityk, staty: 1570 Stanislaw GREBSKI, filolog. 1574 Piotr Reiz Hiszpan poeta, prawnik. 1572 Filip Padniewski bisk, krak. mówca, j 572 Waclaw Szamotelski muzyk.

1572 Stanisław GRZEBSK1 filolog, poeta 1576 Jan HERBURT prawnik, tlom abecadłowy statuto układ, powszechnej nabyt wz 1576 *Marcin* Bielski nr. 1490 historyk, *Kronik* 1550 ? Maciej Ossestowics STRYJKOWSKI nar. 1547 storyk poeta. 1580? Wojciech Oczko medyk. 1581? Mikolaj Szarzynski SEP poeta.

1554 Jan Kochanowski parod, 1530. Sekretarz nunta Augusta, odrzucił senatorskie dostojności. T Monomachia Parisa i Menelaja z Hiady, Szachy z W

rerykroc wyszty od 1920 do 1938. 1585 *Jakób* Gorski retor. 1588 *Murcin* Biał obrzeski kaznodzieje 1556 Zugmunt HERBERSTEIN historyk. e biskup warmiński, mówca, tłómacz i historyk. Jeg Polonia we dwn kniegach. De rehus gestis Polonoru

królem Zygmuntem I. ze wzrastającego w owym wienu światla, i widział potrzebę polepszenia swego naukowego Skassowani jezuici. Kommissia edukacyjna, starała się zakładu. Ksiaże królewiecki zamyślał i poczynal zakładać uniwersytet w Kroleweu. Biskup poznański Jau Lubrań ski 1502 zalożył w Poznaniu akademią lubraniecką. W Chelmie 1574, w Wilnie 1579 i w Zamościu 1594 uniwerster w Wilnie 1579 i w Zamościu 1594 uniwerster zakożone były. Wileński jezuitom powierzony i je. omaczenia pisarzów greckich i inne. 1596 ? *Mikoluj* Litwin statista. 1590? Andrzej Kochanowski poeta tłomacz Ene 1591 Stan. WARSZEWICKI filolog tłomacz pisar, grec 1591 Piotr Statoriusz Francuz z Thionville grama 591 Enkusz GORNICKI nar. 1530 sekretarz i bibli karz Zygmunta Augusta historyk, tłomacz, 1592 Stanislaw SARNICKI historyk, prawnik

593 Benedykt HERBEST teolog, retor. 1595 Andrzej Patrycy NIDECKI filolo 1595 ! Rotundus Milesius prawnik. 1505 ! Jan Ribinski poeta. 1505 ! Janchim Bielski historyk wydał i kontynu

wał ojca kronikę, poeta. 1596 ! Stanislaw Niegoszewski lingwista, poeta kach: hebrajskim, greck, hiszpań, lacińs, włoskim, 1597 Jakob Wejek kaznodzieja i tłómacz biblii.

W Wielkiejpolszcze. Poznań — Ostroróg — Kozminek — Wieruszow — Lubiczyniec — Barczyn — Leśno — Wieruszow — Lubiczyniec — Barczyn — Leśno — Wiele tcź szkół w Prusiech Królewskieh. W Głańsku — w Chelmie — w Toruniu i t.d. W Malejpolszcze. Kraków — Dubieck — Pinczów — Secymin — Bychowa — Lewartow — Turobin — Chriselanik — Oxie — Krylów — Landshut — Paniowce — Krasnobrody — Belżyce — Kock — Raków. 1603 Jan Demetriusz Solikowski arcybiskup Lwow ki historyk, poeta laciński. 1603 ! Krzysztof Warszewicki moralista, polityk. 1605 Andizej Zbilli Towski poeta. 1605 Jan Zamojski nar. 1541 w Padwie był rektore miwersytet, potym kanclerzi hetman. Jegu dzielo d 1606 Wawrzeniec Goślicki biskup poznański, dzie

1607 Jan PISTORIUSZ, historyk, 1609 Mikolai Gomorka muzyk dorobił muzyke 1609 Pawel Szczennic prawnik: promutuarium st utorum. Prawo Saskie

1609 Mikolaj Cichowski (Cichovius) teolog, pism swemi dokazał wypędzenie Ariianów. 1611 Christian Moniwid DoroBostalski prozator 1611 Tomasz Treter sekretarz królów historyk. 1612 Piotr Skarga Pawęski nar. 1536 kaznodziejs. 1612 Gaspar Petrawski filologoryentalista. 1613 Jan Januszowski sekretarz Zyg, Augu, filolo prawnik, drukował 18cie dzieł wydał zbiór pra 1613 Szymon Strentu sz natural, wydał wielki zielr 1613? Tomasz Dresner prawnik.

W środku XVII wieku niezmierne w szkolach odmiany niwersytetów szukono ludzi zdolnych. Podskarbi Tyzen-taszły. Szkoły dyssydenckie podupadały: zaledwie w Pru-lauz zalożył był w Grodnie w Kadanach. Stocky w Joseph w Jo 1613 Jan NIEDZWIECKI, grammatyk. 1614 Alexan, Gwagnini wloch ar, 1538 kronik, stati 1614 Bartlomiej Parrockt nr. 1540 historyk, genea-ogista, poeta. Różnych dzieł liczbę wielką w polskim pow wyposzczano i pańskie z podupadni oupadały. Dawne uniwersytety swoję wziętość straciły, jednak w olowie XVIII wieku liczono: Towarzystwo elementarne miało obmyślne dziela elezeskim jezyku. Panoszaherby familii ruskich i po Dawne uniwersytety swoję wziętose stracity, jonac olowie XVIII wieku liczono:
Szkolktownych. Uniwersytet w Krakowie — w Wilnie — w Zamościu — w Chelmie.
Gymnazium akademickie w Poznaniu — we Lwowie —
Jest to dowód ciących i trafnych starań kommissii e.
Jest to dowód ciących i trafnych starań kommissii e. olskich 1575. Gniazdo enoty 1578. Herby rycerstu Polskiego 1594. Ogråd körlevski 1599. Zdreadlo marş irabstwij Morawskeho 1593. Diadochos herby ezeski 1602. Stambuch Szlazki 1609, i wiele innych w Mittawie.

Gimnaziow. Gniezno — Bowicz — Wolborz — Pinczów — Nowykorczyn — Wieliczka — Buchnia — Biata.

Ztych Wileński uniwersytet był jęznicki. Jeznicii więracii, nim coraz nowy postęp, odmiaa zapotrzebował. Oproczy w zakoly bardzo liczne zakładali. Niejaki
prócz w spomnionych dzieł elementarnych, pijarzy używaksze i mniejsze szkoty bardzo liczne zakładali. Niejaki
i niekiedy innych przez siebie wypracowanych, szkota
i niekiedy innych przez siebie wypracowanych, szkota
i niekiedy innych przez siebie wypracowanych, szkota
i new spomniosie tytko przewidywano.

1615 Salomon NEI GEBALER historyk 1616 ! Slanislam GROCHOWSKI nocta 1617 Stanisław Krzystanowicz statista. 1618? Piotr Kochanowski poeta tłómacz wyzu éj Jerozolymy Tassa i Orlanda szalonego Ariosta 1619 Marcin SMIGLECKI pelemik, loik,

DZIEŁA BIBLIOGRAFICZNE DAJACE WIADOMOSCI O LITERATURZE POLSKIEJ.

Krysztof Warszewicki Reges, sancti, bellato- Janu Albertrandego, Warszaw. 1766 obejmu es et scriptores Polon, Rome 1601. Posnan, 1629.

Jan Argentus + 1626 De rebus Societatis Je
Stanisław Rostowski Lith. Societatis Jesu hi u. Cracovie 1615, 1620.

Szymon Starowolski + 1656 Scriptorum Posicor hecatonta. Francofur. 1625, Venetiie 1621
ratislavie 1734. De clavis oratoribus Sarmatie. lorentiie 1628. Varsaviee 1738.

Lun Petrus Saniato Philosophia (Craco 1626) lorentiæ 1628. Varsaviæ 1758.

Jan Petrycy Sapientes Polonorum Crace. 1628

Berlin 1775.

E. N. Murray De l'état des études, des lettre

E. N. Murray De l'état des études, des lettre et des moents en Pologne, pour servir à l'essa iem Adrieni Regenvolscii, systema historico-bronologicum ecclesiarum Slavonicarum. Tra-naise. Varsovie 1800. ronologicum ecclesiarum Slavonicarum. 178-cti ad Rhenum 1652. Hiacynt Pruszcz Forteca duchowaa krúlest. hliskiego z żywotów świętych. w Krakow, 1662. Olskiego z żywotów świętych. w Krakow, 1662. Leopoliensis, Leopoli 1671. iecki + 1675 Historia refor-

olskiego z żywotów świętych, w Krakow, 1662.

Barttomiej Zimorowicz Viri illustres civita-Jan Wincen, Bandtke De studio juris Poloni-Stanisław Lubieniecki + 1675 Historia refor-mationis polonicz, in qua tum reformatorum, tum antitrinitariorum origo et progressus in Polonia narruntur. Freistadii 1685. Christofor Sandius nar. 1644 + 1680 Biblio-theca antirinitariorum, sive catalogus scripto-num etc. Freistadii 1684. Christofor Luckim Descriptoribus bi iptoribus hi-ium. Danti-siie 1711. Jozef Maxim. Ossolinski + 1826 Wiadomości storiæ Polonicæ schediasma litterarium. Danti-sci 1707 przy wydaniu Długosza Lipsiæ 1711.

Marcin Hanke + 1709 De Silesiis indigenis eruditis. Lipsiæ 1707.

Dawid Braun + 1737 De scriptorum Poloniæ t Prussiæ in hibliotheca brauniana collectorum et Prussiæ in bibliotheca brauniana collectorum Coloniæ 1723 tož daielo pod tytulem Catalogus bibliothecæ braunianæ. Gedani 1739. Godfried Lengnich + 1774 Polnische Biblio-dek. Tauneberg 1718. Jakob Woit De incrementis studiorum per Poteki uniwers jagiellońs, w Krakowie 1821. Hieronym Juszyński Dykcionarz Poetów Polones et Prussos. Lipsiæ 1723. Jerzy Duniel Seyler Elbinga litterata. Elbin-

e 1742. Samuel Fridryk Lauterbach + 1728 Ariano- Jouchim Lelewel Bibliograficznych xiąg dwo-Jouchim Lelewel Bibliograficznych xiąg dwo-je, w których rozebrane i pomuożone zostały dwa dziela J. S. Bandtke hist, drukarń Krak. i earumque initiiset incrementis in regno Polo-vie et M. D. Lithuanie. Dantisei 1740. Kasper Niesiecki + 1743 Korona Polska; her-v i familie rycerskie, we Lwowie 1748. y i familie rycerskie, we Lwowie 1128, 1143 to-io vol. I.—IV. Dzielo heraldyczne hardzo li-zne materialy do dziejów literatury nbejmuje. Efraim Olof + 1735 Polnische Liederge-chichte, nebst einigen Anmerkungen aus der olnischen Kirchen - und Gelährtengeschichte nichte, nebst einigen Anmerkungen aus der nischen Kirchen und Gelährtengeschichte omisenen Kirchen - und Gelabrtengeschichte auzig 1744 toż samo z tytułem Baitrage zu der dnischen Weltlichen-Kirchen-und Gelährten-Adam Tomasz Chledowski Spisdziel polskich eltlichen-Kirchen-und Gelährten-nzig 1764. e Nochricht von den polnischen Bi-1744. Pols. w dzienniku wilenskim na rok 1818. Piotr Keppen Bibliograficzeskije listy. w Pechichte Danzig 1764. Museum Polonum, Leopoli 1752.

Jozef Jędrzej Zaluski + 1774. Conspectus nov collectionis legum ecclesiasticarum Polonum
rsovim 1744. Biblioteca poetarum polonorum
rsovim 1752 w przód dzielo to wyszło pod tym: Ostań po polsku, Eustachius po Jacinia. enrer Gennentiniss. Daarig 1113.

Jozef Alexander kniąże Jublonowski + 1776 ri czeskij n bywszych w Rosnii pisatelach dnuseum Polonum, Leopoli 1752.

Rugeniusz Metroponta ktycieski Stowaristo.

ri czeskij n bywszych w Rosnii pisatelach dnuseum Polonum. Leopoli 1752. hrer Gednichtuiss. Daazig 1773.

rsoviæ 1752 w przód dzieło to wyszło pod ty-cm: Ostali po polsku, Eustachius po Jacinie, di Polonia 1525. cm: Ostali po polsku, Eustachius po lacinie, acyd po świecku, życie świętego etc. J. A. Jasnowskiego, we Łwowie 1751. Biblioteka hiorików, polityków, prawników i innych autoorików, polityków, prawników i innych autonych w narodzie Polaków. Warszawa 1829.

Stunistaw Potocki + 1821 Mowa na pochwałe darikow, politykow, prawinkow iniyed acidenkow, politykow, politykow, prawinkow iow polskich o Polsce piszących; w rękopismie o tenek o politykowana w dość licznych znana kopiach. Szymadowskiego. Szymadowskiego. Tomasz Szumski Krótki rys historii i literature polskiej. Berlin 1807. Euzebiusz Słowacki + 1515 Rozbiory pisaciela z biblioteką zaluskich przeniesione do Pezeraburga, znajduja się w tamecznej biblio. cesa. aluski prawdziwie niezrównany unas bibliograf Jan Daniel Janocki + 1786 Dyrektor bibliote. Polistoire de la littérature Polonais w dziele Ja-Justic prawdziwie niezrownany dnas obinigra. Jun Daniel Janocki + 1736 Dyrektor bibliote. Phistoire de la littérature Polonais w dziele Ja-luskich. Kritische Briefe an vertraute Freun-ry de Mancy atlas histori, des littera. Paris 1829. ores. Dantisci 1746. Literarum in Polonia instaura-ores. Dantisci 1744. Literarum in Polonia pro-lagatores. Dantisci 1746. Nachricht von deren in Pisma periodyczne, a mianowicie: pamiętniki ores. Dantisci 1794. Laterarum in Potonia pro-agatores. Dantisci 1746. Nachricht von dereu in er Zaluskischen Biblio, sich betindenden raren warszawskie, dzienniki wileńskie. der Zaluskoschen Biblio, sich behindenden raren polai. Büchern. Dresden 1747. Polonia literata Instri temporis. Vratisla. 1750. Specimen catalogi codicum manuscriptorum bibliotheca Zalusciana. Dresda 1752. Lexiconderer itzt leben-

Vszystko sa to dzieła niezmiernie ważne, nie- Mikolaj Malinawski, Michal Podczaszyński

PERIOD I. SZKOŁY WPŁYWEM OBCYM POTWORZONE.

OD 1000 DO 1250.

Zupełną przewagę wzięły nad zakonnemi szkoły ducho-

dnoszone były. Do wykładu dziejów narodowych u-

ował sam żywo ze świattem wieku, nadewszystko w

tnéj łąciny smak; rozpędzał nstrologiczne urojenia: wykład Euklidesa, uczył matematyki a bieglosć uczniow krakowskich w astronomii, dostatecznie okazywałą na ja-

kim stupniu ta nauka w krakowa, uniwersytecie była,

KW1TNA oD 1500 DO 1650.

Cieszył sie uniwersytet krakowski wspólnie ze swo

T Wielkiejpolszcze. Poznań - Ostroróg - Kozmi-

no - Szydlow - Birże - Keidany - Sluck

PERIOD IV. SZKOŁY JEZUICKIE I PIJARSKII

ob 1650 no 1750.

wie nauka w polskim jezyku wykładana była. Uchwa-liów - Nouv Dolsk,

ta hyla kronika Wincentevo syna Kadlubka, i niesmacz-

jezyk przekladać i więcej po polsku pisać.

SZKOŁY.

Szkoly są naukowym ząkładem, nie tylko ażeby ludzijno łaciny. Młodzież wiele łat w szkołach siedziała i no

eństwa świeckiego. Biskupi zachęcali płebanow i naka-wali im ażeby początkujące szkółki utrzymywali; wię-wali im ażeby początkujące szkółki utrzymywali; wię-ze szkoły poróżnych miastach i miasteczkach ulepszane skiej łaciny, i nieco w odmiennych w nauce sposobów.

a jéj Jacina usilnie była objasniana. Jezyk narodowy rracał nasiebie uwagę. Pomimo że łaciny uczono, każda ków – Góra – Wieluń – Szczuczyn mazow. – Radzie-

synodalne 1237. 1255. 1316. 1357 wymagają aby nauczy.
ele szkół byli Polacy, a przynajmniej dobrze polski język
nający. Narezcie poczęto na piśmie różne dzieła na poltierek maskładać i siędiń siędiń spolski polski polski w Rodom - Waręż - Łuków - Międzyrzec ko

i język przekłatac i więcej popolsku pisac. Ale zawsze dlaćwiczenia się w wyższych naukach trze-było jeżdzić do Włoskich uniwersytetów, i tam sto-było jeżdzić do Włoskich uniwersytetów. I tam sto-towa za w tam sto-wież w w tam sto-wych w tam sto-towa za w tam sto-wych w tam sto-

zzimierz wielki usiłował 1347. 1364 założyć uniwersytet Pijarów 1740, sprawił wielkie tych szkól ulepszenie. On Krakowie, co szczęśliwie uzupelnił Jagiello 1400. U-założył w Warszawie collegium nobilium, które od razn odzony był na sposóh uniwersytetu Paryskiego, ale po-wszystkie jezuickie przewyższyło.

eologii i filozofii. W filozofii lubo Aristoteles a przytym do przytym kotiści i Tomiści byti znajomi: wszelako młodegoGrzego-ale właściwych szkół w cale mało.

a z Sanoka (+1477) bystry umysł rzucał światło na cie- Missionarze i nicktóre zakony, miewały malenkie szkoł-

ytety założone były. Wileński jezuitom powierzony i je-nici usiłowali inne uniwersytety założyć. W Paniowcach 600 na krótki czas akademia się ukuzala.

Wielko polskie. Poznań, akademick — Wschowa, cyster-

Staraniem biskupów poformowane były seminaria dic-

zalne. Ale nad szkulami, nierozciagali biskupi tak sku-

pływalicudzoziemey. Gorliwość naukami wieku napojo-nych tworzyła liczne szkoły różnowierców, które wielką Rawa, miechowici. Rawa, miechowici.

W Litwie, Brześć - Nieśwież - Siemiatycze - Wil- Z tych: Poznań, Kraków, Warszawa, Krzemieniec

Miały w nich przewagę nauki filologiczne ale w języku 11. Szkol litewskich wydzialu szkoly głównej Wileń-

poznania potrzeh kraju. Do nauki, ksiąg przepisanych nie-było, dobár dzielek katechizmowych, arytmetycznych, grammatycznych, historycznych, Jogicznych, pisarzów ktowysk, akadem. — Merecz, dominikańska — Lida, pi-tarożytnych, zależał od nanewciolów

tarożytnych, zależał od nauczycielów.
Wielu panów katolickich za przykładem Zamojskiego i gych szkół różnowierczych, usiłowało zakładać szkoły, ale e nietrwałe były. Zakonnicy tylko dla ocalenia fundujzów po klasztorach podejmowali i uczyli nieliczną młojzów po klasztorach podejmowali i uczyli nieliczną młojzów. Biskupi nakazali 1512 niszczenie szkół, drukaró.
Zmudź Kroże, akadem. — Kowno, akadem. — Kretyngóciolów uszelkich zakładów peretyckich zle nie byli.

iołów i wszelkich zakładów heretyckich: ale nie byli ga, akadem. — Witkomirz, pijarska — Wierzbołów, domi

osciołow i wszerkich zakianow nerecyckich: ale nie był ga, akanem. — wikomirz, pijarska — Rosiejnie, pijarska. ował, starodawne szkoly: lubo do tego, z sejma 1562 wzy-Palesie. Brześć lit., akad. — Pińsk akad. — Biała akad Aronice, bozy

wani byli. Jedni tylko jezuici niezmordowanie pracując nad wywróceniem herezii i szkół różnowierczych albo źwiatową wziętość mających, zdolali swoje szkoluczakla-ziami o sześciu czyli imiu klassach, lubo i ze szkół innych

czas zdawał się to być zakon oudzoziemski, hiszpański ul-bo austriacki, ale się prędło krajowcami napelnił. W szko-łach w intimie uczono łaciny, w grammatyce i w syntaxie lach pijarskich ożywana były dzieje polskie Wagi, u kn-uczono łaciny, w retoryce uczono łaciny, w filozofii uczo-detów Schmita Homaczone przez Albertrandego.

emisie stawaly.

Kaniow, bazylianie.

Winnica, sa gymnaziami.

a zcholasticznej filozofii nauke: rozniceał do staroży-ki, nezac dzieci pierwszych elementów.

em Zygmuntem I. ze wzrastającego w owym wieku korpos kadetów przy uniwersytecie.

viadomosci polacinie drukowane rudimenta, czesto prz

Jezuickie szkoly były.

Pijarzy pożniej do Polski 1642 zawitali. Zdawał się t

Pijarskie szkoly byly.

W Litwie, Szczuczyn lit. - Lida - Wilno - Ponie

Teatini mieli dwa konwikta w Warszawie i we Lwowie

Takie były szkoły w Polszcze w połowie XVIII wieku

PERIOD V. NARODOWA NAPRAWA OD 1750 DO 1795.

Stanislaw Konarski, rozpoczał te naprawe reform

1766 Korpus kadetów założony, był szkoła wojskowa w

Pinczow, akadem. — Sandomirz, akadem. — Lublin akad. Mazowsze Warszawa, akademicka — Pultusk, benedi-

bar, bazylia. - Zytomirz, akade. - Human, bazylianie-

skiej roku 1788.

emi o sześciu czyli imiu klassach, lubo i ze szkól innych wiatowemi zwanych niektóre też o 6eiu klassach hyly.

W szkolneh tych ulepszony sposób uczenia ile usposa-

sowskim i wileńskim były seminaria czyli instytuta kan

iem miastęczek ale przytem matematyka, logika i nauki przyrodzone; oraz

skiej łaciny, i nieco w odmiennych w nauce sposobów.

tania i odpowiedzi ułożon

ie w Ostrogni w Witchsku.

lo nauk sposobić, ale ažeby ksztalcić godnych w narodzie pamięć się wszystkiego uczyla. Do laciny była grammaty bywatelow.

JEZYK POLSKI PISMIENNY JAK SIĘ KSZTAŁCIŁ.

Uczony Dobrowski w awojim dziele: Institutiones lingua, dawniejszych pomników języka (J. S. Bandtkie wiadomość jawniejszym może psatterzu Polskim, Kraków 1527) Tan najdawniejszym może psatterzu Polskim, Kraków 1527) Tan y XVstym wieku przepisywany psatterz, znajduje się zdp "naj Poryckiej biblioteki w zbiorach Pulawskich (Rakowiec) nie. Lindobonee 1532 dzieli dialekty na dwa szczepy PRZYKŁADY DO ROZROŻNIENIA PODAJE TE: unej Poryckiej finitoreki w 2010 late i diawaken (Kakowie) Ruska prawda T. H. p. 211–321. Bibliogr. kajag dwoje T. Ruska pracije. 3. 163). Jesli się niemylę tłómaczenia te tehną nieco dawniej 12ym sposobem, a przynaj mniej dialektową odmianą od nastę uz — razum 705 - rozum źiemia

postawlen prawidle zwezda, cwet - - gwazda, kwat pepel, pezela Do nierwszych Ruskie i Serwskie okolice zalicza, dodrno

Czeskie i Polskie. Doweipne mogą być te postrzeżenia; soże jednak mięszanina tych zeregów trafne z kądinąń obserwacie zamięszalu. Co bądź na ziemi dawnej Polski w każdym wieku odróżnie było można dialekty Polskie i Ruskie, które się z sobą koło Wisły, Saau i Rugu spotykały. Mówili niemi, równie Ind prosty, jak i wyższe klassy. Dialektami do Polskiego i Ind prosty, jak i wyższe klassy. Dialektami do Polskiego i Morawcy, Luzacy, nad Elbą około Odry i koło Wisły: ale w wymawianiu zachodziły niejakie różnice, były w tak wielkiej przestrzeni prowincionalne niejednostajności, które od czasu odmianom ulegaly, a pewnie z wiekiem, jedne dialekty od drugich więcej różniły jak Czeskiz Polskim, tak drugie więcej zbliżały jak Krakowski i Mazowieckia Polskim. Głębsza tego rozwaga z czasem to lepiej udowodni. Teraz uważamy że pomimo alemałych odmian:

NAJDAWNEJSZY JĘZYK POLSKI w wiekach, które niepismienemi, albo bardzo malopiśmieanemi słuwznie nazywać się godzi: był zawsze teu sam. Teu sam był za czasów bałwochwałi jak i za czasów chrześciiaństwa. Dowodzą tego po dawyskie w razyci nadale podzaskie wyrazy, które są zupełnie jednostajne i też same jakie dzis są w użyciu: naprzykład: ceber, kurczmu, ktj. miecz, sporadowania w zyciu: naprzykład: ceber, kurczmu, ktj. miecz, jaki za są w użyciu: naprzykład: ceber, kurczmu, ktj. miecz, sporadowania w zyciu: naprzykład: ceber, kurczmu, ktj. miecz, sporadowania pod którego kopią zdokapi pod kopią takiego pomnia dwzystkień pod kopią dwzystkień w pod kwiego pomnia dwzystkień wyżej w spomainanych pod kw. Jest prawie takie jak jest prawie takie wyżej w pomiana strutow, drukiem ogłosi. Joachim Leleweli kwy. Josepsza prawiej ortografii. Kolo r. 1410 Jakób Parkosz z Zórawie oceniał sposoby pisania, odrożniał spolgłoski, od samogłosek, i pod wad w ktowości pozuąc. Niestatecznośc tely w ortografii i nadal pozostala.

W tychże czasach z dawna piśmiennej sykł wany do ksiag kościelnych, do aktów, diplomatów,

nane polskie wyrazy, które są zupeluie jednostajne i też same jakie dzis są w użyciu: naprzykład: ceber, karczma, ktj.; miecz, stroża, skarb, krol, książę dwór, żupan, toojewoda, wieś, bór, gaj, łąka, targowe, zupa, rataj, prawo, oprawca, sąd.
WIEK XVI. Bezwatpienia Polacy rozumieli się w potoczu wiek nastowa pod samodowskie.

tykuly i wyrazy potym zaniedbane i zarzucone, (naprzykład jenke, to jest który,) albo i catkowite frazesy niezwykłe potém które inne postronue dialekty a nadewszystko czeski i później zachował.

Gdy trzeba było wyrazy Polskie łacińskiemi wypisać literami, zachodziły nielatwe do przelamania trudności. Trudności od przelamania trudności. Trudności od przelamania trudności. Trudności od przelamania trudności od przelamania trudności od przelamania trudności od przelamania dialektem. A dość zwrócie baczność na adres księstwa Mazowieckiego w roku 1526 do korony, ażeby zwe psalmy i biblia. Z jawilysie tedy wielkie peturzaliczna ie wzekanać że miedzy nalskiem który do niśmiowalie.

oźniejszego języka poczytywać nie należy PISYWANO TEDY. c — a, e c — cz, cy cz — ch, cz, c i, j — y, gy Japwiga córka Ludwika królowa Polska, polubiła język Pol-

lzieł obszerniejszych. Na żądanie Stunislawa Gaszkow (Gusztowt) wojewody Trockiego w 1128 w Krakowie przełożono z łacińskiego na polski język zielnik, obejmujący historią naturalną i medycy-Pracowali i pracują nad bibliograficznemi poszukiwaniami i nad dziejami pismiennictwa nane. Rekopism tego tłómaczenia dostał się do Moskwy gdzie
rodowego: Kazimirz Brodziński, Jan Chyliczkowski, Titus Działyński, Mateusz Kocłowski,
Mikołaj Matinowski, Michał Podczaszyński.
Mikołaj Matinowski, Leon Rogalski, Ludwik Sobolewski, Konstanty Swidziński, Jan Tarnowbolewski, Konstanty Swidziński, Jan TarnowPracowali i pracują nad bibliograficznem popolaktyczyk zednik, nejmach polaktyczyk zednik, nejmacych tego tłomaczenia dostał się do Moskwy gdzie
biokaczenia dostał się do Moskwy gdzie
się od Moskwy gdzie
biokaczenia dostał się do Moskwy gdzie
się od Mosk Buchersaal Breslan 1756. Janociana. Varsaviæ rodowego: Kazimirz Brodziński, Jan Chyliczbros dowyd dwa, trzeci wydal Linde 1819 — kweski, Titus Dziatyński, Mateuss Kaztweski, bi

mej bihii. Na rozkaz królowej Zofit, *Andezej z Juszowie* przełożył u olski całą *Bibliq*. Roku 1455 P wtr z Radoszyc w Nowym Kor polski cala Miotta. Autorovica i systema. Inst. eccles. Slan p. 23). Exemplarz ten zuajduje się dotąd w Wegczech, w bibliotece kollegiom reformowanych w Sarospatak (Niemcewic Zbiór paniem. Inst. o dawnej Polszcze T. 11, p. 5, 11). Statuta Wielkopolskie i Malopolskie w Wislicy zebrane, t Statuta w iczsopońskie i majopońskie w Wistrey zebrane, o zaz Wartenskie były tłomaczone w 1449 przez Swiętostawa i W ocieżyma nietylko nieszy kowną ortografią pissne, ale dia ektem niewygladzonym, noże Mazowieckim. Statutu Mazoektem niewygiankoj w Machi ja z Robana na język Polski prze okone, jeszcze mocniej udowodniają że to jest Mazowiecki nie ksztalcony dialękt. Nazywano go niegladkioi i niewyrobio

Wiek XVI. Bezwatpienia Polacy rozumieli się w potoczući Piesu Boga rodzica pewnie żejest jeden z najdawniejszych języka polskiego pomników. Pieśń O świętym Krysztofie (Bibliogr ksiag dwoje T. I. p. 148) i wiele innych pobodnych (Bibliogr ksiag dwoje T. I. p. 148) i wiele innych pobodnych pieśni (patrz Chłędowski w piśmie period. bibliot. Polska), różnie w dawnych z XV wieku rękopismach, wypisywane ojczennaz, wierze w boga, dziesięcioro przykazania, formuly, przysiąg, są bezwątpienia z bardzo dawnych wiekow, bo je nalóg bez odmiany z wieku do wieku powtarzał i przepisywal. "Są po polsku z XIV wieku wilkirzemiast. Można w tych wszystkieb starodawnych zabytkach języka dostrzegać właściwy wiekow przekład wyrazów, (naprzykład: nas dla zamiast dla nas) partykuly i wyrazy potym zaniedbane i zarzucone, (naprzykład: jerże, to jest ktory,) albo i całkowie frazesy niezwykłe potém każ ziemicy nieodrazu stać się mogło. Jakoż w licznych dzieł.

e psalmy i biblią. Z jawilysię tedy wielkie ortograficzne się przekonać że między polskim jezykiem który do piśmiena almy i biblią. Z jawiły się tedy wielkie ortograficzne się przekoniej wżyty został, a między piśmiennym ruskii ości które za różnice dialektowe albo odmienności od ctwa powszechniej wżyty został, a między piśmiennym ruskii szego jezyka poczytywać nie należy ly się posrednie dialekta, tworzące odcienia i przejścia z ró żnie ruskich do polskich. Im więcej piśmiennym się stawat Polski język, tym więce buwal astalenia ortografii. Bystre i trafae Sinnislus Inborowskiego 1513 w tej mierze postrzeżenia nie pozyskaly wziętości. Ale Stanisław i Mikoluj Szarffenbergowie 1515 do 1600 z pomocą Januszowskiego 1594 ustalili ortografia. któ ra z malemi wyjatkami, powszechnie przez pisarzow i drnke rzów przyjętą była.

Jadwiga cerka Ludwika krolowa, polokie planowy teski jéj staraniem 1390 wytłomaczony był cely stary i nowy testament; a przytem czytywano jéj z łacińskiego na polskie tłó
maczenia: żywot ojców, homilie czterech doktorów (to jest
Ambrożego, Augustyna, Leona i Grzegorza) kazaniai męczeństwa świetych, medytacie i modlitwy SS. Bernarda i Ambrożego, księci obiawienia S Brigity i niektóre inne (Długosz T
I. lib. X. 1161 Mat. p. Miechov, p. 275).

Wiek XV. Dość znaczną ilość rekopismów polskich dostarcza. Kopije modlitwy pańskiéj i dekalogów, pieśni nabożnych utrzymał prostotę dojrzałą, jasność, moci męzką powagę. Bez-watpienia że koniec XVIgo wieku i początek XVII był wie-kiem wznrowego kwitnienia języka i swietnego postępu. Podobnie jak w prozie tak i w poezii czynił język wielkie kroki, ale aiedoszedł téj dojrzałości co w prozie. Stopniowa nie języka w poezii widzieć można w Reju, Janie Kochanow-skim i Szymonie Szymonowiczu. Język ten wział stanowcza nad ruskim przewagę, rozsze-

(Dokończenie na następnej Tablicy.)

RYS DZIEJOW OSWIATY I LITERATURY.

(Dokończenie Periodu IIIso.)

Poróżnieni chrześcianie pomiędzy sobąliczyli swoich teologów: Hoziusza, Wolana i wi

Poroznieni enrzewcianie podrący soboliteżni wodo ie Bożem. Liczyli swych apolog liw i polemików Orzechowskiego, Niemojewskiego, Moskorzewskiego, Smotryckieg Szmigleckiego. Nie wprawdzie na tém niezyskiwałą teologia i nauka chrześcianska now

zmiąteckiego. Nie wpraważie na tem nieżyski wata tempezyki na obskiedo wynokiedo wyobrażeń i mysli w o króku nieuczynila, ale zyskiwał na tém język polski, do wynokiedo wyobrażeń i mysli w yty. Chociaż często gwałtownie i grubo w klotniach się odzywał, wszelako powacą przed iotu hamowany nabywał jaśnéj godności i mocy. Poróżnieni w wierze tłumaczyli dła się

e biblia: Seklucian, Budny, Leopolita, Wujek i inni, z tego językniemniej korzysti bie hibitą: Sektucian, miany, izopolita, wijak i mit, żegożykatemiany www. Wowym czasie pomyślności kraju i orgża z rozwijanych usilności roskrzewiania now nauk albo dawnych porządków w kościele utrzymania, koniecznie kaznodziejstwo mo

prawiale od w tedy gdy do zgromadzonych stanow przemawiało, czy do wojska po zwy-ieskie laury spieszącego, czy do chrześciao zachwianych wswej wierze, czy nareszcie gdy rzeba było nadwątlone uczucja słowem Bożem pokrzepiac. Przeciw postillom i naukom

teja, Grzegorza z Zarnowca, Artonijusza: wystepowali z ambon Białobrzeski, Wuje

zumiałośe, gruntownośe, trafność i gorliwą milośe ojczyzny są najzaszczytniejszem ecz owczesnej oświaty Polaków świadectwem. Rożne galęzie wymowy, a szczegól

krassomówstwem gardząc, są raczej improwizacją uczucia i powziętej mysli po prosti z mocą, godnością, jasno wyrażonej, mogącży przekonać lub sluchaczów za sobą pociągną Też same przyczyny działały na mówców, bądz w izbach sądowych, bądź w izbach obra

publicznych przemawiających. Z tego świetnego czasu, mało zbiorów krassomowskich p znatało, lecz zachowana jest pamięć zręcznego i trafnego w sprawie publicznéj przemówi na się. — Prawo niebyło owocem szkołoictwa i nauki, ale zawsze własnego politycznej

odawstwie nauki malo. Pierwszy Łaski z pomocą uczonego prawnika Zab

en, mernurtow, özczerbicow, czaradzwien, sarnickich, Januszowskien wodatęcz zo czów nieraz powtarzających siebie, z których pracy świat naukowy wielkich owocow o eść niemógł. Wazelako w owym wieku jedna Polska dawała w Europie przykład syst

atycznego i gruntowniejszego prawodswstwa. Dość zwrócić uwagę na Sliwnickiego kodex dla miast ułożony, który do skutku nieprz

zent, natrine ustaw znory, uose zarzymac za la nazawsze pomnikiem utworzonym prze: akcji swojej, coraz piękniej rozwijany, pozostał nazawsze pomnikiem utworzonym prze: rawodąwców umiejących: szczególy krajowych potrzeb rozpoznac, trzymac się narodo ych zasad, podnieść się do stanowisk ogólnych, przy zastosowaniu ustanowień skądiną:

wych zasad, podnieść się do stanowisk ogólnych, przy zastosowaniu ustanowien skądinąd przyswojonych, unikać sprzeczności nieszykowności, i w nowem od razu z zedagowaniu asność i porządek zachować. — Moraliści i politycy mają filologiczną wieku powlokę, któ-éj niepotrzebują statyści, stan kraju opisujący. Stanisław Orzechowski czy z niezachwia-tą stalością odpiera ściągające go przesładowanie, czy w pełnych ognia mowach do wytę-sienia barbarzyństwa zachęca, czy dzieje swego wieku opowiada; przez poprawność języka srzez obfitość i moc pióra swego przekonywa i zachwyca. Mikolaj kej z Naglowic jeden pierwszych drukowanych polskich pisarzy, swoją czystą polszczyzną śród długich perio-lów a krótkich i dobitnych w yrażeń; swoją smiałoscią, trafnością i wesolym dowcipem, po-

amo rubaszności nedzie zawsze najminejm na możeniowa na byłowiej najwiej najwiejszy Górnicki, nietyłe wierny jak Rej w swoich obrazach, w nasładown ém co do rzeczy, we wzorowem co dojęzyka dziele *Dworzaniu Polski* wzór ukształconej owe wieki młodzicóca akreslił. Pelna prawd ostrych rozmowa Włocha z Polakien

Dzieje w Koronie Polskiej; rzecz znającego i biegłe pióro dowodzą. Goślicki dzielem o Sc tacie zastanowił cudzoziemców, tłumaczone na język angielski, okazywało że w Polszcz tie sami filologowie, ale równicz i ludzie stano właści wym sobie zajmują się przedmiotet

Niemniéj na owe czasy znamienitém było Zamojskiego dzieło o Senacie Rzymskim, z ir nemi w Europie nad Rzymskiemi starożytuościami dziełami o pierwszenstwo goniące Przed wszystkiemi Frycz Modrzewski najgłębiej w owe wieki zgłębiał politykę państw

afnością swych uwag i wyborem mysli, zastużył na wziętościąka zjednał sobie. Dzieloji o tłumaczenie Bazylika, zdawało się że Polska więcej sobie przyswajała, wszelako z re

ortundarzenie pazytika, zadwalu nie ze i oraza więce, nobie przywagaci, wzetaku z fa ego korzystać niebyła sposobną. Umiał jój stan skrestić biegły statysta Kromer, umiał go zwiężle i trafuie w odcieniach jakie zachodziły wystawić Starowolski; umieli wady Rze-zypospolitéj wytykoć Opalióscy, wszelakô tak się zachmurzyło niebo nad Polską że ko-

ystać z tego nie mogla. Obywatelskiem też zatrudnieniem było poznawanie swego kraju i swoich dziejów, dla t

Obywatelskiem tez zatrudnieniem opio poznawanie w govo siąło sowieka dzejow, ula c wielką liczbą dziejopisów ten period liczy, piszących czasem po polsku częściej i b j po łacinie. Dawne dzieje narodowe nie zeszły z toru kronikarskiego, czy to je pis

ne w odmet litewskich, ruskich Stryjkowskiego dziejów. Kojalowicz tylko je porza atopione w odmęt litewskich, ruskich Stryjkowskiego dziejow. Kojalowicz tytko je porzą-ował i dobrą łaciną powieści o sprowach Litewskich pisał. Swego czasu dzieje piszą-cjdensztejn, Wassenberg, Sobieski, Kobierzyski, Solikowski są to ludzie rzeczy swiadó i, samijej cząstką będący, bo sami postugą publiczną zsjęci, umiejący przyczyny i szczi ły rozpoznawać i wystawić ze szczerościa i prostota, żywo obok namiętności. Pioseck

iej po tacture. Dawne użeję narodowe Jaciej z Miechowa, czy Kromer, czy Neugebaner, czy insi Długosza powtarzacze i skri cłę, czyli je nieco inaczéj Bielski, Gwagdini lub Saruicki redagowali, czyli się zmla cłę, czyli je nieco inaczéj Bielski, Gwagdini lub Saruicki redagowali, czyli kie innorz

ily rozpoznawac i wystawie ze szezerością i prostotą, żywo udniejszy jeszcze wziął na siebie obowiązek, bo calej Europy sprawy opisuje, a jedi udniejszy jeszcze wziął na siebie obowiązek, bo calej Europy sprawy opisuje, a jedi

ma zaletę zacnych zrodet nistorycznych; Faprocki, Ukołski dogadzali prozności aztach ckiej sławiąc zalachetne klejnoty.

Z natury rzeczy i usposobienia wieku nie wszystkie okolice Polski i nie wszyskie jej stany, w tym powszechnym do wyższej kultury dażeniu rowny mogły mi udział. Wiele rozmaiłych przyczyn różniąc jej stopień i charakter uderzające czynii odcienia. Stau szkachecki rządzący i prawodawczy, świezył się wsztuce wojennej, rzecz krajowei nauki moralne poznawał; wolność nieograniczonamniemań posnawla jego umy, w obręb wyższych politycznych i religijaych wyobrażeń; które nawct pośród szeroko rozwinistych moracy. Rzęcz staczenieminierwszych kalendów, mrzez oswanienie z najułównie

isanieciod politycznego znaczonia: przez handel i przemyst zamożni, rzemiostom i głybo-sim umiejetnościom się poświęcają. Stąd obok astronomii, matematyki i botaniki; kwitna i nich medycyna, budownictwo, górnictwo i żeglarstwo. Stan miejski w Polszcze i Pru-

iech liczy najzamożniejszych obywateli, którzy swoją kulturaj sposobem życia są zupc je do zagranicznych mieszczau zbliżeni. Mieszczanie zas Litewscy i Ruscy moją miejsc

wy sobie właściwy charakter, lubo i u nich w pływ osiadających Polaków i Niemcow ucza

cy some winstiny character, and in the property of the content of the wissinacy sacistic daje. — Stan wieyski niemniej w Polszcze zrazu się odznączał, i byli wiesniacy woje dzieci oddawali do szkól i do uniwersytetu; gorliwi kaplani zakładaniem wiejsk

na wodzow jego i wojsko, namio okazot, przewodawiają obraz, zeby te mate plamki mia w czem jego wartości ujmować. Wiek wprawdzio tylko 16ty może się szczycie w zi pełności tym blaskiem, który mdlejąc zapada w połowę 17go, aby zgasł w pomroce no

(Dalszy ciąg czyli Period IV i V na następnej Tablicy.)

ości, w calej przyszlości pomyslność tylko przewidywano.

w obręw w 2202) w inietych porów, przez starcie się najpierwszych talentów, przez oswojenie z szemi wieku starożytności pomystami, byt i w pływ tegostanu uzacnisły. Mies

baszności będzie zawsze najmilszym dla lubowników narodowości pisarzem. Sz

edl; na inne ustaw zbiory; dość zatrzymać się nad statutem Litewskim. Od pierwszé

ienia, własnych odwiecznych zasad i potrzeby czasu; ztąd widać mimo uleps

ona i pozwinieta, wydawala talenta awczo wieku godae. Ich piama przez swoją s

elu, naukom moralnym i politycznym szczególnie się poświęcali, ztąd ta część naj

peawiane być musiato. Stosownie do potrzeb miejscowych własne go sity po

olitycznego składu Rzeczypospolitej wynikające wysoko się wzniosły,

BIBLIOTEKI.

Biblioteki nieobojętnym są dla nauki i światła w narodzie zakładem kiedy mogą być użyteczne. W Polszcze umiano ich ważność cenić.

OD 1650 DO 1750.

Wojny domowe i najazdy obce, pokatne napa-PERIOD I. WZROST RIBLIOTEK REKOPI-

i niszczyły je. Szwedzi wiele ksiąg i cale biblio-teki zabierali. Kiedy nastał wypoczynek to się SMIENNYCH OD 1000 DO 1350. okazalo wielkie bibliotek zanied nly i xiegi wieku owego rękopisma we Francii nb we Włoszech pisane. Benediktini, kameduawnych pozostatych, dawniej tak świe-Jenediktini, kamedu-chowieństwo ich po-i kościelne, liturgii, waselkie wiadowie, spisywania które w zaniedbane biblioteczne ii, dziela obejmujące wszelkie wiadomow teologii, dziela obejmujące wszelkie wiadomośći jako to Boeciusza; dziela prawne, i dziela fikcii w owym czasie wziętość mające, a nieco i starożytnych pisarzów. Z tego rodzaju dziel hibliotek z dziel złe oprawych, kerety ckich, zabajętną było nateuczas liczbą. Zakonnicy i uczeni duchowni mogli z tych dziel korzystać.

Wazakże r. 1703 benediktin Jerzy Jonstoa An glo Saxonus de Castro porzadny wygotował b blioteki lysogórskiéj katalog Koku 1735 cistersi w Wachocku niemniej po rzadny spisywali katalog. NYCH OD 1350 DO 1500. PERIOD V. ożywienie rzeczy biblio-

ložone katalogi. Na Lysa gore i do Sieciecho-

wa nie małą liczbę dziel ogromnych sprowadza-no. Pijarzy, Missiooarze, Bazylianie, dla swo-ich szkół i seminariów sprowadzali dzieła no-

waly swe pamietne z tego względu zostawili imiona. Król

tworzeniu swej biblioteki uprzedzić niedał. V tych bibliotekach piękny dobór wydań staroży

Krakowskiego uniwertytetu biblioteka poje-

adko zuniedbana, z pojeznickich pozostawsz

LICZBA KSIAG W BIBLIOTEKACH.

lewska Stanislawa Augusta - - - - - 20

swiezka Radziwillowska 20

arska w Warszawie.

Nieświczka w 1772, a Zaluskich w 1795 zosta

jący się papier szmaciany ulatwił zaopatryw Józef Jedrzei Zaluski stanowi enoke w biblio

przepisywaczów po zakonneh i w duchowies stwie która foliały przepisywala. Przytoczę ki 1404 do 1407 brat Waclaw Polak milijna i swoję uczysił 1746 publiczną i zamy-1415 do 1449 Klemens ze Slupia, 1422 do 1456 Jan Kauty micchowita,

1427 do 1447 Piotr z Borzykolwy. 1449 do 1477 Stanisław z Wojcicz. 1470 do 1493 Jedrzej ze Stupia. Jeździli Polacy zagranicę a nadewszystko d Włoch i z tamtąd rękopisma przywozili, i tyle n-mieli starożytnych pisarzów cenić co Włosi. Ja-kób z Sienna przywiózł Pliaiusza. Jan Dłuwsze. Ponieważ wowe czasy Francia w autor Tomasz ze Strzepina umierając krakowskim wielkie ze swego zbi historycznemi i szkolnemi. diary poczynił i kilka bibliotek zalożył. Wy-

biblioteki. Pisarze starożytni byli największym w tych zbiorach skarbem. Uczeni teologowie, medycy, filozofowie, historycy, prawnicy, filo-logowie, astrologowie z tych zbiorów kurzystali.

PERIOD III, POMNOŻENIE KSIĘGAMI DRUKO-Skoro druk odkryty został, biblioteki, z reko ki wéj zaluskich biblioteki; 2. rozporządzenie po jezuickiemi; 3. potworzenie biblioteczek szkol kowane: theologiczne, liturkii, prawa kościelu go, prawa rzymskiego, ojców kościola, kazn Taraowskich, Szafranców, Zamojskich, zakonne. akademickie i wszelkie inne nabywające zn

Krakowska uniwersytecka około 2000 volumi chopiamów liczyła, pierwszego wieku druków k a tysięcy i aowszych druków kilka tysięcy: tak evo wieka druków ki kolo roku 1650 około 20000 ksiąg obejmowala. Po kilka tysiecy ksiąg drukowanych i po ki ciechowska. Uniwersytetów Zamejskiego i Wileńskiego bi lioteki doganiały téj liczby. Przy rożnych szkolach były zakładane biblioteki, i zdaje się że były do publicznego t otek publicznych od prywatnych: dla uczonych atoliskłady te naukowe gościane i przystępue

PISARZOW.

1620 Jakóh Janidłowski prawnik dochowny. 1620? Felix i Jan Herbu rtowie Dobromilacy. 1620? Kasper Miaskowski poeta. 1621? Jan Jehacy Kmita poeta. 1623 Filipp Kluwerius geograf budnik, jego grun

kiwania w geografii starożytnej wielkiej by 1625 Hieronum Moskorzewski polemik soc 1626 Segmon Birkowski filozof, medyk. 1626 Sebastian Petrycy, tiomacz Aristoteles 1021 Abraum Browski historia kościelna. 1627 Adam Bursheszbiegly loik, prawnik iceronis 1604. Speculum Saxonum 1602. 29 Saymon Zinorowicz poeta sielankarz

o z najlepszych poetów. Sielanki i nagrobki 1 0. 1681 i wielka liczba poezii łacińskiej uwichcz poety. 1630 ! Jan Kirsztrjn czyli Cerazin prawnik. 1631 Jedrzej Lipski knielerz, histor. Zygmunta II) 1632 Jedrzej Radomina missionarz orientalista. 1653? W ojciech DeBolecki historyk. 1636 Fubian Birkowski nar. 1566 kaznodzieja. 1636 Pukób Zebrowski poeta tłómacz Owidjusza. 1638 Grzegorz Knapski Knapius filolog lexikograf 1635 ? Waler. OTWINOWSKI meta tie 1640 Stanislaw LyBienski biskup plocki, hist

16:0 Maciej Kazimirz Sarbiewski nar. 1593 poets ciński uwieńczony od papieża Urbana VIII. Lechio yrika 1625 sa dla wybornej taciny w Anglii i w Went tezy nic naronową. Za jego przykładem światle zakony do pomno-enia bibliotek swojich gorliwic się brały. W Sieciechowie 1757 w Micchowie 1762 porządne oć rektor uniwersytetu krakowskiego, bronil go etny ch napasci. 1641 Daniel z Chmielnika KLEMENTINUS histor. ko ol, sławian. 1641! Jan Cynerski poeta łaciński.

1641 ? Adam Žydowski prawnik. 1641! Ewerhard Wassemberg historyk. 1645! Hearyk Cheechowski poeta sielski. 1646 Michael St. DZIWOJ alchimik. 1647 Jakob Sobieski historyk. Różni obywatele możni nie mniej też zamilo-

hronica gestorum in Lucopa

1650 ? Jan Libicki poeta. Horaciusza tlómacz 1651! Auron Alexander OLIZAROWILSZ z Inspe

tnych autorów bywał, a najwięcej dzieł francu-skich bistorycznych i belles lettres; nadto dzieł kosztownych przepychu i dawnych narodowych polskich które umieli cenie Chreptowicz, Czarawnik, polityk. 1652 Jan Broscits matematyk. 1654 Szymon Okotski heraldyk. Po skasowaniu jezuitów i no zgonie Zaluskie go 1774 kommissia edukacijna miała wiele do czynienia około bibliotek: 1. utrzymanie narodo-1655 Krausztof OPALIASKI wojewoda noznański. enitsze: Monumenta Sarmatorum inskripcie 1655

nickiemi miała podrosnąc, ale porządkowasie cielkie jej szkody zadawało. Wileńskiego naiwersytetu, byłn nieco w po-

1662 Lukasz OPALINSKI marszal, koron, poeta 1668 i Stanisław SZCZYCIELSKI swego zakonu histo k. Finecia. Aquila benedictina i inne dziela. 1669 Eliasz Downanowicz polityk. 1670 ? Jan GAWINSKI poeta, Siclanki i nagrobki 16 rzauki 1664. Fortuna 1690 i inne

1674 Kuzimierz Wijuk Kosałowicz historyk. 1675 Jan Jonston ur. 1603 naturalista i historyk, zne rozmaite. Wszystkie wielkie i małe w Europie po ielekroć przedrukowywane. 1675 Albert Bobowski, Alibej, lingwistwa a turecki biblia, pisal kilka dzieł w tureckim języki Turcarum liturgia po lacinie. Rikot do swego ństwa Turcckiego od niego wiadomości zasiegał 1675 Stanisław LUBIENIECKI nar. 1623 socinian

is Poloniae 1685, Theatrum cometicum 1668. ewska po lacinie. 1678 Jedrzej Wiozowaty arianin teolog. 16501 Franciszek MENINSKI z Lotaringii, lingwist Thesaurus linguarum orientalium z grammatyką turc ą 1650. 1780. Pisał grammatyki polską, włoską, franc 1681 Joachim Pastoriusz ab Hirtenberg history

ając się po świecie, pisal bardzo wiele. *Hist. reforn*

1655! Maciei Marcian Labowski prawnik Inwenz praw. 687 Christofor Hartknoch historyk, badacz.

1695 Albert Tylkowski fizyk. 1695 ! Jan Schultz badacz, historyk. 1698 Wespusian Kochowski historyk poeta limaktery. Liryki i epigrammata i wiele innych 1699 Andrzej Maximilian Fredro historyk, poli ktyk; jego: Gesta populi Poloni sub Hemico. Moi mailii. Militarium tomus secundus. 1699 Rartlomie Kazimira MALICKI lingwista 699 ! Andrzej Morsztyn tłómacz Kornela

1700 1 Mikolai CHWALKOWSKI polityk. 710 Jan Alan Bardzinski tlómacz Farsalii 11 Andrzei Chruzostom ZALUSKI biskup warn 1717 ! Stanislaw Morsztyn tłómacz Rasina 1720 ! Augustyn Kollozki prawnik: Promptua

lemak Fenelonn. Miejsca wktórych drukarnie się zdawna utrzymywał Gdańsk - Elblag - Toruń - Kraków, - Warsz

wa, — Wilno, — Zamość, — Poznań, — Lwów, — Lublir Leszno, — Kijów, — Poczajów Oprócz tych świeckie drukarnie ukazują się: W Binlyniczach od 1652, - we Wschowie w 1660 w 17 daléj. - w Słucku od 1674. - w Szlichtinkowie w 169 w Morzku 1732. - w Nickwieżu odnowiona 1750.

W Lublinie, - w Wilnie, - w Zolkwi w 1694, 1753. Tartakowie od 17 do 1754 - w Sławucie i indze WKijowie - w Wilnie - w Poczajowie, - w Now

IV. PERIOD ODŽYCIE OD 1750 DO 1795.

staly drukarnie. 1796, 1796 z upadkiem rzeczypospolitéj wiele drukarni

Klasztorne drukarnie trwale. ** Polski i Litwy ukazują wie paulinów w 1693. — w Kaliszu jeznickie od 1650. — w Kijowie pieczarska. — w Krakowie jeznickie od 1650. — w Wilnie ruska od 1525 rwale. — w Pultusku od 1713. — w Pińsku jeznicka od 1729. — w Puczajowie barwale. — w Pultusku od 1713. — w Pińsku jeznicka od 1729. — w Poczajowie barwale. — w Pultusku od 1713. — w Pińsku jeznicka od 1729. — w Poczajowie barwale. — w Puczajowie barwale. w 1713. — w Porsku jeznicka od 1723. — w Poczajowie ba zylianska — w Poznaniu jeznicka od 1651. — w Sandomi rzu jeznicka od 1716. — Supraslu bazylianska od 1713. — w Warszawie pijarska kolo 1693, jeznicka kolo 1700. — w Wilnie jeznicka od 1576, franciszkańska od 1670, pijar-

u od 1572 do 1580, lat 8. — w Rakowie od 1572 do 1638.

Koniecznie odżyło drukarstwo w Polszcze gdy się nar ruska w 1580, 1594. — w Brunsbergu od 1590 do 1690 lat 1589 do 1602. lat 13. — w Brunsbergu od 1590 do 1690 lat 1748 Jedrzej Stanisław Zaluski biskup krakowski spre 1595 do 1647 lat 52. — w Nowym Wereszczinie ruska w 1597. — w Seynach w 1603. — w Kalisznod 1603 do 1635. — Michael Gröff osiadł w Warszawie 1762 i piękoa druka: 1597. — w Seynach w 1603. — w Kalisznod 1603 do 1635. — w Łaszczowie od 1604 do 1640 lat 36. — w Stratiniu ruska w 1604. — w Dermaniu ruska w 1605. 1628. — w Haliczu ruska w 1606. — w Krylowie ruska w 1606. — w Iwie ruska w 1606. — w Krylowie ruska w 1606. — w Iwie ruska w 1611. 1634. — w Dobromilu od 1611 do 1616 lat 8. — w Lubeczu w 1604. — w Dobromilu od 1612 9. — w Lubeczu w Przemynyski njezuicka od 1700 — w Lucku dominikań od 1612 do 1652 lat 40. — w Oszmianie w 1615. — w Potrkowie pijarska 1792. — w Warszawie w Panioweach od 1611 do 1640 lat 29. — w Lubeczu od 1612 do 1652 lat 40. — w Oszmianie w 1615. — w Mohilowie podołskim ruska w 1616. — w Dąbrowie w 1618. — w Jarosławiu od 1618 do 1626 lat 8. — w Poczajowie ruska w 1618 trwale. — w Kijowie ruska w 1619 trweule. — w Kijowie ruska w 1619 trweule. — w Wielkiejnocy w 1625. — w Lablinie od 1622 trwale. — w Wielkiejnocy w 1625. — w Laznie od 1622 trwale. — w Kuyszynie w 1630, w 1.0cku ruska 61628. — w Kutejicu ruska w 1632, 1653. — w 1628, ruska w 1642, 1650. — w Targowicy ruska w 1648. — w 1648. Po skassowaniu jezuitów 1773 ich drukarnie różnego lo Było tedy miejsc 58 w których się drukarnie albo ukasu doznały, niektóre przemieniły panów, inne pozostały

***** od 1590 do 1650 ***** w tych ruskich •••••12 ezuickich drukarń przed 1650 ukazało się kilka.

DRUKARSTWO.

Drukarstwo ważnym jest w świecie naukowym przemy- Wtych wszystkich miejscach drukarń osobnych pokaza em. Od czasu jak wynalezione zostalo odmiany jego i

PERIOD I. WERGSTE OR 1462 DO 1530.

Gdansku Konrad Baun V Krakowie Jan Haller + 1525 od 1500 do 1526.

Maciej Szarffenberg od 1521 do 1547.

o lat 118. Officyn trwalszych grubibula, druk lichy, krzywo i nieszykownie składany, o Krótko trwalych od 1540 do 1590 powstalo 6 zdoby sztycharskie na blasze brzydkie. Lepsi artysci od 1600 do 1610 - 4 sztycharze Polscy wynosili się za granicę i tam zdolnos

Razem wszystkich wtym wieku pokazało się n księgarskiego użietami krajowem zebom saukowym poczęla mnożyć drukarnie po różnyc iastach i miasteczkach Polski i Litwy. Wnet niezgod

nieki w 1579, 1580 obozowy drukarz. - Pic

v Ropkowie w 1570. - w Węgrowie w 1570. ska w 1649. - w Kuścianie w 1648. - w Kiejdanach w 1650. 18 doznaty, mestore practicely proposities, a substantiami rzeczypospolitej.
16 Reeczypospolitej w 1772 ubyło ziem, a zntym i drukarni w Lowiczu 1760 a w Kaliszu w 1782 primasowskie po-

W krótce po wynalezieniu téj sztuki, drukarze w gościnę zdobnego drukowania. Szarffenbergowie młodsi ugania do Polski przybywali. Kraków stał się drukarstwa siedli-skiem. Naprzód drukowano ruskie i lacińskie dzieła. Pol-łkie Wictor zaczął od r. 1522. Od tego czasu Wictor, En-wadzili, wszelako bardzo piękna Wirzbięty drukarnia ragłer, i Szurffenhergowie wiele dziet polskich oglaszali. czej się w gockim piśmie zamilowała. Lazarowska, Pioti Były piękoc Hallera druki, ale wszystkie prawie gockie. kowczyków, naostatek Cezarych, czystemu stojacemu p Wictora i Szarffenhergów piękniejsze i prostszym łaciń-smu lacińskiemu albokursywie dając przewagę, w czystr

Szarffenhere czyli (latrogórski + 1545 od 1543 do 15 PERIOD II. BOZKWITNIENIA OD 1550 DO 1650.

kowemi. Dlatego Gdańskie druki w niczem belgickim ni Znamienitsi drukarze i drukarnie w Krakowie.

Izank z Prosticz od 1550 do 1610 i dalej trwająca drukarnia hebrajsku. — Stanisław Szarffenberg od 1549 do z tego Krakowa, który nie samemu Gdańskowi pierwszer

loveh drokarzy lub możnych panów i samych biskupó fundowanych. W takich przedsięwzięciach niektorzy din-kurze przenosili się z miejsca na miejsce, z tych znamieúlsi hylt. Daniel z Eęczycy od 1559 do 1600 przez lat 41. — Alc-vy Rodecki od 1570 do 1688 przez lat 60. — Jan Kartzan Wieliczki od 1574 do 1620 przez lat 46. — Walenty Eap-

Drukarnie po różnych miejscach Polski i Litwy ukazu się tym porządkiem. Naprzód przedrokiem 1550. W Królewcu od 1524 trwale, - w Wilnieruska od 152 trwale. — w Gdańsku od 1528 trwale. — w 1533 do 1540. — w Poznaniu od 1539 trwale.

iwia- do 1650 poltorasta rożnie trwalych, oglądal w Polszcze Był to ze wszech względów świetny dla drukarstwa pol-

sper Hochfeder od 1503 do 1505. — Wolfgang Lers od lacinsko polskim niezrównały. 1512 do 1537. — Florian Ungler + 1537 od 1511 do 1552. Hieronim Wictor + 1546 od 1518 do 1550. — Marek PERIOD III. PODUPADNII

Wtym wieku najświetniej stało drukarstwo. Rozwinęlo okolica Pruska świetność drukarstwa Polskiego utrzymy ię po całym kraju, zawsze jednak Kraków był głównym wala czas niemały, ożywiona zwiąskiem swojim z druka iedliakiem i wzorem piękności druku oraz i poprawności, skiemi zakładami w Belgium i miejscowemi pracami na

sama neorojsku. — stantant Statistick od 1549 do stantantik stantantik sama metrojsku. — Mikolný Szarffenberg + 1606 od 1549 do stantantik sama stantantik sam 1 103. — Szedelów od 1620 do 1707 lat 87. — Cezarów od nym zakonnym drukarniom, które w swojim przedmioc

religijne większą stały się do tego pobudką. Biskupi wszelkiemi sposobami zapobiegali szerzeniu się herezii: a różnowiercy po różuych miejscach od wpływu biskupie-go uchylonych, swe zakłady tworzyli. Powstawnto tedy nalo po Litwie i Polszcze drukarni nakladem przemy-

Kmita od 1591 do 1639 przez lat 48. — Melchior Nering od 1577 do 1594 przez lat 17. — Jan Rossowski od 1620 do 1632 przez lat 15. — Jan Szeliga od 1605 do 1632 p. l. 27. Radziwillowie, Chodkiewiczowie, Ostrogski, Gorka,

We Lwowie ruska 1550 trwale. — w Elblagu od 1556 trwale. — w Pinczowie od 1556 do 1561, — w Szamotulach w 1558. — w Brześciu litewskim w 1559, 1566. — w Lublinie kydowskie od 1559 trwale. — w Kozmiuku w 1561. — w kilka ruskich cerkiewnych, kolo dwulziestu zakonnych, a w 1562. — w Kozmiuku w 1561. — w kolo dwulziestu zakonnych, a w riczwieżnod 1563 do 1609 lat56. — w Nieświeżu ruska w 1562. — w Łowiczu w 1666. — w Zabłudowie ruska 1568. W Toruniu od 1569 trwale. — w Białej pruskiej w 1570. — w Lucławiesch w 1570. — w Łasku w 1570 do 1583. lat 13. w Ropkowie w 1570. — w Wegrowie w 1570. — Grodzi-roboty. lat 66. — w Wilnie od 1576 trecale. — w Warszawie od 1578 trwale. — w Lwowie od 1578 trwale. — w Ostrogu ruska w 1580. 1594. — w Malborgu w 1587. — w Rydzo od swoje dzieci oddawali do szkól i do uniwersytetu; gorliwi kaplani zakladaniem wiejskich szkolek, popęd ten ku oświacie ulalwiali, i niejeden z wiesniaków świetnie w naukowym występowal zawodzie, niejeden z nich najwyżasych w duchowieństwie dochodził zaszczytów, lecz ścieśniająca się stanu tego swobeda poczynała umniejszać liczbę do nouk biorących się, a zbieg okoliczności wiodąc zczasem Polskę do upadku, i jej poczeiwych rolników nieoszcządził. Stanten saméj tyłko poświęcony roli przez jej pracowitą i starannąm-prawę, pol Europy żywił i całą Polskę utrzymywał. W Polszcze oprócz krajowców, byli przychodni mieszkańce. Tatarzy, Ormianie i Niemcy w miastach najwięcej w różnych stronach rzeczypospolitej zamieszkali, w miarę swojej zamożności i przysług krajowi uczynionych do szlachertwa przypuszczani, pomimo odcienia pewnej rozmaitości prędko i łanionych do szlachertwa przypuszczani. Najliczniej rozprzestrzenieni w ciąglem odosobnieniu swoim żydzi, naród w narodzie stanowili. Oni w wieku 1617m powaga praw zabespieniu swoim żydzi, naród w narodzie stanowili. Oni w wieku 1617m powaga praw zabespieniu swoim żydzi, naród w narodzie stanowili. Oni w wieku 1617m powaga praw zabespieniu m utrzymywać pozwolonu. Hawili się uprawą dzierżonych przez siebie gruntów, czeni w Polszcze zloty wiek mieli dla siebie; nietylko szkoly ibóżnice lecz nawet osobne sądy im utrzymywać pozwolono. Hawili się uprawą dzierżonych przez siebie gruntów, rzemiosłami i handlem, a uczeńsi astrologii i medycynie poswięcając się, swym wpływem opiekę rządu i możnych swemu pokoleniu zdpewnioli.

Ten period pultora wieku obejmujący był periodem pomyślności i chwaly; lubo i on przy właściwej ludzkim pokoleniom słabosci niemógł być bez usterków, czynny jednak handel ożywiony przemysł, minsta i wsi zaludujone, umiątkowana polityka narodu i chwalo wojenna wodzów jego i wojsko, nadto okazały Przedstawiają obraz, żeby te małe plamki miały warodni jego wstości wimować. Wiek wprawdzio tylko 18ty może się szczycie w zw

skiego period. Szczegolniej w Krakowie gdzie Wictor Szarffenbergowie starsi utorowali drogę do pięknego i n ści druku, w dobroci papieru, w pogodućm i przyjer Drukarze i ich officyny.

Drukarze i ich officyny.

W Krahowie Ginter Zasner 1465. — Swiętopeł Fiol Krakowa wiodły. Prześliczne niektóre choć gockie. Kr

1690? Stanisław Solski dziela jego Geometra 16 Domowe prześladowania, cieżkie kleski które kraj przy cisnely powywracały liczne naukowe zakłady i odejmowa ły środki do ich podźwigaienia lub godnego utrzymania Równie Polskie jak i Ruskiedrukarnie nikły. Jedaatylk

Telemak Fenelonn.
1732 § Stanisław Kożuchowski prawnik. Zbiór pr.
1737 Gabryeł Rzączyński naturalista.
1741 Ernest Jablonowski teolog dyssydent.
1743 Kasper Niksiecki genealogista.
1743 ? Jerzy Piotr Roueltz, historyk badacz.
1743 Antonina Nibmierzycowa poetka.
1750 Urszuliu z B isniow. Radziwiełowa dramma.
1755 2 Władysłam Lienenski wydał gengrafia. 1755 ? Władysław Lubienski wydal geografią.

1757 Benedykt Woronowski lexycograf. 1760 Elzbieta z Kowalskich Druzbacka poetka. 1760 Maciej Dogiel zbieracz: codex diploma. 1762 ? Stanisław Józef Duńczewski beraldyk, p wydawca kalendarzów. 1763? Jan Bielski wydał widok królestwa Polskiego 1766 Stanisław Kleczewski poznaje język polski. 166 Stanisław LESZCZYNSKI król nar. 1677 philosophe bienfaisant. Glos wolny szlachcica. 773 Stanisław Konarski nar. 1700 polityk, podaw

odz, Siewie. w 1678 - w Czernicho.-w Suprasl. od 1713.

irmates. 1778 Szymon Czechowicz malarz. vdal wiele dziel poetyckich i politycznych, pisał tro edic, z dziejów ojczystych, tłomuczył psalmy. 1780? Ignacy Włodek estetyk. 1780 Anna Nakhurtowa tłomo. Diabel kulawy. 780 Abraham TROTZ lexycogtal 183 Antoni Poptawski moralista 1183 Andrzej USTRZYCKI matematyk. 1786 Jan Daniel JANOCKI hibliograf. 1786 Piotr SWILKOWSKI budowniczy.

1788 XZua Samut SZKOWA Homa: Hinbin F. o If ilhelm KALINSKI kaznodzicja. 90 ? Felix Losko hadaez historyk. 1790 Franciszek Bohomotek komik prze sal iinne dziela wydawał. 791 Wincenty SKRZLTUSKI wydał prawo polic Franciszek MAKULSKI i wielu innych przez rameter pamietnemi się stali. 1793 Igaacy Luskina gazeciarz. 1793 Narburt Janhowski historia angielska.

193 Karol WiRwicz geograf. 1791 Tadousz Nowaczynski grammatyk. 1791 Jakob Jasinski poeta. 1796 Krysztof Klik naturalista, dziela wsz 196 Joseph Naruszewicz nar. 1733 biskup smoleński 796 Enifuni MINASOWICZ poeta tloma 1799 Wacław Rzewi ski milosnik nauk, znawca języ-

(Dokończenie un nustępnej Tahlicy)

POCZET ZNAMIENITSZYCH RYS DZIEJOW OSWIATY I LITERATURY

PERIOD HIG OD 1500 DO 1650, WHEN ZYGHINTOW. Oswinta rozkwitla.

Jesteśmy w latach o których bez czci i uwielbienia wspomnieć się nie

Jestesmy w tarach o ktorych bez czei i uwiebienia wspomnieć się nie odzi, w latach najwyższych swobod, zakwitlej pomyslności, i szeroko uposzechnionej oświaty w Polsce; jestesmy w wieku Zygmuntów. Wowczas o, mysł z całą godnością niepodległego latu w krainę szczytnych wyobrażeń miesionn, i w usterkach nawet swoich dla szlachetuości pobudek szanowana, hwalebnym i gorliwym usilnościom w glosie pospolitego mniemania, w podasku wolnych spólobywateli, nieskalany zapewniała wieniec. Niewolnicze obudki nietlumiły szlachetnych miesień, a prawda, otwartość i prostota, syrażały się isk symienie i włacine w inkerienie. vyrażały się jak sumienie i własciwe wiekowi nezucia doradzały. Czyste o i dobroczynne słońce, tak jasnie, tak zbawiennie od samego wschodu orzyswiecające, posród churr jego zasedod zasepiających, niemniej swoim daskiem uderza. Zapał i dążność lu oświacie wieku 15go ważnemi odkrybłaskiem uderza. Zapol i dążność ku oświacie wieku 15go waznemi odkry-ciami uwieńczone, przekazały 15mu wiekowi młodzieńcze życie pod najpo-myslniejszą wróżba. W tym wieku upowszechniony druk, na wszystkie stro-ny wczbrane morze nowych wyobrażeń rozlewał, i zbawiennem działaniem użyznienie najpustszych niw ulatwiał. Swietny ten wiek otwierają pamietne imiona Krzyckiego, Dantyszka, Janickiego, Zaborowskiego, Jaskiera, Ła-skiego, Opeciz, Skoryny, Glabera i Wrobla, Macieja z Miechowa i Wapow-zkiego, Szwonna z Ławicza i Falimiena a przed innemi Marcina z Olkusza skiego, Opeciz, Skoryny, Clabera i Wrobla, Macieja z Miechowa i Wapowskiego, Szymona z Łowicza i Falimiena, a przed innemi Marcina z Olkusza Kopernika. Pierwszy od Rzymskiego dworu zapytywany o racobułę czasu, swojemi objaśnieniani do poprawicnia kalendarza w chrześcjaństwie się przyczynił. Drugi zawiozł do stolicy chrzescjańskiej do Rzymu, swoje nowe o porządku świata odkrycia. Zdumiał się i ulakł zuchwalego i udowolnionego pomysłu chrześcjański zachod, Polska czciła swego nadzwyczajnego zomka nauke i ceniusz, uniwersytet Kralowski cięszy, żeją poznieża skory i pielegnował w gronie swojem uwielbicieli jego. Był to owoc zaszczepionych wyższych przez uniwcrsytet Krakowski nauk, których i w dalszym czasie głównem siedliskiem objawią się Kraków. On jest ogniskicm z którego szybko po Polsce rozbiega się oświatą. Jego uniwersytet nieprzestaje w żywyt rozwijać się blasku. Najważniejsze katedry z pożytkiem od krajoweów zaj niowane, slawę im jednały u postronnych. Tu ukształceni nauczyciele roz biegali się po różnych okolicach kroju, uieznane dotąd myśli i wyobraże nia opowszechniając. Ztąd, wyższy polor i obyczaj dworski udziel narodowi, w pływem swoim jego obyczaje łagodził. Tu osiadali biegli dri karze, zwabieni naukową stolicy sławą; a ich sztuka wszybkim i wielora-kim postępie, dogadzając i budząc dążenie wieku, coraz czynniejszém obja-wiała się życiem. Obrządek Ruski i narodowość Wegier, do Krakowa się udawały dla onbicia pierwszych swych druków. Kraków wysylał od siebie wiają się w kraju nowe naukowe zaklady, i szkoły niemniej skutecznie do oublicznych usposabiające usług; lecz opzócz tego różnowiercy mają swoje osobne szkoły, które więcej wieku wsród wzajemnego spółzawodnictwa zerząc, stopniowo pod przeważnościa Jezuickiego wpływu upadaly. Za n Jezuicki w tych własnie latach dla obrony katolickiego kościoła prze ciwko szerzącemu się kacerstwu postanowiony, dwory panujących, możnych, i nanki pod swoje panowanie zagarnąwszy, w zadziwiającej się potędze roz winął. Stefan Batory jego byt w Polsce ustalił, założoną przez siebie dla Litwy akademją królewską, jego powierzając przewodnictwo, zaś Zygmunt III nieograniczonem ku zakonowi przywiązaniem a prywatne osoby hojnemi tur-lacjami zupelną mu przewagę w narodzie zapewnił. Trudno jest w tym neryodzie ominąć imion meżów którzy z rzadką wspanialością domy swoje i dostatki dla uczonych krajowców i cudzoziemców otwierając, wszelkiemi siłami do pomnożenia dobra publicznego się przykladali. Pod ich okiem mienitsze: Monumenta Sarmatorum inskripcie 1655. De rebus Sigismundi I. 1616. Polonia 1632 wiele wydań wjęzyku polskim 1765. Institutorum rei militaris libri I III. 1640. Reformacia obycznjów Polskich 16 vojene i rycerskie ukształcenie. W ówczenych pisarzach świadcetwa togenne i rycerskie ukształcenie. W ówczenych jak rzadkie w dalszych czasach imiona. Jan Tarnowski sławny wojowniki, dobry autor, syn ojczyny cnotliwy czynnie uczonemi się zajmował. Jan Lubrański biskup Poznański zaloży ciela świadczy. Wielki w narodzie i sławny u postronnych Jan Zamojski przy ordynacji sław II. 1631. Legacia Zbaraskiego 1621. Władysław I. 1660! Kanisław Koberzycki historyk.
1660! Wawrzyniec Rudawski historyk.
1660! Wawrzyniec Rudawski historyk.
1660! Mawrzyniec Rudawski historyk.
1660! Mawrzyniec Rudawski historyk.
1662! Hiacynt Prusz(z historyk.
1662! Hiacynt Prusz(z historyk.
1662! Lukasz Opalisski marszał, koron. poeta filozof.

Tomicki biskup Krakowski w prawie i wszelkich noukach biegły, starał się łzoziemcow i ożywiati najważniejsze grukarskie przeusigwzięcia. Pod Fomicki biskup Krakowski w prawie i wszelkich naukach biegły, starał si o npowszecholanie greckiego i hebrajskiego języka, i wielu do zawodu nau kowego i wydawania dziel znakomitszych swoją opieką zachęcał. Maciejows ski tak trafnie w dworzaniaje Górnickiego skreslony, Padniewski, Tęczyń ski i wielu innych znakomitych tego wieku mężów, przykładali i staraniem swoim powszechny ku oświacie poped pomnażali, Swietność tworu, swobody krajowe i widoki zysku ściągały do Polski 673 Jan Jonston ur. 1603 naturalista i historyk. The universale historiæ naturalista i historyk, The universale historiæ naturalis 1650, 1657, 1718. przynosili. Kzeczpospolita była dla wszystkich bez względu na mniemanie enic goscinna. Jedni z przybylców otaczali dwor, inr cisneli się pod opiekę możnych, a najwieksza część zajmojąc się różnemi rzemiosłami i handlem, ludność miejską pomnażała. Szczególnie z ujarzmio-nych Włoch niedlawno bedących kultury naukowéj jedyném sieddiskiem, przybywają do Polski i ci co stracili niepodległość swej ojczyzny, i ci co za polityczne lub religijne mniemania przesładowani byli, i ci których Bona za sobą w licznej czeredzie ściągala, artyści rożnego rodzaju. Z pięknego stanowiska byla znana uczonemu światu ówczesna Polska, nie jeden mniemał że po Włochach pierwsi są w świecie nauk i poloru Polacy. Z Włochami Belgija, a pozniej z Francja i Niemcami Polacy uczeni ciagle i ścisl utrzymywali stosunki, (z Erazmem Roterdamczykiem, z Murotem i innymi Upowszechnione podróże doskonaliły młodzież Polską w naukach po celnić szych uniwersytetach, i kształciły w sztuce wojenućj pod okiem najbieglejszyc swego wieku wodzów. Owego czasu szczególnie jeśniały nauki filologiczno znajomość starożytnych oświecała i uzacniała świat. W swoich to podr żach Polacy umieli na slawę wysoko oświeconych zaslużyć, śwoją znajomo ścią swinta, języków i filologji. Nierzadko jest wtym wieku ze wstawiono i za granica w różnych zawodach imionami naszych ziomków spotyka mi za granica, w roznych zawodach imionanii naszych ziomkow spotykac. Tarnowski towarzyszył rozmaitym w Hiszpanii wyprawom. Arcisewski z chwalą Holenderskiej flocie przewodził. Zamojski w Padwie rektorował. Niegoszewski w Wenecji wielą językami improwizował. Na kapitolu w Rzymie uwieńczono z łacińskiej poezji Polaków. Drukowane za granicą przekłady greckich autorów na łaciński język Strusia, Howskiego, Warszewickiego, a pisarze polscy pisząc po łacinie odznaczali się wybornością swojej laciny. Lecz i sama Polska niemałe z tego zbierala owoce. Z greckiego urzetłumaczone było na polski jezyk Celes, niektore kawalki Plutarcha. Plaprzetlumaczone było na polski język Cebes, niektore kawalki Plutarcha, Pl 1657 Christofor Hartknoch historyk, badacz. 1657 Christofor Hartknoch historyk, badacz. 1657 Jan Hewellts, astronom w Gdańsku mial swoję drukarnią, swoję obserwator., wydawał wielkie dzieta. tłumaczyli różnych starożytnych Rzymskich historykow. Wszyscy prawi przez Kochanowskiego, Jedrzeja Otfinowskiego, Zebrowskiego i inaych wie nie, mniéj więcéj szczęśliwie potłumaczeni zostali. Jan Mączyński i Grze gorz Krupski w lexykografii pracowali. Wreszcie tyle się filologji i staro żytnościom poświęcali Polacy, ile im było potrzeba aby się stać dobrem pisarzami, bo glebokie prace Klawjusza w Gdańsku, które mu z jednoly Et opejską sławę, były wypadkiem niemieckiego uksztalcenia i bardziej do mieckiej liczą się literatury. Języki łaciński i polski zdawały się walczyć z sobą o pierwszeńst w narodzie, a w oczoném lub urzędowém pismiennictwie, w potocznej mowie ten lub ów z kolej przeważał. I lubo z czasem polski wysokiej dochodzi wietności, łaciński jednak nieprzestaje mieć pierwszą powagę; on ulatwi tosunki z uczoną Europą, na wzór jego kształci się polski język, on jest ęzykiem kościoła katolickiego. Mowa potoczna, badź polska, badź łacińst jest czysta. Polska proza dojrzała, poezja kształci się, proza i poezja ia cińska wpolskich pisarzach doskonata. Ruski jezyk mało co przedtem v Litwie i na Rusi powszechny prawie w pływowi jezyka polskiego ulega przestaje być dla Litwy urzędowym językiem; jednak znaczna część szlach ty Litewskiej nim do czasów najpożniejszych mowi, duchowieństwo Rusl nim pisze, on jest dypłomatycznym sciany wschodniej jezykiem, dopóki di alekt moskiewski nieprzeważył, gdy tymczasem ku Zaporożu i Ukrainie ca alekt moskiewski nie przeważył, gdy tymczasem ku Zaporożu i Ukrainie c te wyrazy i wyrażenia polskie przyjmując kształci jezyk Malo-Rossyjsi Część północno-zachodnia Litwy ma swoj wcale osobny język i własne u božne drukowane Xiažki. Niemieckim jezykiem mowią świeżo osiedli niem cy, żydzi i całe miasta Pruskie, w ktorych jednak pomimo ciąglych ban wych i religijnych stosunków pismiennictwo niemieckie stanowczej jes e nieotrzymało przewagi. e meotrzymało przewagi. Poczja w Polsce najpierwiej występnie Cacińska w niej to Janicki, Krzyc , Sarbiewski europejską sobie zapewnili sławę. Klonowicz (*Acernus* dzielo *victoria deorum* nie tylko dobroci języka , powadze bobatyrskiege ersza zadosyć uczynił; ale i w układzie poematu-niepospolite ma-zalety rócz tego Szymonowicz, Kochanowski , Bielski i wielu innych , gładko cknie łacińskim wierszem pisali. Z kształcenia filologicznych nauk wyni a właściwa poczja polska, niemogla mieć prawdziwie narodowej cechy Wówczesnej naszej poczji panuje świat starożytny, z całą swoją moralną i religijną obyczajowością. I być inaczej niemogło. Kiedy miłość rycerska i awanturnicze przedsięwzięcia po innych Europy krajach nastrajaty trubudurów, miastrelów lub minesyngierów lutnic, wteuczas Polak republikania w Grekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich, w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich, w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich, w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów swoich w rozekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idenlów i Rzymianach itych od nich przybranych ksztaltach, poważnie lub tkliwie, ostro l soło, jakkolwiek surowym, znacznie już jednak udoskonalonym spiewa ykiem. Więc muza polska dla możnych i uczonych strojna, ze swego wakteru nicznozumiałą była dla większej części nakodu. Rej pierwszy w poezji polskiej się odezwał, lecz rzeczywiste jej utworzenie Janowi K annowskiemu należy. On pierwszy w bardziej ukształconym zanucił języ a, który przez dwa wieki w rymach jego następcow wyżej się nie posuną isoł w różnych rodzajach, lecz tam najpowabniejszy gdzie jako ojciec, oby (watel i wieśniak, śpiewał idac za czystém swojego serca natchnienien wtenezas to dusze w wyższą uroczystą unosi krainę, i ożywiony właściwym 713 Stanisław Konarski nar. 1700 polityk, pologog, zne dziela jego zmierzały do naprawy smaku i obale-przesadow. Uskutecznym rad sposobie 1740. De przesadow. Uskutecznym rad sposobie 1740. De pologogia eloquentine ciris 341. Institutiones ora-powolanym się sądził. Po nim idzie szereg nie tyle swietnych wprawdzie em udandis etoquentine vits (41. Institutiones arti-torine 1767- Listy przyjucielskie 1733. Elegie. Lyry-ku, i wiele innych. 1771- Jözef Andrzej Zas. Uskt biskup kijowski nr. 1701 bibliograf, ogromnicjsze jego prace najwięcej w rękopi-nalem był przyjety. Szymonowicz w słodkim i lagodnym rymie powaby i uczucia wiejskiego życia nucil; równie zdolny, mniej naturalny w tym zaw smie pozostaty. 1774 Gottfried Lenghich wydał hist Polon, hist. dzie Zimorowicz piękue pisał sielanki, szkoda tylko że uciechy Ruskich russia. Jus publ. regni Pol.
1776 Josef Alexander Jarkonowski wojewoda Noworodzki. Kilkanascie dzieł wydał: Heraldika Tabula to posaczaj karcił i wyszydzał Klonowicz, zionków do poprawy poworodzki. Kilkanascie dzieł wydał: Heraldika Tabula to posaczaj karcił i wyszydzał Klonowicz, zionków do poprawy poworodzki. Kilkanascie dzieł wydał: Heraldika Tabula to posaczaj karcił i wytwornością, Grocholski oblitością i słodyczą, Miawski i Rybiński wiernem i żywem malownictwem ozdobni godnie wiek encji zapal ostygl, i za światlem najgorliwiej obstający Polacy umiej ci pole zaniedbywali Medycyna, uczone prawo Rzymskie, astronomi tności pole zaniedbywali Medycyna, uczone prawo Rzymskie, astrononya, mauki przyrodzone, filozofia, matematyka tyle byly uprawiane czyli poznawane ile tego poteczna wymagada potrzeba. Dla tego piękne są do wspomnienia w medycynie imiona Strusia, Olcha; w alchimji Sędziwoja; w matematyce Broścjana i innych, w loice Bursiusza, w taktyce Siemionowicza, imiona które równie w Polsce, jak i u obcych wziętość miały i zasłużoną uzyskały chwałę, ale to byly male światelka od niechcenia na polu naukowem zapalone. W słady Falimiona wstępując, na sposób włoskich zielników pisali zielniki jako zbiór medycznych i historji naturalnéj wiadomo-za spiącyński Siegosik na końcu Syreniusz ogranum zwieza swoja odial 1756 Piotr Swiskowski budowniczy.
1757 Tomast Kajetam Wegierski nar. 1755 poeta, pona żartobliwe Organy
1751? Jozef Mikoska, statysta podrożował do Turek
1751? Jozef Mikoska, statysta podrożował do Turek
1751? Jozef Mikoska, statysta podrożował do Turek
1758 Yżne Samot szkowa (Ioma: Housia Falmont.
1758 Yżne Samot szkowa (Ioma: Housia Falmont.) Naplyw cudzoziemców, różnych nauk, wiadomości i wyobrażeń, ora łuch wieku rozniecił poróżnienie w kościele polskim. Interes świecki wyobrażnio duchowne raz poruszone wreligji, wędzidła praw dotychczasc ayeb zrzuciwszy, niepredko nowe stanowisko znalazły; stad niezliczona 1 maitosć sekt, które wszędzie starannie niszczone i przesładowane, w Polsce pod tarcza krajowych swobod przytułku i brzpieczeństwo nalazły. Przez wpływ niemieckiego jezyka nojwczesniej polutrazdy Ptusy i Kurladja, a w Polsce od polowy XVI. wieku, wielka czynność rożnych nowatorów i w

> dyssydentow i zostawiły krwawe z Dysunja Ruska pojątrzenie. Skladal, Kacol Szamon Dayezer

religji różniących się, Mikołaja Olesnickiego, Jędrzeja Gorki, Ostrorogów Jana Laskiego, Jakuba Przyłuskiego, Marcina Kronickiego. Orzechowskiego Jana Trzecińskiego, Liczmaniana, Wojewódki, Reją Myszkowskich, Adziwił łów, Modrzewskiego; ludzi nie bez wielkich nauk i z niemalemi talentam

biskupi Maciejowski, Dzierzgowski, Zehrzydowski, Hozjusz. Ale ich star

nia niezdolały wstrzymac powszechnego wylewu, swobodne rożnowierstwo w kościele stalo się basiem wolności Rzeczypospolitej. Rospusta otworzyla przystęp ariańskim rezonowaniom. Socynowie, Ochin. Alciat. Blandruta, Sta-

ises krzewili po kraju swa nauke. Odmetem wyobrażeń zdumione duc

wieństwo w strzymało na chwilę opor, zostawiło pole do sporów poróżnio-nym wwierzę, zostawiło rożnym dyssydentom przesladowanie arjanizmu Zwady dyssydentów, poniżanie mieszczan przez szlachtę, ponowiona Rzymske

atolickiero duchowicustwa usilność, gorliwe Jezuitów działania, pognebil

rozszeszyła po kruju rozmaitą nową naukę. Wieksza część miast i zamożnej szlachty w Wielkopolsce i w wyższych częściach mafej polski, rozmażcie rozgatęzioną reforme wygnawia, gdy Litwa z Rusią rozdwojeniem o brządku Ruskiego szarpaną były. Obstawali gorliwie przy dawnym obyczaju

OBRAZ

HISTORYI POLSKIEJI WIELKIEGO XIESTWA LITEWSKIEGO SKRESLONY PRZEZ LEOPOLDA SAWASZKIEWICZA r. 1828.

Wiadomość historyi krajowej najpierwszym powinna bydz celem nauki każdego obywatela. KRASICKI w Doświad.

Op zachodnich brzegów morza Baltyckiego i zatoki Weneckiej aż do krańców Euroj schodnio-pólnocnéj, wgluchéj nocy starożytnosci zasiedli bitni Ślawianie, pod innemi na-wiskami równie Grekom jak Rzymianom znani. Przed wieki pod Berebistem, Decebalem innymi wodzami, stawili czoło nietylko dzikim napastującym siebie narodom, lecz samym awet Rzymianom: pod Boxem walczyli z przeważnymi Ostrogotami, pod Samonem i Świę-ppelkiem oparli się Frankom, Awarom i Niemcom; pod tymiż naczelnikami tworzyli pańnawet Rzymianom: pod Boxem walczyli z przeważnymi Ostrogotami, pod Samonem i Świętopelkiem oparli się Frankom, Awarom i Niemcom; pod tymiż naczelnikami tworzyli państwa rozciągle i potężne, zawsze jednak chwilowy byt mające. Na mnogie podzieleni szczepy, długie wieki rozsypani i niezależni jedni od drugich, zczasem wiążąc się ściślej stosunkami politycznemi, zlewali się w ogóniejsze narody, pewniejsze i stalsze państwa. W prostocie obyczajów i nieograniczonej swobodzie żyjący wyznawali jednego Boga, a w mitologii swojej niepokazują bogactwa wyobrażni właściwego innym narodom. Rozliczne ludy stosownie do swego położenia, nosily nazwiska i życie swe wiodły: przebywających po lasach i górach surowszy był obyczaj; w rozproszonych na równinach chatach, lub w licznych osadach zagnieżdzonych, lagodniejszy, okrzeszańszy i więcej towarzyski. Zkadkolwiek zaś, zlasów, z gór, czy równin, gdy obrona rodzinnych grobów, z rzucenie jarzan, lub korzystna napaśe powołały Sławian do boju, odetchnęły ich piersi nieustraszona odwagą i całą dzielność okazały. Też same przymioty były udziałem Chrobatów czepiających się po niebotycznych karpatach, równie jak Lechitów na płaszczyznach koło Wisłanskich szeroko rozlożonych. Miasta: Gniezno, Poznań, Kruszwicę i inne założyli na nizinach swoich Lechici; między nimi Polanie, Pomorzanie, Mazury, Łyczycanie główniejsze stanowią ludy, Kujawianie z Polanami ściślej się kojarzą, i tak pierwsze narodu Polskiego nasiona wschodzić i rozrastać olanami ściślej się kojarzą, i tak pierwsze narodu Polskiego nasiona wschodzić i rozra

zaczejy.

Od brzegów znowu Baltyku aż do granic siedziby Sławian, kryly się inne wcale ludy, zjednej strony poglądające na ujście Wisly, z drugiej na odnogę Finlandzką. Były ich dwa oddziały: Czuchońcy czyli Liwońcy, i pobratymcze sobie narody: Łotwaków, Kuronów, Prusaków, Litwy i Zmujdzi, Sudawów czyli Jadzwingów. Gubi się oko w wyśledzeniu pochodzenia i czasu ich osiadłości w tych stronach. Za ziotych czasów Rzymu okolice te były już zamieszkałe. Podobieństwo do prawdy wsparte na języku, zrodziło wniosek, że waleczni Herulowie, którzy podbili Rzym pod Odoakrem, a sami rozbiej przez Longobardów, rozproszyli się no świecie. maja bydź przodkami Litwy: wszakże te wywody, jakkolwiek pozorne, banie po świecie, mają bydź przodkami Litwy: wszakże te wywody, jakolwiek pozorne, ba-lacz historyi krajowej podaje w podejrzenie. Co bądź, Litwa, Zmujdź, Prusacy i ich po-poratymcy długo żyli bliżej przyrodzenia, w puszczach i jaskiniach podziemnych; drugie Her-culesy okrywali się skurami najdzikszego zwierza, któremu tak byli straszni jak później nasiadom. Najdawniejsze miasta w tych okolicach: Romowe na Zmujdzi, Jurborg nad Nie-nnem, Kowno, Wilkomierz, Dziewałłów, Kiernów, pierwsze towarzyskie tych łudów przy-pominaja stosunki.

ominają stosunki. Z tych punktów historycznego świtu dla Polski, a nieco później dla Litwy, puścić się ypada w nader daleką i pracowitą wędrówkę, ażeby żyć niejako w ciągu tysiąca przeszło at wewnątrz tych obudwu krajów i zajrzeć do stron ościennych, w niknąć wtajnie duszy vwiajacej wzrost narodów, ponurzyć się do glebi dzialania, dla dojścia przyczynich upac ozywiającej wzrost narodow, pomurzyc się do giębi działania, dla dojscia przyczyn ich upad-ku. Przedstawią się tam rozmaite obrazy, świetne i oplakane, zwłaszcza wewnętrzny stan Polski i Litwy, co właśnie stanowi najgłówniejszy widok w dziejach każdego narodu. Dzieje Polskie same przez się na cztery dziela się części, czyli okresy, to jest: po-dlug ducha zdarzeń pod czterma niejako odmicniemi postaciami występuje narod na scenę świata. Z początku wojenny wcharakterze zaczepnym, garnie do siebie wiele kraini ziem, podzielony na kilka księstw staje nad przepaścią zguby — wzrasta potém i zakwita najpię-kniej — na koniec coraz wyraźniej pochyła się do upadku. W jakiejkolwiek atoli występu-je zmianie, zawsze ma jedyną sobie barwę, dobitny wyraz godności i lagodności charakteru, którym się żaden naród niepochłubi. Co do Litwy, przycisniona od Chrześcian z pogańskim ścina się entuzyazmem; wzrosła do szczytu wielkości i urządzona w państwo feudalne, przekniona zostaje duchem rycerstwa srzedniego wieku; stawszy się chrześciańskim narodem zatargach i emulacii sklaniając się do jedności z Polską w jedną zrasta rzeczpospolitę. – d czasu dopiero dopelnionej Unii, dwa bratnie narody podobnychże losów doznając legly tzem pod fatalnemi ciosami.

I. POLSKA ZABORCZA ROKU 860 - 1139.

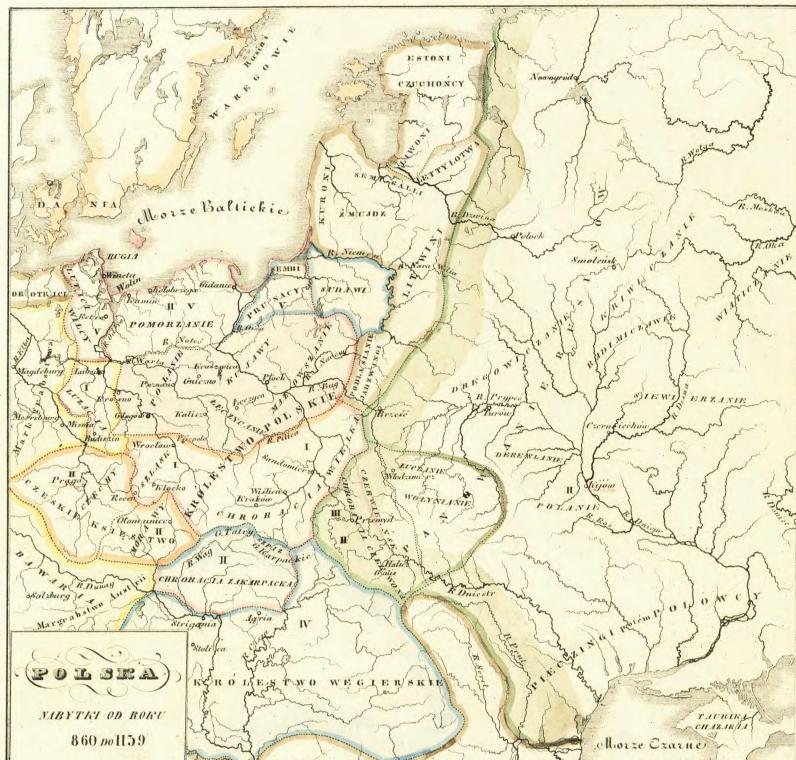
Zbieg rozmaitych przyczyn wpływał do rozszerzenia granic Polski z jednego ogniska Zbieg rozmaitych przyczyn wpływał do rozszerzenia granie Polski z jednego ogniska wkolo szerzącej stopniami swa potegę duch wojenny dawał pierwszeństwo meżniejszemu ludowi, podobleństwo charakteru i jedność pochodzenia okolicznych płemion z postępem czasu z rodziły potrzebę wiązania się w pojedyńcze ciało, królowie potrafili polączyć przyciągające ię cząstki w jedno państwo, waleczna ich dłoń reszty dokonała, potrafila rozprzestrzeniać woje posiadłości, szerzyć moc i postrach imienia Polskiego w ościenne okolice. Stąd widziny przeciąg trzech blisko wieków wystawujący w ogóle Polskę podbijającą, jaką nigdy pózniej nie była, tron dziedziezny Piastów, władzę królewską samowolną, którą zwolna podkowywać zaczyna wpływ możnych. W początkach zaraz Polanie czyli Polacy podbili znaczną iczbę ludów Lachickich czyli Chrobatów. Ziemowit syn Piasta po wyzuciu z tronu ostaniego Popiela zaczynający panowanie Piastów, rozszerzał zdobyczania we państwo, równie liczbę ludów Lachickich czyli Chrobatów. Ziemowit syn Piasta po wyzuciu z tronu ostatniego Popiela zaczynający panowanie Piastów, rozszerzał zdobyczami swe państwo, równie jak jego następcy. Nosili oni tytuł Króla, lecz cesarze niemieccy uważając ich za swoich holdowników, dukami albo margrabiami przezywali. W tém pod koniec IX. wieku w około Polski powstawały potężne państwa, a zwłaszcza Ruś, od Normandów czyli Wareagów pochodząca, która bliżej państwa wschodniego położona wczesniej urządzać się zaczęła, przyjmowała grecki obrządek. Polska za Mieczysława 1. (r. 992 — 994) wytępiając balwochwalstwo obrządkiem łacińskim, bardziej jeszcze wiązała się z polityką zachodu przez podległość biskupstwa polskiego, które sam cesarz niemiecki ustanowił i do Archidyczyi Magdeburskiej dolączył; co niepodległość nowo tworzącego się narodu wielki czyniło uszczerbek. Tym czasem zasiadł na tronie Bolesław I. chrobry czyli wielki, syn Mieczysława I., i rozchodzącą się sławą swoją po świecie zwabił cesarza Ottona 111. do Gniezna (r. 1000), który kładąc koronę na głowę króla polskiego wdowóu przyjaźni, uwolnił go od cienja nary kładąc koronę na głowę króla polskiego wdowód przyjaźni, uwolnił go od cienia n ctory ktanąć krone na grovy krona polskiego watowo przyjazm, twoimi go od cielna na vet podległości, zdał zupelnie jemu i jego następcom władzę nad hierarchią kościelną świe co urządzoną. Późniéj uderzył Bolesław I. przeciwko Niemcom, i po wieloletniéj z nimi woj cie zapewnił narodom swoim wjedno państwo spojonym własnemi siłami, niepodległość zu velną. Nadto znajdując przeszkody w otrzymaniu korony królewskiéj od papieża, sam prze miercią (1024) swoim biskupom koronować się i namaścić rozkazał. Król ten słusznie wiel kim przezwany stał się piérwszym można mówić budowniczym potężnego państwa. Zagar-nał Kraków z Małapolska, Wrocław z Szłązkiem, Pomorze, Luzacya, Morawy i Czechy, z któ-cych dwa ostatnie kraje niezadługo od Polski oderwane zostały. Swiepolska zięcia swego prowadząc przeciw Jarosławowi przeraził Ruś i złupił Kijów. Tym sposobem państwo Bo lesława I. składało się z narodów różnego miana w jeden polski zlewających się, z podbitych krajów placących daninę. Najznakomitszy stan tworzyła możniejsza szlachta do wojny i poslogi publicznéj biegąca; byli także rolnicy wolni i niewolni z jeńców nieprzyjącielskich wszyscy używali jednakich praw, do dzwigania wspólnych ciężarów obowiązani. Niemnię czynny w pokoju jak w wojnie Bolesław wielki, urządzał miasta, ustanawiał administracyą olicyjną, sądową, poborczą, wojenna i urzędy przydworne: w urządzeniach swoich niedocnał narodu feudalizmem zachodnim, owszem zachował każdego pojedyńczo krajowca właność, wolność i osobistą niepodległość. Polacy zaczynali uczyć się czytać i pisaće: w tym elu do Sieciechowa, Tyńca i na Łysą górę sprowadzeni Benedyktyni, przybywali także inni uchowni z Włoch i Francyi.

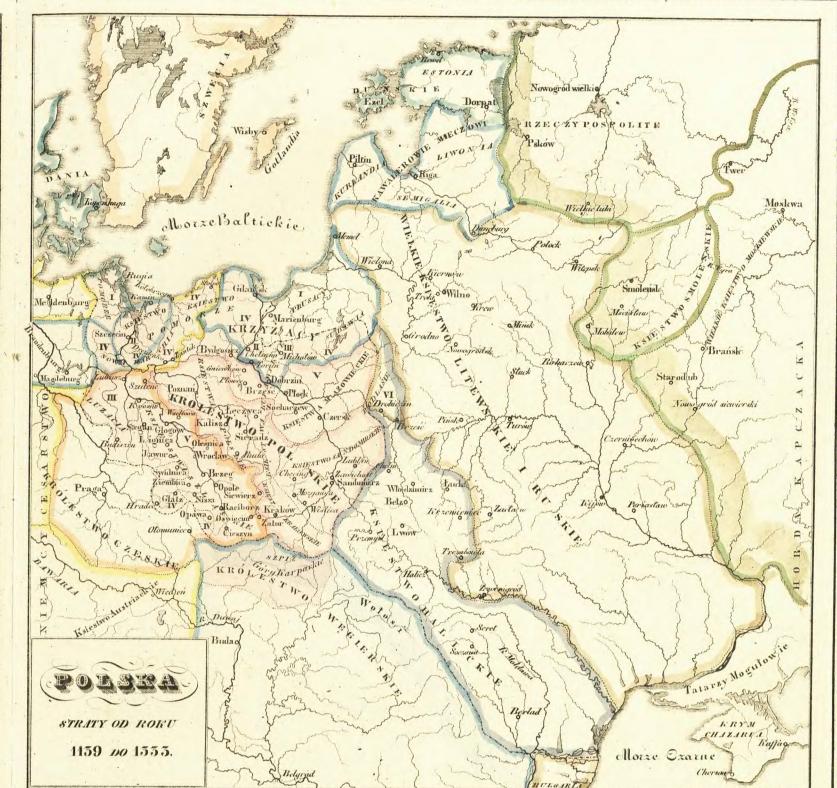
Po Mieczysławie gnuśnym, za ustępem z kraju wdowy Ryxy z synem Kazimierzem, do kraj wycionogo, króla dowonych rdy. Niency, Czachy. Ryż. Wyczynia z wsię Busta z wiegologogo, króla dowonych rdy. Niency, Czachy.

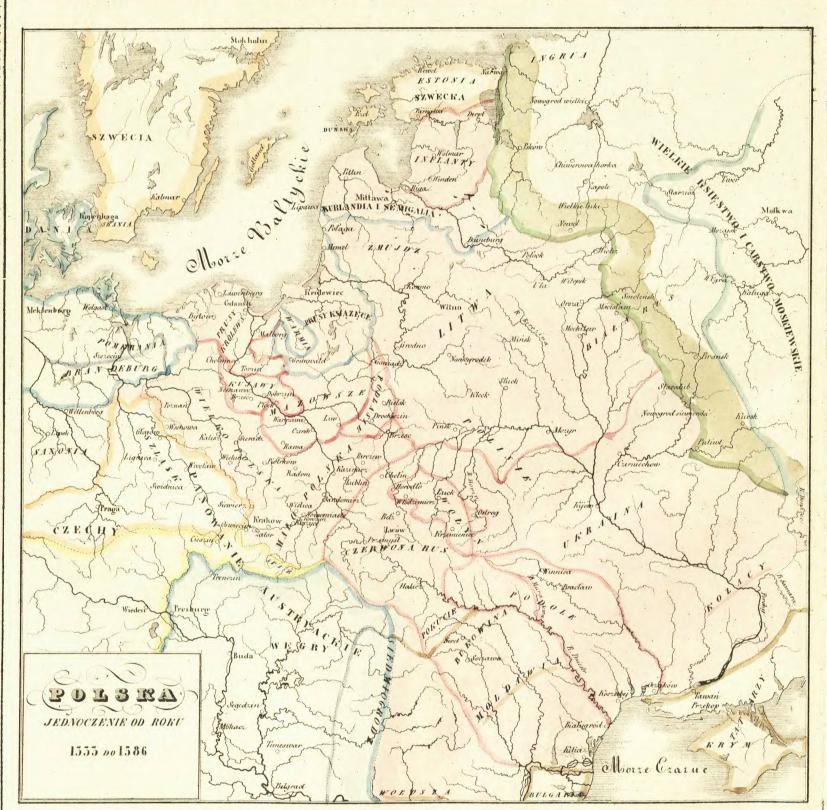
Po Mieczystawie gnusnym, za ustępem z kraju wdowy kysy z synem Kazimierzem, no strat za niewojennego króla doznanych, gdy Niemey, Czechy, Rus Węgrowie, równie Prusacy z Litwą najeżdżali i szarpali kraj nieszczęśliwy, przyłączyły się jeszcze okropne zawieruchy domowe w kraju bez króla i głowy. Rolnicy podniosiszy bunt otwarty mordowali panów. Jeszcze po raz ostatni balwochwalstwo podniosio zakrwawione ręce depcząc wszelkie świętości, wielu chrześcian i duchownych stało się ofiarą zamięszania. Możni pawieskie swiętości, wielu chrześcian i duchownych stało się ofiarą zamięszania. Możni pawieskie swiętości, wielu chrześcian i duchownych stało się ofiarą zamięszania. nowie szarpiąc się wzajem, jeden przed drugim dobijali się władzy, ztych najpotężniejszy Masław przywłaszczył sobie panowanie nad częścią narodu. Ciąg klęsk i zaburzeń przer-wał Kazimierz I. syn Mieczysława gnusinego z wygnania na tron wczwany, Masława zwycię-żył, pogromił sąsiedzkich nieprzyjacioł, obdarzył naród pokojem, zasłużył na imie Odnowi Odbudowywając swego dziada państwo, wprowadzał nowe porządki do kraju wem stał się prawodawcą narodu, równie jak jego dziad, pradziad i syn następca. Swie-miejsze jeszcze było panowanie Bolesława śmiałego, czy ze względu dawania protekcyi oko-icznym książętom, kierowania Węgier losami, poskromienia Czech i Pomorzan, osadzenia licznym książętom, ktorowania Węgter Iosami, poskromienia Czech i Pomorzan, osadzenia na wielkie księstwo Kijowskie Izasława i podzielenia jego krewnych różnemi księstwy; czy ze względu rozparcia szerzej granic państwa, zagarnięciem Wolynia, okolic Przemyśla i róż-nych zamków; czy nakoniec ze względu niepodległej jego koronacyi w tym właśnie czasie, kiedy Europa patrzała na poniżenie cesarza Niemieckiego, a zwycięzwo papieża w wojnie o inwestytury; i jednych tylko królów polskich widziała przybierających sobie namaszczalne korony bez wpływu obcego: w czém jednakże ich następcy zaniechali naśladować przodków swoich. Bolesław śmiały w młodym wieku imie i tron pradziadowski dziedziezacy, długo wzacnem unicsieniu mniej doświadczonym krokiem gonit świetną sławę. Zjednał sobie wdzieczność Węgrów, przyjażń Grzegorza VII. papieża, i wielkie imie u świata; lecz zwyciężca narodów nie mógł zwyciężyć siebie samego i mieszkańców swego państwa, w panowaniu swojém zbyt ostry i samowładny, nie zniosi oporu biskupów, panów, rycerstwa i niechęci narodu. Niecierpliwy ujmy swej władzy, zbroczył ręce we krwi biskupa krakowskiego i straciwszy miłość ludu ustępował z tronu do Węgier smutne przewlec życie, podając groźny przykład następstw jednego kroku niebacznego w zarządzeniu ludami. Za ustępem Bolesława II. brat jego Władysław Herman objął rządy państwa nieprzybierając tytułu króla. Królestwo rzem z napujacym zdawały się nologać na reku Sieciecho więdzie zdawa to katego materowa na reku Sieciecho wogodzy. ony bez wpływu obcego: w czem jednakże ich następcy zaniechali naśladować przodkó wo razem z panującym zdawały się polegać na ręku Sieciecha wojewody; a do tego wpływ wielki cudzoziemców, wzrost arystokracyi, i wojna domowa z powodu dumnego Sieciecha przez synów królewskich wszczęta, trapiły Polskę. Następca Wiadysława Hermana świetnie za-myka szereg królów zaborców, i z jego zgonem Polska, pomimo ciągłych wojen i walnych myka sztrek aż do upadku swego, niepokazuje rozszerzenia kraju zdobyczami, albo takiej opie-ki nad innemi krajami, ażeby te powoli wcielały się do królestwa. Bolesław krzywousty pod-bił ostatecznie całe Pomorze (r. 1109) i religiją chrześciańską tam zaprowadził; za Odrą za-garnał wiele ziem, między innemi Ślawian; Lutików (r. 1121) aż po wyspę Rugią; z wszyst-kiemi sąsiadami od burzliwego Zbigniewa podniccanemi, prawie ciągle wojował szczęsliwie; odparł z walecznością sobie właściwą potężną Niemców napasć. Lecz dzielny żolnierz w bonie umiał zahartować umysłu w domu, czuły na przeciwności, latwy i powolny, zapra goryczą koniec swego panowania. Za jego rządów możnowiadztwo znaczniej jeszcze niż za królów poprzedników nabierało wzrostu, a władza królewska dawnej tegości zbywała. W praw-dzie nie było wodza, któryby na sposób Sieciecha trząsł królestwem; ale się zjawili uprzyvilejowani, którzy panosząc się kosztem powszechnego prawa, podnieśli niespokojne głow zarazem spokojność kraju wichrzyli. Skarbimirz wojewoda i Świetopełk starosta bunto i zarazem spokojność kraju wichrzyli. Skarbimirz wojewoda i Swietopelk starosta buntownicy w otwartem polu zwyciężeni, na śmiereć skazani. Po śmierci Bolesława III. (r. 1139) Polska rozdzielona na cztery księstw staje się bliską zaglądy dawnego imienia. Kiedy tak Polska wiele już zmian przebyła i do nowych się gotowala, okolice Pregla, Willi i Niewiaży, acz malego w tym czasie ruchu, powoluja nasza uwage dla tego, aby przedenia i powodzenia polska w zasie pod powodzenia glądać tem dziwniejsze koleje prowadzące do połączenia Połaków z Litwinami w jeden nared im bardziej razi przeciwność charakteru pogan od chrześcian, im ich stósunki były oddaleń-sze, im dłuższa i zaciętsza nienawiść sąsiedzka rozdzielała te dwa ludy sobie nieprzyjaźne. Litwa, Zmujdz, Prusacy i ich pobratymcy mieli podobny język, wiarę i obyczaje, niemniej wspólnym intercsem i pogańskiemi schadzkami kojarzeni czuli pochop do towarzyskości. Gocinni z siebie, wolność milujący, żony swoje uważali za niewolnice. Wszystko u nich tchnę-o religijnością, jezyk peten przenośni utkany z religijnych pojęć, miejsce i przyrodzenie kie-owało sposobem życia, a gustami i zabobonem przygniecione wyobrażenia émity czyste obra-y rzęczy. Było wiele hogów, między tymi Perkunos pierwszy trzyna mięsce: bogowie miesobie poświęcone gaje, a szczególniej odwieczne deby, gdzie odbierali ofiary; oprócz cażdy mieszkaniec musiał mieć w swoim domu węże lub zmije które kmii troskliwie, byli o bożkowie domowi patrympos. Bohatyrom swoim, których sławę opiewali kaplani, stawiali akże posągi i czelii ich za bogi. Palili ciała umarłych i uznawali nieśmiertelność duszy, cary i nagrody wieczne. Arcykaplan Krywekrywejto, za świętego prawie miany, stał na ele ludu wczasach, kiedy nie było świeckiego naczelnika, kiedy zbliżanie do przyrodzen pokazywało tworzących się stanów. W stolicy jego Romowe w Prusiech i nad Niewiażą, później po innych miejscach gorzał wickuisty ogich Perkunowi poswięcony. Tak usposo-ni pogańcy z dorywczą bronią na kucych lecz dziarskich koniach, okrej skórami wilków, brów lub niedźwiedzi, przy odgłosie długich trąb, zapędzali się z jednéj strony w Mazosze, z drugiej w Ruskie kraje, dla powetowania lupiczy. Zaprawieni na rabunkach nier skoliczności korzystają, nie raz też rozgromieni przez niektórych książat ruskich, czaso-tylko i to pewna część narodu, płaciła haracz: wienihami, lykiem i skórą zwierząt. takim stanie Litwa z pobratymczemi Iudami oczekiwala zbliżającej się pory, która ją do

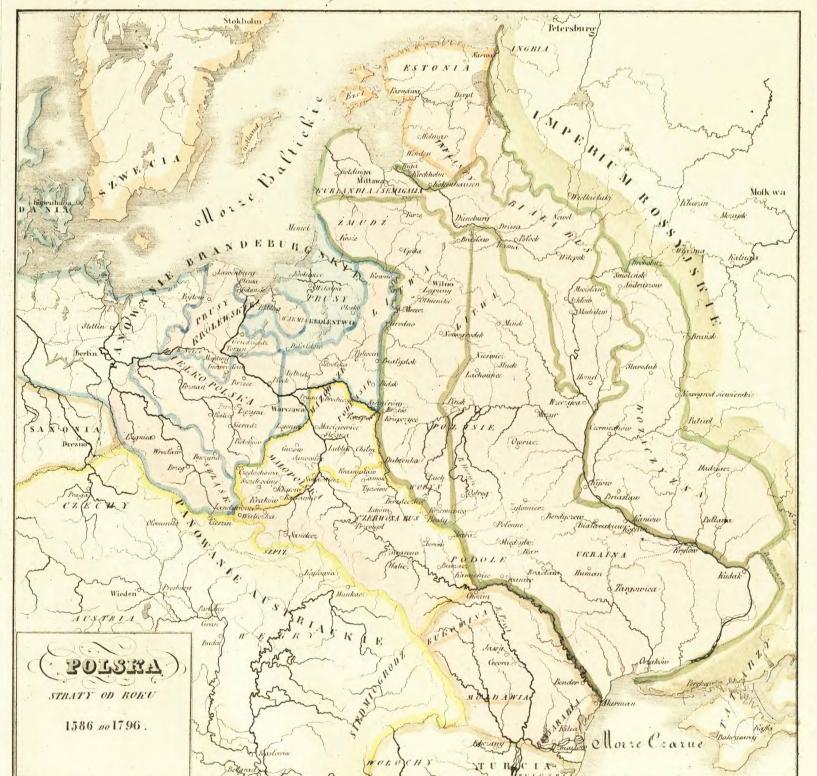
II. POLSKA ROZDZIELONA NA KSIESTWA. 1139 - 1333.

Od zgonu Bolesława III. następują zawistne dla Polski czasy, nieprzerwany ciąg za Od zgonu Bolesława III. następują zawistne dla Polski czasy, nieprzerwany ciąg zakłośceń i wojen domowych, zmiana kierunku działania narodowego, wysilenie i ostateczna niemoc państwa. Podział kraju zwyczajem dawnym przez Bolesława krzywoustego między czterech synów dokonany, odmienił z gruntu postać rzeczy, a przy rozzalczieniu familij książęcych, Polska jeszcze bardziej rozdrobniona, narażona na straty ziem i dawnego znaczenia, pochylona nad przepaść zguby, ledwo we dwa wieki od czasu fatalnego testamentu doczekala się ocalenia swego. Przy osłabionej powadze książąt olbrzymim krokiem rosło możnowiadztwo, wzmagały się przywileje, tytuły i liczba wielkich urzędow. W każdem księstwie powstawał wojewoda, kasztelani powiatowi i miejscy byli jego podrzędni; jako sędzia wyższe i instancy, rządca prowincy, naczelnik wojska emi! uwage księżeny powiaczenie wieka wielenie wyska emi! instancyi, rządca prowincyi, naczelnik wojska ćmił powage książeca. Powstająca n zgoda między synami krzywonstego usunęla najstarszą gałęż Władysława od dziedzictwa tro-nu, która na Szłąsku otrzymała wydział (r. 1160) a zczasem z swoją dzielnicą odpadła na za-wsze od Polski. Za Bolesława kędzierzawego utraciła Polska Lutyków czyli Pomeranią za-odrzańska i wyspę Rugią (1160): w tym bowiem czasie rozogniony poped do wojen krzyżo-wych, wyludniający Europę, uzbroił Niemców przeciw poganom, siedzącym około morza Bal-tyckiego, Zlamana na zawsze niepodległość Sławian nadodrzańskich zacierala powoli naro dowość miejscowa, i niedbliczonych szkód dla Polski w móżniejszym cząsie stała się nezyczywość miejscowa, i nieobliczonych szkód dla Polski w późniejszym czasie stala się przyczy-Mieczysław stary brat Bolesława kędzierzawego tron po nim obejmujący, niedobrze poducha narodu którym miał kierować: chciał on dumę i niesprawiedliwość możniejszych ościągnąć, na wzór Bolesława wielkiego silnie kierować berlem; za to zepchnięty z tronu r. 1177), a na jego miejsce wczwany najmiodszy brat Kazimierz sprawiedliwy, przeciwko ziedzictwu dwóch starszych linii szląskiéj i wielkopolskiéj; uprawniał samowolność panów cyjednaniem potwierdzenia dziedzictwa dla swych potomków u papieża Alexandra III, to est: dla książąt Malopolskich. Wszystko to było dzielem arystokracyi, która, ważąc losani królestwa z korzyścią Kazimierza II., wyciągalana wzajem dla siebie znaczne przywile. Wśród tego lamania się Kazimierz drugi zasłużył na wielkie imie, pilnując porządku

niu wyprawy króla na Ruś czerwoną, która się szczęśliwie skończyła, wzbudziła chwilowe zaburzenie. Wreście dzicz Pruska i Jadźwingowie do posluszeństwa naklonieni. Mazowsze i Kujawy przez śmierć Leszka syna Bolesława kędzierzawego przyłączone do korony (w 1207), razem z Łeczyckień i Sieradzkiem dostały się Konradowi młodszenow synowi Kazimierza II. którego potomstwo tamże panuje. Po śmierci Kazimierza sprawiedliwego, biskupi i panowie uznali Polskę niepodległą żadnym obcym wpływom, a można mówić, że będąc główną sprężyna władzy najwyższej, powierzali ją tylko panującemu. Tron jednak został dziedziczny i gałęż najmłodsza piastów uzyskala ich potwierdzenie. Zbieg atoli przeciwnych zawodów ych, że złatwością Helena matka Leszka białego strąciła z tronu Mieczysława, a z większą zcze sama do ustępu zmuszona. Mikolaj wojewoda krakowski zdawał się rozdawać i odbie-koronę według upodobania; nawet po smierci Mieczysława starego (r. 1202) nie Leszkowi erca pana swego wyzwolił Pomorze od Duńskiej napaści, za co od pomorskiego ludu ksiąiem Pomeranii Gdańskiej (1220) obwolany, umocował się w krainie handlem zamożnej ok któréj krew krzyżowników i krzyżaków mięszała się z balwochwalczą. Z początkiem panowania Leszka białego skupione zewsząd chmury polityczne zionęly

my na cały wschód i pólnoc Europy, zatrzesły do zasad i zmieniły postać tych okolic. Ruś cala (1125 — 1157) jeszcze przez Jarostawa wielkiego i Włodzimirza Monomacha urządzeniami niast republikanckich ożywiona, przesładowana od niektórych książąt panujących, wydala i klona swego bohaterów duchem rycerstwa i bezinteresowności tehnących, pomiędzy którymi Mścisław Mścisławowicz sprawiedliwie siega po najpierwszy wielec chwały. Okolice szczerólniej Wolynia, Rusi czerwonej i Halicza przejmowały oświate zachodu, czyli raczej wpływ agsiedztwa Polski i Węgier. Arystokracya pod imieniem bojarów, niepraktykowanym dotąd rzykładem, przerzocała panującymi, ulatwiała wpływ do spraw swego państwa Kazimierzoi II. i Leszkowi bialemu. Trapiona Ruś niezgodami książąt i gwaltownością powstających
tanów, doczekała się miary swego nieszczęścia. Tatarowie, Mogoly, którzy pod dowództwem je. Wśród tego łamania się Kazimierz drugi zasiużył na wielkie imie, pilnując porządku i sprawiedliwości, obalając wszelkie nadużycia, nadewszystko zaś prawo jakiego mieli dotąd przejazdach swojch możniejsi utrzymywania się kosztem kmieci. Stan ten możnych skladał się ze stanu duchownego i świeckiego: piérwszy odrazu daleko czynniejszym pokazał się caskawnym zwłaszcza zjeździe, czyli synodzie prawodawczym w Łęczycy (r. 1189) pod nastwach, które cały naród obowiązywały. Drugi w osobach wojewodów, kasztelanów, wielkości, to jest w senacie, lecz którego porady panujący nie nie mógł działać, ani stanowić. Tak za Kazimierza sprawiedliwego ugruntowana władza możnych, z powodu przeciwnéj swemu zdaskie polityką swoją zarządzający losami mocarstw chrześciańskich, zapragnał rozeiagńskie, zapragnał rozeiagńskie, którec opometa w soje polityką swoją zarządzający losami mocarstw chrześciańskich, zapragnał rozeiagńskie, danie skiej kodzimirskie, prawie całą Ruś, a Polska i Węgry dotkniete temiż za stanów, doczekała się miary swego nieszczęścia. Tatarowie, Mogoly, którzy pod dowództwem Dzengiskana wielką część Azyj podbili, poczęli od wschodu zalewać Europę: ujarzmili wielkie księstwa, Kijowskie i Włodzimirskie, prawie całą Ruś, a Polska i Węgry dotknięte temiż za rozszana którym wchoku na zakórym wkledy, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię gonami (r. 1240). Bolesław wstydły, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię gonami (r. 1240). Bolesław wstydły, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię gonami (r. 1240). Bolesław wstydły, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię gonami (r. 1240). Bolesław wstydły, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię gonami (r. 1240). Bolesław wstydły, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię gonami (r. 1240). Bolesław wstydły, syn i następca Leszka bialego, po wojnie domowej mię dzy Konradem książenie mazowieckim stryjem, a Renrykiem księctem Wrocławskie i Włodzenie, gonamia, razem z królem wgier chrześciańska z niektóremi ski polityką swoją zarządzający losami mocarstw chrześciańskich, zapragnał rozciągnąć ręce na Rus opłakującą swą niewolę. Obiecana pomoc miała dopelnić unii kościoła grecko-ruskie-niezabierał jak wprzód niewolników, ale kazał mordować bez litości, zostąwując pogorzeliska

gałęz najmłodsza piastów uzyskala ich potwierdzenie. Zbieg atoli przeciwnych zawodów z ustawami, pociągnał niechybną wojnę domową między stronnikami Leszka białego a Mieczystawami, pociągnał niechybną wojnę domową między stronnikami Leszka białego a Mieczystaw III. Sława starego. Zwycięztwo pierwszych nad Mozgawą (r. 1196) zniweczył Mieczysław III. Pokryci habitem i zbroją krzyżacy niemieczy, sprowadzeni przez Konrada księcia mazowieczył wyższość polityki kruszy siły fizyczne, i zbiera zwycieztw owoce. Lecz taka była wiedzy sięcia wojacznie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niegystawa niemieczystawa niemieczystawa niemieczystawa niemieczystawa niemieczny poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niegystawa niemiecznych poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niemieczny poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niemieczny poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niemieczny poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niemieczny poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyka niemiecznych polickie niemiecznych polick strzów i kuntorów ujarzmiali i nawracali niespokojne Prusy. Od pólnocy inni niemcy, zakon-nicy mieczowi z swojemi biskupy, osiedli nad Dźwina koło Litwy, wspólnie z krzyżakami knu-li plany rozsiekania serca bałwochalczego legowiska, jedynego w Europie, które w trudnych razach coraz potężniej bijąc rozwinęło bohatyrski charakter narodu Litewskiego. Wywabiona zatem Litwa z lichych kryjówek na pole sławy, wobec całego świata stopniami wzrąstać pokoronę według upodobania; nawet po smierci Mieczysiawa starego (r. 1202) nie deszawa diug woli narodu, ale Władysławowi laskonogiemu rządy państwa powierzył. Po zwycięzie pod Zawichostem nad Haliczanami Leszek biały na tron powrócił (r. 1205). Swietny oj zawód wojenny widział przyśmiony w wewnętrznem zamięszaniu kraju, wsrzód klótni ksią nowstalacego zuchwalstwa i buntów możnych panów, wypuścił śliskie wodze w krótce ku wschodowi wytknąć sobie zamierzala. Potrzeba obrony i ztąd wzrosta chęć do boju mnostalacego zuchwalstwa i buntów możnych panów, wypuścił śliskie wodze gimunta srogą toczył wojnę z Rusią i Tataranii, których pamiętną bitwą u Mohilnej nad Nie-mnem porazil. Jeżeli Ryngold mianował się wielkim książęciem Litewskim, Zmujdzkim i Ru-skim, przybieranie tego tytułu przez Mindowe jego następcę i zabiegi w pozyskaniu władzy pa-nującego, pociągające mordy za sobą, obruszyły rycerstwo, wodzów i książąt. Mindowe wczessława swoją zacmit innych wojaków; szerząc Litwy władanie rozestat synowców: Erdzi willa, Wikinda i Towciwila, którzy w zdobytych: Smoleńsku, Witepsku i Połocku osiedli, i swe stolice założyli. Zagrożeni potęgą stryja, który innych krewnych pomordował, aby rządzić samowladnie, powzięli myśl wybicia się na wolność. Mindowe przeciwko buntownikom porwał się do broni. Książęta rusko-litewscy uciekli się do książat kijowskiego i Halickiego zazdrosnych noglemu wzrostowi sąsiadów. Prócz tego wczwali do związku mistrza krzyża ckiego i biskupa Ryzkiego. Odebrany Polock przez Towciwiła, Słonim, Wolkowysk i Msci bów zajęte przez Danilę króla Halickiego, a wojska sprzymierzone zapędzały się aż pod No

i trupy krwią ociekłe: niemniej szerzył postrach i tupieże po księstwach Smoleńskim, Czerniechowskim i Nowogrodzie wielkim, zakreślał szablą państwo Litewskie i wzrosłe potega przekazywał następcom. Tak resztki wywołanego z Europy paganizmu w mocarstwie Litewskim
znajdujące ostateczny przytulek, oskoczone zewsząd od chrześcian, z tęgościa, dostały kroku
wastrz kraju. la ostonienia batwochwalczej niepodległości, błysnęły w około ogniem wojennej chwały Wplyw ze wszech stron wielki na Litwę poruszoną daje się postrzegać: rosną jej potrzeby, język rozwija swoje bogactwa, obyczaje przybierają groźny charakter wojenny, tak dalece że spalenie żywcem wieżniów nieprzyjacielskich z koniem i wzbroi, od czasu okrucieństw krzy-żaków nad Litwą domierzanych, stawalo się najulubieńszą dla bogów ofiarą. W powiklanych atoli stósunkach z głębszym wschodem, Litwa coraz wyraźniej ruskie obyczaje przejmowała w swoim charakterze hohatyrskim. Zagrożone miasta ruskie napadem Litwy wolały ja wezwać na swa obrone, i wojownicy Litewscy brali pod opiekę, prawa i wolności miast przesładowanych przez niektórych książąt panujących. Długo wystawiano bohatyrskie czyny tych wojowników w Pskowie i Nowogrodzie wielkim, a ich imiona były celem czci i podziwienia mieszkańców. Lecz w pomienionych wojnach, bitny naród Jadźwingów na Podlasiu mieszkający podobnego z Litwą języka i obyczajów najwiecej ucierpiał; za panowania Boleslawa V. lo szczętu wyniszczony, z niedobitkami swemi szukał w Litwie przytulku, a wyludnione Po-

Polska podobnemi prawie nieszczęściami trapiona co Litwa, więcej jeszcze wewnętrznego nieladu wciagu piędziesiecioletniego przeszło panowania Bolesława wstydliwego ukazuje. Powtórny najazd Tatarów (1260) wspólnie z Rusią i Litwą, przywiódl znowu Bolesława V. do ncieczki, zamieni w popioly część kraju, a zwłaszcza stolicę Kraków. Swarno następca Daniły wchodził w związki z Litwą i złupił Polskę. Lecz nie niewyrówna wewnętrznemu jej nieladowi i zamięszaniu. Ubijali się między sobą książęta Wielkopolscy, Kujawscy i Pomornictadowi i zamieszaniu. Obijati się między sobą książęta Wietkopolscy, kujawscy i Pomor-scy o warownie Lendę i Naklo, Szląscy podobnież wydzierali sobie księstwa i posiadlości. Panujący w Polszcze i na Szląsku udzielali biskupom książęca władze i panowanie, a swiec-cy panowie zazdrością tknięci rwali się do zdrad, do broni, dla uzyskania wyłącznych sobie przywilejów. Nie było ktoby chciał sluchać, kto silniejszy przy tym sluszność i prawo; prze-to panów niepodległych tworzyła się liczba coraz znaczniejsza. Rozprzegał się towarzyski zadek, i starodawne instytucje niknely, zjawiło się pelno arbitralności i bezprawia coraz niejszą przybierających postać, bo zniknąt duch jedności, duch narodowy, a podniósi gło-nteres osobisty, z nim rozpasane namiętności wszystko tratowały. Do tego wpływ niemców rrstwa z prawem rzymskiém i urojoném prawem panowania nad światem zograżał narodowości swobodzie Polski. Od r. 1250 skoro prawo teutońskie i niemieckie czyli Magdeburskie nadane zostało miastom różnym i włościom, tworzy sie stan miejski wielkiemi przywilejan nadany, niezależny od prawa krajowego: przy naplywie przemyslnych niemców, kiedy Kra-ków i inne miasta wielkopolskie stawały się niemieckiemi, prawo krajowe obrażone zostało wstósunkach z prawem miejskiém, którego najwyższe wyroki odnoszone były do Magdeburga i Halli. Któż mógł rozniecić i włać ducha w osłabione i wyradzające się ciało n rodu? Rozdrobnieni podziałami ziem liczni ksiażęta Wielkopolscy, Szlascy i Mazowieccy, przy niedolę-stwie trwonili swe dostatki, marnotrawili dochody bez ekonomiki, w trudném do uwierzenia ubóstwie zastawiali i tracili ziemie; wiele powiatów w Luzacyi, kolt Krossna i Lubusza ob-ciążone długami znikucjy na zawsze dla Polski. Sam panujący Bolesław V. nieczynny i niewiedliwy, panowie nie wierni. Już oddawna wszelkie ustawy państwa zapadaly tylko zgodnie z wolą możnych panów, a coraz potężniej wzrastające możnowladztwo zagroziło panúją-cym książętom. Biskup krakowski Pawel z Przemankowa powolywal Litwę do najazdów; tym miecki. Wielu z książąt Piastów przywodzili swych poddanych do lepszego bytu: zakwitaly

wnątrz kraju. Około tego czasu Królestwo Litewskie razem z śmiercią Mindowa zgasło. Bohatyr t natrzasający się z śmierci w tylu bojach, zabity w domu przez książecia Dowmunda mszcząc sie za wydarcie urodziwej żony, z którym był wzmowie Strojnata siostrzeniec panującego. N długo siedział ten ostatni na tronie, ckupionym krwią wuja i innych krewnych; pomszczoj przez Wojsiełkę syna Mindowa, który będąc zakonnikiem w Pińsku zmienił habit aa zbro dla dopelnienia zemsty. Z bronią w ręku rozpedzał on i tepił przeciwników: Dowmund i je stronnicy uchodzili do Pskowa. Wojował przeciw Lwu Danielowiczowi księciu Włodzimi

skiemu o wyznaczenie granic; z Swarnem ksieciem Halickim żyl w przyjaźni i wspólnie p padł Polskę za Bolesława wstydliwego. Wrócił do zakonu i zdradą zamordowany we Włodzimirzu na uczcie przez Lwa Daniłowicza. Germunda i Strojnata potomkowie wdzierali się do władzy, wygaśnieniem potomków Ryngolda osierociałej: wystawieni na zemstę bądź Mendowego pokrewnych, bądź całego domu Ryngolda przyjąciół i stronników. Ztąd rozerwanie. Walczyli z soba na zabój naczelnicy i czastkowa przywiaszczali władze. Dorwał sie obok in-Watezyli z soba na zaboj naczenincy i cząstkowa przywiaszczani wiadze. Dorwał się obok innych do obszerniejszego panowania Trojden z domu Germunda, równie męstwem jak okrucieństwy przewyższający wszystkich książat ówczesnych. Za niego ród Lutuwera wystąpił w mściwy zawód, i położył kres dwudziestoletnim od zgonu Mindowego mordom. Lutuwer, syn jego Witenes i Witena syn Gedymin wspólnie działając, zniszczyli stronnictwo potomków Germunda. Z ich ręki poległ Trojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1283) a w krotce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojden (r. 1286) Gedymin zabi nata, z którego śmiercią znikły przeszkody do utworzenia państwa Litewskiego. Tak pożera-na Litwa wewnętrznym niepokojem musiała prócz tego walczyć z Rusią. Tatarami i awantur-niczą Europą zbiegającą się pod chorągwie krzyżackie. Witenes poteżniej niżli jego poprze-dnicy oganiał szablą na wsze strony: owszem, nakształt herbu przez Narymunta Litwie przyanicy oganiai szaotą na wsze strony: owszeni, nassztat netna przez Naryminia zitwie przy-swojonego, nie tylko nie unikał i bronił się, ale szukał nieprzyjaciół i w pogoń gnał za nie-mi. Synowi jego pozostała sława nadać zgruntu inną postać rzeczom. Następca Bolesława V. Leszek czarny, potomek Mieczysława starego, widział lupieże Litwy z namowy Pawła z Przemankowa, zagony Tatarów i ciągłe wojny domowe wszczynane przez Konrada II. księcia Mazowieckiego. Po jego śmierci Bolesław książe Mazowiecki, Władyslaw Łokietek sieradzki i Henryk Probus wrocławski, ubiegali sie o tron, czasowo ieden nad drugim miewał korzyści, jednakże utrzymał się Henryk za pomocą Szlązaków. Smierć Henryka wprawiła Polskę w zamet, przez trzy prawie lat trwający, z powodu ubiegania się o tro kilku ksiażąt. Przemysław ksiaże Poznański, pochodzący z szczepu Mieczyslawa syna Krzy-

ustego, którego potomkowie dzierżac Wielkopolske usunięci byli od tronu, objał rzady pań stwa i połączył pod jedno berło (1295 – 1300): Pomerania, Wielkopolskę i Malopolskę. Jedność państwa coraz większa zjawiac się poczęla, jedność oddawna nieznana: ponieważ mimo pierwszeństwa panującego w Krakowie, każdy z udzielnych książąt był niepodległym. Retigijność nie dozwalała rozerwać się zupetnie rozdrobnionej Lechii; władza bowiem arcybiskua tak była wielką, że sięgała wszystkich książąt panujących. Przemysław a za nim jego następcy, wznawiając zaniedbany przez przodków swoich tytuł króla, koronacyą w Gnieżnie 1295) podniósł znaczenie państwa, które, miotane zmian nawalnościami, rzeczywiście kwi-nąc zaczynało, razem z innemi państwami Europy. Handel, rzemiosła i rozmaity przemysł

zkoły, nad któremi czuwający biskupi i duchowieństwo starali sięnajwięcej o utrzymaniej tyka polskiego i dziejów krajowych przy takiém wdzieraniu się cudzoziemczyny. Walczy akże narodowość z książcty i wielkiemi panami, którzy Niemcom przychylui Igneli do nich oby zajami; co rozrządziło losem Słowian na Szląsku,w większej części Pomeranii i w nowej Ma zajami, co rozzadzno neem słowian na Szinski, w więszej tzest i obie zabity przez Margrabi randeburskich zazdrosnych potędze Polski: a po nim Władysław książe sieradzki wstąpiws owtórnie na tron naraził się narodowi, nad. szystko stratą części Pomeranii, którą Krzyż y i książęta Pomeranii na Szczecinie rozerwali między sobą (r. 1300). Wezwany prz Wielkopolanów Waciaw król Czeski, w ciągu sześcioletniego panowania w pokoju, ujął w klu by dawne nieporządki, przyczynial się do rozkrzewienia handlu pamiętniem wprowadzeniem groszy pragskich. Łokietek w ciągu tułackiej niedoli przyszedł po raz ostątni zasiąsdź na tronie i nadać stanowczy byt państwu. Strata tylu krajów, tak dalece że ledwo polowa Polski została się, jaką była za Bolesławów, ostateczne odpadnienie Szląska do Czech (r. 1289) przerzucenie się także książąt Mazowieckich do krola Czeskiego, zajęcie zupelnie Pomeranii gdańskiej przez krzyżaków i książąt Szczecińskich (r. 1311), wszystko to mówię natężalo siły polityki Łokietka, zwracało uwagę jego na Litwę, ciągle nieprzyjażną Polscę, ale wspólnego mającą nieprzyjaciela.

Po zgonie Lutuwera i Witenesa, sam jeden Gedymin w Litwie władać począł i kończył budowe państwa Litewsko-ruskiego: duch czasu i trafność jogo działania ułatwiły mu

ale wspólnego mającą nieprzyjaciela.
Po zgonie Lutuwera i Witenesa, sam jeden Gedymin w Litwie władać począł i kończył budowę panstwa Litewsko-ruskiego: duch czasu i trafność jego działania ułatwiły mu dopelnienie tego przedsięwzięcia. Rzeczpospolitą Pskowska od zgonu Dowmunda, wzywała w pomoc bohatyrstwa litewskiego: Dawid starosta grodzieński nad nią czuwał. Nowogród wielki szukając opieki postuchał rozkazów Gedymina i szerokie jego synowi Narymuntowi wydzielił włości. Oziębłe były rzeczypospolite dla Kniaziów Rurików, niemiej oziębłe starodawne księstwa; a po całej Rusi zaszczepioną została skłonność uznania dziedzietwa po kądzieli. Gedymin kojarząc synów swoich i wnuków malżeństwy z ruskiemi księżniczkami, zapewniał im prawo odziedziczenia księstw obszernych: Witepskiego, Wolynia i innych; resztę oreż dopelnił, Polock przestał bydz rzeczapospolitą; Pinsk zdobyty, a później objęty i odziedziczony Kijów. Wszystko rozdane było książętom familii, albo dawnym ruskim zostawione jako lenności, z których ci książęta osobiście królowi litewskiemu czyli wielkiemu księciu Gedyminowi służbę i poddaństwo obowiązani byli. Bojarowie Litewsko-ruscy, otrzymując od wielkiego księcia lub z drugiej reki od innych książąt wposiadłość ziemię i włości, podobnież podlegli i służebni: bez pozwolenia wielkiego księcia w malżeńskie związki wchodzić nie mogli. Takie feudalne Litwy i Rusi urządzeno kiego księcia wmalżeńskie związki wchodzić nie mogli. Takie feudalne Litwy i Rusi urządzenio i kawalerami mieczowemi, tamci Żmujdź, ci Kurlandią opanowawszy, niebezpiecznieji niż kiedykolwiek Litwie zagrozili. Dymiące osady, opustoszałe włości, podniecały Gedymina do odwetu i natężenia sił narodowych. Rozniesione były przez Dawida w Prusiech pożogi, a wywiedzione z Litwy, Rusi i Tatarów zebrane wojska, wprowadzone na Zmujdż i zmudzkim ludem pomnożone, nie ulękły się huku niedawno wynalezionej strzeby ognistej, i w bitwie nad rzeką Ziemlą i Okucieną użytej, otrzymały walne nad Niemcami zwycięztwo drugiem zaskoło Miednik odniesionem, zapewniły mem układy miały wyjednać zabezpieczenie Litwy od Krzyżackich napaści. Lecz w Rydze legaci papiezcy widzieli naocznie niczem niepohamowaną złość zakonną, gwałty i lupiczką chciwość wymierzoną na Litwę. Do żywego niegodziwością niemieckich zakonów tknięty Gedymin, zerwał układy i wywołał pogańską Litwy sprzężystość, ad dać odpór napaści niepodległość zapewnić milionom ludów. Jednak ostrząc szablę na zakonne karki nie wyrzekł się świata chrześciańskiego; otworzył swe państwo dla przybylców, dla pomyślnéj klassy ludzi do Wilna i do calej prawie Litwy ściągającej się z Niemiec i z Polski; zabezpieczał przyjaźne z hanzeatyckiemi miastami stósunki, pozwalat budować chrześciańskie kościoły, sprowadzał do Litwy duchownych łacińskiego obrządku, mianowicie dominikanów i franciszkanów, a skoro go Polska do sojuszów wezwala scislemi znią skojarzył się związkami.

W Polszcze ukoronowany Władysław Łokietek, wyczerpawszy wszelkie pośrednictwo Rzymu w krzywdach od krzyżaków poniesionych, zgorszony że ci wolni od wstydu i cnoty nie boją się Boga ni ludzi, w starości wziął się do oręża. Zawarł przymierze zaczepne i odporne z Gedyminem, z Anną Aldoną żoną Kazimierza wielkiego wracało do Polski przeszło 20,000 jeńców przez Litwę w wojnach z połakami zabranych i zaszczepione zostały zadatki przyszłego obu narodów polskiego z litewskim braterstwa. Krzyżacy, Brandeburcy, Czesi i Krzyżownicy z Europy zwołani, stanęli przeciw dwom sprzymierzonym narodom, którzy wspólną wyprawą uderzyli na Brandeburgią. Sroga Litwa spalila 140 kościolów, a studząc popioły mnostwa grodów i wsi krzepnąca krwią nieprzyjaciół, Prusy podobnąż nawiedziła napaścią. Odwetem spalili krzyżacy Wilno; cięższym Polskę dotknęli ciosem zajawszy Dobrzyń i część Kujaw. Łokietek czterdziestoletniemi niezrażony przeciwnościami uzbrąjał się i naród do życia powoływał. W zagrodach swoich stawili czoło wiesniacy, szczerzej bronili się mieszczanie w murach, a rycerstwo ciągnęło do boju w obronie nad przepaścią stojące i czyszy w Resztka Polski nod herem przy przestwo ciągnęło się i narod do życia powoływał. W zagrodach swoich stawili czoło wieśniacy, szczerzé bronili się mieszczanie w murach, a rycerstwo ciągnęło do boju w obronie nad przepaścia stojącej ojczyzny. Resztka Polski pod beriem Łokietka zostająca była spojona z różnycł księstw, w których zmieniony obyczaj i prawo, dawne rozrywały węzły. Spajał je na nowe Łokietek, cały naród z tych księstw na zjazd, na sejm (r. 1331): do Chęcin wczwał, gdzie jak prawodawca wspólnie z narodem o potrzebach kraju obmyślał i radził; gdzie zbawienne uchwalał ustawy, burzył szkodliwe dla kraju osobiste przywileje, odcjmował możnym ich prywatne jurisdikcye, sądom wagę przywracał, prawo ziemskie wskrzeszał, brał w przyzwo-ite karby prawo miejskie, a stan szlachecki z poła wojennego do spraw publicznych wprowadził, do wyścigów w zasługach dla kraju nurzającego się w klęsk odmęcie zachęcił. Jego tchem obudzona została powszechna harmonią, zniknął egoizm i zdrady, nakształt znikoméj mgły przed dniem jasnym: sam Wincenty z Szamotuł ostatni ze zdracjów zdracja byłż przestał. Na obudzona została powszechna harmonia, zniknął egoizm i zdrady, naksztalt znikoméj mgły przeci dniem jasnym: sam Wincenty z Szamotuł ostatni ze zdrajców zdrajcą bydź przestał. Na przeciw w prowadzonych od niego do środka Polski Krzyżaków z pośpiechem wyciągnał z Chęcińskiego sejmu w pole z rycerstwem, osiwiały pod helmem siedmdziesięcioletni Łokietek. Koło Radziejowa pod Płowcami walne odniośt zwycięztwo (r. 1331), gdzie kiłkadziesiąt tysięcy Niemców legło na placu. Nowy ich w Kujawach postep, nowego ognia drząceć Łokietka prawicy dodawat; uzbrajał się, czynił przygotowania do boju, gdy go śmierć (r. 1333) zaskoczyła. Ostygli wtrwodze i natarczywości Krzyżacy. Naród Polski zgonem bohatyr króla zasmucony, w jego cnoty i dzielność w patrywał się i gorąco pragoał jego życzcó dopelniać. Gedymin ze sprzymierzeńca osierociały, sam jeden dłużej z krzyżakami rozpierać się musiał. Bohatyr Litewski na własnej ziemi niedaleko Wielony pod Frydburgiem, otoczony już mężnemi synami, wystąpił po raz ostatni (r. 1341), zabity z ręcznej strzelby.

III. POLSKA DOJRZEWA I ZAKWITA, R. 1333 - 1588.

Pomyślny byt Polski zwyczajnie liczą od Kazimierza wielkiego w ciągu jedenastu następujących panowań przez póltrzecia wieku: jednakże zawiązki tego zakwitnienia widać wczasach nieco dawniejszych, równie jak w pośród największej pomyślności zawijały się za rody przyszlego upadku. Za prawdę Polska w tym czasie wewnątrz i zewnątrz liczy dziwnie pomyślne lata. Litwa i inae narody dobrowolnie zrastają się z nią wjedno ciało: tak podrosła zadziwia ludy swą wielkością, nieraz staje się śroukowym punktem polityki europejskiej. Panują królowie Jagiellońscy z Litwy rodem; albowiem na Kazimierzu wielkim familia mezka Piastów z tronu ustąpiła. W ogóle słychać zgielk coraz bystrzej wzrastającego stanu szłacheckiego, który wzmógł się nad możnych władzę, pogroził królom, stany niższe ciemiężył. Charakter narodowy rozwinął się w calej swojej zupelności kierunkiem sobie właściwym, tak dalece, że kiedy inne ludy przewyższyły Polskę w handlu, przemyśle i wynalazkach, Polacy ubiegali się w prawdzie z nimi o prym w naukach i niektórych sztukach pięknych: lecz ich charakter żywy i latwy do wszeikne uniesień zablysnął w życiu politycznem, w ządziwiającej waleczności i miłości ojczyzny bez granic, dla której żadna ofiara niebyła za wielką: majątek, dzieci, najdrozsze serca upominki, krew własna do ostatniej kropli wyłana, okupiła każdy kęs ziemi rzeczypospolitej. Czy to możny czy z niższej szlachty czuł że walezy zato co ma najmilszego w życiu, i że jest członkiem wolno działającym Pomyślny byt Polski zwyczajnie liczą od Kazimierza wielkiego w ciągu jedenastu na ostatniej kropli wylana, okupiła każdy kęs ziemi rzeczypospolitéj. Czy to możny czy z niższéj szlachty czuł że walczy za to co ma najmilszego w życiu, i że jest członkiem wolno działającym całego narodu. Tak rozmężniały w dużość i potęgę Polak wespół z Litwinem, opojony szczęściem nabierał zarozumiałości o sobie, nie wiele dbał o wewnętrzny porządek kraju, na swojéj waleczności, na szabli zawiesił losy ojczyzny. Dumny dzielami swych przódków usiłował uwieczniać cnoty pradziadów i rozradować ich popioły swojemi czynami: stąd przy nieladzie wzmaga się z laty poczet niepospolitych rycerzy za których wodzą zdaje się mu że jest niezwyciężony, że póki krew Polska sączyć się będzie od pokolenia do pokolenia potęga narodu nie wzruszoną, że rzeczpospolita jest nieśmiertelną. I dla tego w najtwardszych przeciwnościach, nie upadt na sercu, a póki w nim ostatnie życie drgato, robit orężem nie znając słowa poddania się; w końcu gdy bliznami okryty umierał na połojowisku, huk spiżowych wiwatów po zwycięztwie śmierć jego w najwyższą rozkosz zamieniał. Odgłos tych żowych wiwatów po zwycięztwie śmierć jego w najwyższą rozkosz zamieniał. cnót rozlega się nie ustannie po całych obszarach historycznego działania obo gdziekolwiek zwrócisz kroki, nie tylko w stanie kwitnącym, ale poniekąd w podupadającym stały się one fundamentem państwa, zastępowały regularne wojsko i zamożność skachu, te dwie najgłówniejsze podstawy wszystkich mocarstw świata, na ktorych ciągłe Polska cierpiała niedostacek. Kazimierz wielki niewypetnił woli ojca nakazującej mu odzyskanie oderwanych krajów, szukał pokoju, jednakże powiekszył kraj traktatami i miał czas troszczyć się o dobry byt mieszkańców. Traktatem Kaliskim (r. 1343) ustąpił krzyżakom Pomeranią. Gdańsk, ziemię Chelmińską i Michałowską, a oni mu nawzajem Kujawy i Dobrzyń wzięte pod Łokietkiem zwrócili. W r. 1340 wcielił do Polski wielkie księstwo Halickie; przez to Polska rozciągająca swe panowanie nad Moldawią, odzywała się z swojém prawem do Kijowa i catéj Rusi, która składała księstwo Danily. W tych zdobyczach Kazimierz wielki spotkal się z Litwą.

Gedymin podzielił na siedmiu synów obszerne swe państwo właściwie Litewskie i zawojowane. Jawnucie młodszemu synowi przeznaczył najobszerniejszy wydział ze stolicą Wilnem i zwierzchnictwem nad innemi. Niezniesli tego starsi bracia przesławni walecznością Olgierd i Kiejstut; ostatni ubiegł z nienacka Wilno; niedolężny Jawnuta w czasie szturmu uciekał boso z zamku na Antokol, pojmany i po ludzku traktowany od braci, przestal na małym wydziałez Kiejstut ustąpił wielkiego księstwa Olgierdowi jako najstarszemu, o co między sobą szkachetną sprzeczkę wiedli, na zgliszczach Wileńskich przed Perkunem przysiegali nawzajem zobopólną pomoc i milość. Pod Olgierdem nieprzyjaciele zwyczajni Litwinów więcej niż kiedykolwiek szturmowali wzniosły gmach państwa. Za Kaniowem kolo Sinejwody pobici Tatarowie, gdzie trzech ich carzyków zostało na pobojowisku. Rozpędzona Litwa w pomyślnych zwycięztwach, nieznająca już granie swojch przedsięwzięć, odwiedziła Cherson czyli Krym, zlupiła bogate jego swiątynie (r. 1363 lat temu 465), i od czasu tej wyprawy Tatarowie spoczywają pod cieniem jej potegi. Z innej strony zagarnięte Podolej Litwini rzucili węgielny kamień Kamieńcowi podolskiemu; jednej z najobronniejszych twierdz Europy. Olgierd rozdzielał synowcom swoim ruskie kraje i z tego powodu po dwakroć przychodziło do zatargośw z Kazimierzem wielkim; pokewieństwo ulatwiło ugodę za ustąpieniem Litwie Łucka, Włodzimierza, Krzemieńca i Brześcia Litewskiego. Wielkie szeństwo jak wspomagało książąt ruskich w zamiarze wydźwignienia się na wolność z pod jarzma Tatarskiego, pod którem przez półtora wieku jęczeli. Pskow i Nowogród wielki były na jego zawolanie. Olgierd trząsł murami Moskwy i Dymitr Doński wielki książe Moskiewski słuchał praw przez niego przepisywanych. Słowem Olgierod od Donu i Morza czarnego aż do Baltyku utkwił zwycięzkie Litwy chorągwie, a na wschód aż kolo Mozajska i porzek Uhrę. Lecz aajtrudniej mu było z Krzyżakami: co rocznie wzajemne napaści z wielkiem zawsze lupami, wydawały zastarzale golieny i okropna zaciekość sościa Gedymin podzielił na siedmiu synów obszerne swe państwo właściwie Litewskie i za skiewski słuchał praw przez niego przepisywanych. Słowem Olgierd od Donu i Morza czarnego aż do Baltyku utkwił zwycięzkie Litwy chorągwie, a na wschód aż koło Mozajska i po rzekę Uhrę. Lecz agitudniej mu było z Krzyżakami: co rocznie wzajemne napaści z wielkiemi zawsze łupami, wydawały zastarzałe gniewy i okropną zaciekłość sąsiednią. W roku 1343 nakązane na zachodzie odpusty przeciw pogańskiej Litwie, jakby na krucyatę do Jeruzalem. Królowie Wegierski i Czeski z swemi wojskami i kaiżęta Morzawscy, Szląscy i inni z Rzeszy niemieckiej, niemaiej Pomorscy i Francuzcy, posiiki królów Angielskiego i Duńskiego, Margrabiowie Brandeburscy, wszyscy pod przewodnictwem Krzyżaków dażyli na wytępienie lub ujarzmienie zatwardniałych pogan. Podali sobie ręce książęta Litewscy i kraj własny spustoszywszy, rabowali Prasy i Inflanty. Samą przegraną pod Onkaim (1346) i nad Strawą (1347) strasznymi byli swoim zwyciężcom Inną razą Krzyżący dobyli Kowna (1362), zamek Pistenę, Wielonę i wiele innych miasteczek i wsi po calej prawie Litwie i Zmujdzi obrócili w popioły. Heż tam pacholąt pozarzezanych obok matek swoich! Wzajemnie twierdze i osady krzyżackie burzone, a pod Grodnem (1363) Niemcy przegrali. Sam Olgierd i Kiejstut niesyci krwi i zwycieztw rąbali się wręcz z nieprzyjaciela, tu blyskawicą należli się w jego obozie; Kiejstut po wielokróc był w niewi, u walniany za okupem, albo przebiegłym fortelem wymykał się z więzienia, dniem kryjąc się w puszczach a nocą drogi odoywając, przerzynał się przez kraj nieprzyjącielski do ojczyzny. Tak dwaj bracia walecznością i zgodą podający wzór dla najodlegiejszy pokolejn, wojowali z Krzyżakami aż do póżnéj siwizny. W roku 1370 z 70,000 wojska nawiedzili Prusy: zwyciężeni pod Rudau potrafili rzucić popłoch na nieprzyjąciół. Niemcy stanęli pod Wilnem (r 1378); Olgierd sztuką pokonać ich umiał, zmusił do ustępu od oblężenia.

Ustawiczny szczęk oręża w Litwie i wojenna sława Olgierda obijały się tylko o uszy Kazimierza wielkiego, królą prawodawcy, słynącego w pokoju. Co tylko porządek, szczęście

em zaiętego; gdy ubogi rolnik nieśmiał o tém ani pomyśleć, handel nie znajdując doś cia w krajowcach w padał powoli w ręce żydów, którzy wielkich swobód za króla tego na li. Kazimierz wielki, zwolywał wiele sejmów, na których radził wspólnie z narodem: n down sejmie Wiślickim (n. 1247) m sejmie Wislickim (r. 1347) oglaszał statut czyli kodex sądowniczy, cywilny i kr alnym sejmie Wistickim (r. 1341) ogłaszał statut czyli kodex sądowniczy, cywilny i kry-inalny. Zjego ogłoszeniem zemsta prywatna czyli prawo odwetu ustaje, mocą którego zwy-zajnie ogniem i mieczem niszczono przeciwników dobra, zażegano między prywatnemi okro-ne wojny domowe. Do tego cząsu pan zabijał bezkarnie swego poddancgo, a kiedy ten umie-tł bez potomnie, pan był jego dziedzicem. Odtąd wszelkie nadużycia gnębiące ziomka cho-zącego za pługiem zniesione, panowie okrutnie z kmiecią postępujący bannicyą przez króle arani; i tak wolność usmiechneja się po słomianych chatach. Stan ten wszelako niższyn karani; i tak wolnose usmiechnela się po słomianych chatach. Stan ten wszelako niższym byt w duchu prawa od szlacheckiego, między którym wszelka różnica wyższości możnych ustaje. Stan miejski pozyskał także swoje znaczenic. Roku 1365 urządzone sądownictwo miejskie przecięlo związki z Niemcami. Traktat z zakonem krzyżackim (1343) nietyłko podpisał król i magnaci państwa, lecz też mieszczanie Krakowscy, Poznańscy, Sandomirscy i innych miast, a Wierzynek burmistrz krakowski był podskarbim koronnym. W pomienionym traktacie pokazało się także, że król bez narodu niemógł zawierać pokoju. Wr. 1355 Kazimierz uznał podobnież że bez zezwolenia sejmu nie mogą bydź zwiększone podatki. Nakoniec (roku 1339) w Krakowie przyznał narodowi władzę obierania króla, uchyleniem dynastyi która pięć wieków szczęśliwie nad Polską panowata, a wybraniem Ludwika króla wegierskiego siestrzeńca swoiego. Ludwik z dom Andeganoństiego die zwiększone kodzeniem Ludwika króla dynastyi ktora pięc wiekow szczęstiwie nad Polską panowala, a wybraniem Łudwika króln węgierskiego siestrzeńca swojego. Ludwik z domu Andegaweńskiego dla zapewnienja korony polskiej swojej krwi, jeszcze bardziej rozwinał prawa w Koszycach (r. 1374), które naród, a zwłaszcza szlachta niedawno uzyskala, i stale nadał posady gminowładztwu szlacheckiemu; zmusił duchownych do opłaty takich samych podatków, jakim podlegała szlachta i rolnicy. Widzimy pod jego panowaniem jak duch niepodległosci szlachty coraz usilniej wstrzęsał zapory przezorności i mocy, a rósł potém nieprzerwanie w siły przez cztery wieki. Z tego źródła wypielegnowały się najświetniejsze czyny bohatyrskie, a niekiedy wylegały smutne zdrożności, które prędzej zawsze zlego doczekają końca. Pod niebytność Łudwika rządziła Polską jego matka nienawistna Elżbieta; uciemiężenia uboższych i bezrząd w kraju największy, najązdy Łitwy w Łubelskiém i Sandomirskiem dawały się we znaki. Litwa także wewnątrz kraju miała doczynienia.

twa także wewnatrz kraju miala doczynienia Zaledwo zwłoki Olgierda wobec książat, panów i ludu na zgliszczu Wileńskim był lone obyczajem pogańskim, Jagiełło rugowany z Wilna przez Kiejstuta, za odzyskanier licy stryja zamordował, Witolda w Krewie więził, Witold z więzów uwolniony heroiczner święceniem się swej żony, z Zmujdzią i Krzyżakami trapił wlasną ojczyznę, zmusił br

(Dalszy ciąg Obrazu historyi polskiej na następnej Tablicy).

The mora uppice de Duis

(at Metals Lessia Serie one wyterscense no

Drietas Dy ij rappudata perotate scaty Soyaji

Osele Drietas Dy ij rappudata perotate scaty Soyaji

To brenzelany, i pregname na cate, kitos —

To brie stady bristom, na shitady bela athir bysic

The top obliady bristom, aly hardeny letry, pund Loncom

Mola bring, soliny na Table i'à M 100, tahuim Dodai

Jime, obonique ig, Table try - the just. Manshing Brain-Routy.

Manaya min thirtograms Mappa Jeografium jedna —

Holy so Domin romy Mappa Jeografium jedna —

Mola ima pransita radiona - cena najpura roma na h. 1840

Malin ima pransita radiona - cena najpura roma na h. 1840

Malin do Ali in 20 — pentor, onba tak payas natur.

Mariga, ubraia rassenst rabai reli roma nacrele drieta

Do lierby Pressumeratoria

